

tarafından bağışlanmıştır
TÜSTAV

eylem

ŞÜKRAN KURDAKUL

27 Mayıs

EMİN TÜRK ELİÇİN

Türk Devriminin İdeolojisi

ARSLAN BAŞER KAFAOĞLU

Yeni Vergi Kanunları

DEMİR ÖZLÜ

Türk Toplumunda Cinsiyet Sorunu

Dr. BERKE VARDAR

Saklanılamıyacak Gerçekler

AYDOS TOROS

Alman Eğitim Düzenini Denemedik mi?

G. BERNARD SHAW

Devlet ve Çocuklar

Çev: Ayşegül Günkut

MAX BEER

Savaş Olmadı

Çev: Babür Kuzucu

DOĞAN ÖZGÜDEN

Batı Bloku Çelişkiler İçinde

İç Gözlemler — Dış Gözlemler

eylem

AYLIK DÜŞÜN VE EYLEM
DERGİSİ

SAYI : 4 CİLT : 1

Sahibi :

ŞÜKRAN KURDAKUL

Yazı işlerini fiilen idare eden :

ÖMÜR CANDAS

Her ayın başında İstanbul'da yayımlanır. Sayısı 250 kuruştur. Altı aylık abonesi 10 lira. Yıllık abonesi 20 lira. Havaleler, Şükran Kurdakul - Ankara caddesi 45/22 adresine gönderilmelidir.

Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez.

İlan Koşulları :

Tam sahife çift renk: 1250 TL.

Tam sahife tek renk: 1000 TL.

Basıldığı yer :

Gün Matbaası - İstanbul

Kapak baskısı :

ERSA Matbaacılık Koll. Şti.

Bu Ayın Olayları

- 27 Mayıs Üstüne
- 7 Haziran Seçimleri ve Gerçekler
- Yüzde Yedi, Ama Nasıl
- T.İ.P. nin Yönetim Kurulu Toplantısı
- Nato Çıkmazdan Kurtulamadı
- Karayiplerde Bulanım
- Fransa'nın Yeni Dış Politikası
- İngiltere Üslerini Koruma Çalışıyor

Her dönemde işe kaldığımız yerden başlamıyoruz. Bir, 1908 in, bir de 1923 ün ilkelerini düşünün. Cumhuriyetin tarihini Kuvvayı millîye okullarında yaşadık biz. Öğretmenlerimizin, kocalarının değilse babalarının anıları derslerimize karışır, çocukluğumuzun tertemiz dünyasında Kurtuluş Savaşı kahramanlarının dirençleri iyiliğin ve namusun simgesi olarak yankılanırdı.

Başlangıçta bir şairin coşkusundan yükselen bir iki mısra, bir gramer kitabında beliren Türk dili kaygısı ulus olma bilincinin ilk ışınları halinde hayata geçmişti artık. Uyanışla birlikte, önüne geçilmez bir kendini arayış iradesini ülkü haline getirenler halka ve kendilerine birlikte yürüme bilinci kazandırdılar ilkin. Tarihimizin en yaman atılımlarının ilkeleri 1908 le 1923 arasında toplum'la birey'lerin karşılıklı etkilerinden doğdu. Elbette bu arkası gelmez yarıştan toplum olmayacaktı geride kalan. İlerlemeyi ülkü haline getirenler, aradıkları bilincin hızına yetişemeyeceklerdi. Görevleri ve sorumluları yarı sömürge haline getirilmiş bir toplumun tek kurtuluş kaynağına, halka ulaşmayı öğretti onlara. Gücü yalnız kendilerinde aramaya başladıkları zaman tükenişlerinin başlangıcı oldu. Tükendikçe uzaklaştılar kaynaktan. Yeni bir yaşamın gerçeğini parçalamak için, karşı devrim nasıl «muhafazakâr» davranışlarla saldırıya devam etme olanağını yitirmemişse, yeni bir yaşamın gerçeğinde halkla birlikte yürümeye devam edemedikleri için 1923 devrimcileri, tamamladılar tükenişlerini.

C.H. Partisinin, halkın partisi olmaktan çıkışı bu demekti bence. Araya giren tahsildar, araya giren jandarma ve yukarıda saltanat kuran toprak ve sermaye ağaları 1923 devrimcilerini halktan koparmak için ne geliyorsa ellerinden, onu yaptılar. Bu kez siyasî öncü olarak Parti kadrolarında çalışan Kuvvayı millîye öncüleri 1945 de Toprak Kanununu çıkaracak Komisyonun sözcülüğünde en siyasî toprak ağasını -Adnan Menderes'i- görmeyi bile tabii saydılar. Böylece «muhalefet» bayrağı altında, araya giren jandarmayı, araya giren tahsildarı, demogoji sınırları içine alıp açık alana çıkmak zor olmadı karşı devrim için. En kolay ittifakı Osmanlı kafasının son kalıntıları ile yapan burjuvazi, kuvvayı millîye'nin yetiştirdiği genç kuşaklar üzerinde kırbaç denemelerine girişmek için ne bekliyecekti artık?

1920 de saraya bağlı Osmanlı muhalefeti Atatürk'ün üstüne saldırdığı hainlerini hangi yöntemlerle beslemişse, o yöntemler gün ışığına çıkarılarak aktüel hale getirilemez miydi? İlk kurşun batı uygarlığını lâfta bırakmıyan savaşçılara atılacaktı elbet. Tarihimizin en büyük kültür dostu bakanı (Hasan Ali Yücel) arkadan vurulduğu zaman, C.H.P. yöneticilerinin geri çekilmeleri, İmam-Hatip okulları açma kararlarına kadar gitti. Bu ilk tâvizin -Prof. Tarık Zafer Tunaya'nın da belirttiği gibi- Layisizmin gereklerini sıfıra indirmek Cumhuriyet Türkiye'sinde ikicil bir eğitim sistemine

yol açtığını düşünmedi bile C.H.P. «Düyunu Umumîye»nin ne demek olduğunu bize öğretenler, yabancı sermayenin sınırlarını genişlettikçe unuttular 1923 ün ilkelerini...

Demokrat Parti bu düzey üzerinde iktidarı aldığı zaman «düyunu umumîyenin hangi anlama geldiğini umurlamayanlara özgü bir atılganlıkla yabancı sermayenin gelişinden en fazla sebeplenecek olan özel sektör'e dört elle sarılarak yalancı bir kalkınma edebiyatı ile oyalamağa çalıştı halkı. Kendisi özel sektör demektir bir bakıma. Partinin kuruluşu, gelişmesi için milyonlar harcıyan, en yakın müttefikleriyle Parti içinde mevcut olan özel sektör, kazandıkça «fahiş kâr» adına ahlâksızlığı örgütlemeye çalışıyor, örgütlendikçe kazanıyordu. Her mahalleye bir milyoner, Küçük Amerika. Daha yeni ödenmiş Osmanlı borçlarının Türk halkına nelere mal olduğunu hesaplamiyacak kadar utanma duygusundan yoksun bir anlayışın baş sloganı haline geldi. Hükûmet adamları, Bakanlar özel sektörün kendisi olup çıktılar kısa zamanda. «Gayri meşru» ticaret yapmıyan kaç D.P. bakanı kaldığını sonradan -Yassıada mahkemelerinde- anladık ulusça. Küçük Amerika ile örneğin 1870 lerde Cumhurbaşkanlığına gelen GRANT'ın büyük Amerikası'nın özellikleri arasında hiçbir ayırım kalmamıştı artık. Sevinebilirlerdi.

Amerika Birleşik Devletleri Tarihi adlı kitabından aldığım bir bölümde ALLAN NEVINS ile HENRY STEELE COMMAGER'i okuyalım, bu benzerliği görmek için.

«Grant'ın başkanlığa gelişinden az zaman sonra yüksek mevki-lerde irtikap hikâyesi aldı yürüdü. Bunlar asılsız değildi. Milletin iftihar olan Union Pasific demiryolu kumpanyasının sermayesini bir takım dalavereci müteşebbisler koymuş olup, her dilediklerini yapmak üzere k o n g r e ü y e l e r i n i p a r a i l e s a t ı n a l m ı ş l a r d ı .

Bahriye Nezareti, işleri müteahhitlere açıkça s a t m a k t a i d i . İçişleri nezareti t o p r a k h ı r s ı z l a r ı için elverişli bir av meydanı idi.

...Maliye Nezareti bekaya vergileri, bundan iyi istifade etmesini beceren vergi tahsildarlarına vermekte idi. New-York ve New Orleans vergi dairelerinde rüşvet ve suiistimal almış yürümüşü. St. Louis'de bir «viski şebekesi» hükûmetten milyonlarca liralık g e l i r v e r g i s i kaçırdı.

Bir Cumhuriyetçi senatör şöyle yazmakta idi: «Öyle görünüyor ki, Cumhuriyetçi Parti köpeklerin eline geçmektedir. Şuna inanıyorum ki o şimdiye kadar var olmuş en mürtekip, en ahlâksız siyasi partidir.» (1)

Demokrat Parti yalnız 1924 Anayasasını «ihlâl ettiği için mi hazırladı 27 Mayıs'ın şartlarını? 27 Mayıs hareketini bir askerî darbe olarak ezberletmeye çalışanlara kapılmak ne kadar yanlışsa, D.P. yi yalnız 1924 Anayasasını «ihlâl»den sanık görmek o kadar gerçek dışıdır bence. Muhalefeteyken, Türk halkına daha insanca bir yaşama düzeyi vaad eden D.P. da-

ha çıkarıcı bir düzen yarattığı için, çıkarıcılığın felsefesine inanmamızı sağlamamak istediği için, tarihimizin ilerleme bilincini durdurmak adına gözleri döndüğü için halkçı aydının devamlı muhalefetiyle karşı karşıya kaldı. D.P. kadar vaad ettikleriyle yaptıkları arasında yüzde yüz bir çelişki olan bir parti daha gelebilir mi Türkiye'ye... Bir, işçiye Grev hakkından başlıyarak, Anayasaya aykırı bütün kanunları kaldırmayı öngören muhalefet D.P. sini, bir de 1952 yılında Türk Ceza Kanununun 141 - 142 inci maddelerinin değiştirilmesi için bin dereden su getiren iktidar D.P. sini düşünmek daha açık değerlendirme ölçülerine ulaştırmıyor mu bizi? Yalnız 1924 Anayasasını ihlâl'den sanık değildi D.P. İnsanlığın a n a y a s a l a r ı n ı ihlâl'e teşebbüsten sanıktı. Bu yüzden toplumun asıl öncüleri olan sanat'la, bilim'le, düşünüyü ile karşı karşıya kaldı iktidarı boyunca. Satın alamadıkça susturmaya çabaladı. Susturamadıkça cezaevlerinden medet umdu.

Yeni Türk sanatçısı, bilim adamı, düşün adamı toplumculuğun ana ilkelerini uygulamasını istedi Demokrat Partiden. Köylüye toprak, işçiye grev hakkı, işsize iş istedi. Konut, sağlık, millî eğitim problemlerine bulunacak çözüm yollarına uygun eylem istedi. Orhan Kemal, 1955 lerde GREV adlı hikâye kitabından, Ferruh Doğan aynı yıllar CANLANDIRILACAK KÖY adlı karikatür albümünden ötürü - tadil edilen 142 inci madde yolu ile - yargılandılar.

Özel sektör, D.P. ve yabancı sermaye işbirliği ulusal sorunlarımıza çare arıyacağı yerde, en ulusal sorumlularımız üstüne dikkati çeken sanatçıları, düşün adamlarını susturmak yolunu seçti. Bakanlıkların özel sektörün komisyonecusu haline geldiği bir ortamda son çare baskı yöntemlerinde aranacaktı elbet.

Bu gerçekler önünde 27 Mayıs devrim hareketini 1961 Anayasasının gerçekleştirdiği ilkeler adına başarı ile sonuçlanan toplumcu bir başkaldırma olarak değerlendirmek doğrudur. Böyle olduğu içindir ki 1961 Anayasasına kabul oyu istendiği zaman karşıtoplumcular Türk halkını aleyhte oy vermeye çağırmışlardır.

Her dönemde işe kaldığımız yerden başlamıyoruz. 1908 - 1923 - 1960. Ulus olma bilincini kazanan Türk halkının yarattığı aşamalardan haber veriyor bize. Geleceğin aydınlık Türkiyesini kurmak adına her kuşak girdiği bayrak yarışında yaratabildiği hızla koşuyor. 1946 da Sendika kurma düşünüsünden haberli olmayan İşçi sınıfı 1960 da Grev hakkını alırken Grev istemeyi Komünistlikle suçlayan Reşat Şemsettin'in adı bile kalmıyor yadigar. 1946 da Reşat Enis'in TOPRAK KOKUSU romanına koğuşturma açanlar, Adana'da topraksızların yaptığı yürüyüşü desteklemeye zorunlu hissediyorlar kendilerini. Hasan Ali Yücel, yayımladığı kitapları okuyan onbinlerin çağdaş uygarlık savaşında eskisinden daha canlı. En güzeli topluma karşı olanlar büyük bir özgürlük içinde, bütün geri güçlerle yapabilecekleri en geniş işbirliğinin türlü dolaplarını çevirmeye uğraştıkları halde, taş çatlasa taşıma sularla değirmenlerini döndüremiyorlar. Türk devriminin tarihi aşamaları akıp gidiyor ileriye doğru.

(1) A. Nevins- H.S. Commager- Amerika Birleşik Devletleri Tarihi - Çev: Prof. H. İnalcık. Varlık Yayınları.

TÜRK DEVRİM İDEOLOJİSİNİN UĞRAKLARINA KISA BİR BAKIS

Batılılaşma ülküsünün kaçınılmaz bir sonucu olan Türk devriminin ideolojik yapısı nedir? Çoğu zaman tek başına ele alındığı için yanlış sonuçlara vardığımız bu en önemli konumuzda Tarih gerçeklerimizi hem iyi bilmek, hem iyi değerlendirmek zorunluğu gün geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır.

Değerli düşün adamı EMİN TÜRK ELİÇİN'in yazısını bu alanda yapılmış eksiksiz bir çalışma olarak kabul edeceğimiz kanısındayız.

Emin Türk ELİÇİN

E v e t, günümüzün sorunlarını tartışmaya ben de payımı katmak isterken CUMHURİYET ile başlayan devrim - ideolojisinin uğraklarına bir göz atmamak gerektiğini sanıyorum.

1 — Cumhuriyetten buyana, yâni kesin ve kökel bir batılılaşma kararıyla yola çıktığımızdan beri nerdeyse bir yarım - yüzyıl geçti, oysa daha ikinci Cihan - savaşıdan sonra özgürlüğe kavuşan öteki «Az gelişmişler» ile bir hizada sayılıyor. Neden?

Yüzyılımızın başlarında sömürge tutsaklığına düşmek üzereyken son dakkada silkinip kurtulmuş, zengin tarihli büyük bir ırkın ulusçuluk bilinciyle uyanmış çocukları idik ve şimdi saflarına katılmak istediğimiz Avrupa uluslarıyla içli-dışlı, burun buruna, döğüşe barışa yaşamıştık; Onları yakından tanıyorduk. Sonra İslâm - Türk uygarlığı ile Osmanlı toplum - düzenini B A T I ile bağdaştırmak için sürekli bir deneme yapmış, bunun çıkmaz bir yol olduğunu acı derslerden sonra öğrenmiştik.» Avrupa uygarlığı bir bütündür, ya olduğu gibi alınır, ya hiç alınmaz!» diyerek, hem de Mustafa Kemal çapında bir liderin arkasında köklü reformlara girişmiştik. Biryandan Emperyalizm'in saldırgan gücünü yenmiş olmanın gururu, biryandan da sıkı disiplin ve devrimci bir coşkunlukla Osmanlıdan kalan ne varsa silip süpürerek yerlerine doğrudan doğruya Avrupadan aldığımız kanun, kurum ve kuruluşları koymuş olmanın sevinciyle «karanlıkların boğduğu d o ğ u d a n kalkıp devrin güneşlerini doğuran B a t ı y a doğru» yeni bir göçe, Avrupayı bukez kültür silâhlarıyla kendimize açmaya başlamıştık. Devrim coşkusu içinde birkaç yılda yapıp gerçekleştirdiklerimizden öylesine kıvançlı idik ki Avrupalı ulusların bir yüzyılda yaptıklarını biz bir onyılda başardık diye şiirler yazıp şarkılar besteledik. Nasıl bir zaman bir aşiretten bir imparatorluk, bir «cihangirâne d e v l e t» çıkarmışsak, şimdi de «Misakı - Millî» temeli üstünde sağlam ve çağdaş bir ulusal «Türk Cumhuriyeti» kurmuştuk. Onu kalkındırıp ilerletmek, «Uygar Batı uluslarının önsafına ulaştırmak için» vargücümüzle çalışıyorduk. Bunu devrimci bir hızla başaracağımızdan emindik. Romantik - amprik bir B a t ı l l a ş m a idealiyle başlayan D e v r i m l e r (?) ilk aşamasında işte böyle idi, belirli bir ideolojisi yoktu.

2 — O iyimserlik, o devrimci coşkunluk 1930 ların cihan - ekonomi - buna-

lını ile ilk büyük sarsıntıya tutulduğu zaman Batı - sevdalı gönüllerimizde bir irkilme ve ayıkma, düşünen kafalarımızda bir kuşkulama belirdi. İvedi ivedi aktardığımız kanunların, kurum ve kuruluşların (Kemalist reformların) bizi kurtarıp kurtarmadığını, batılama yolunda bizi ilerletip ilerletmediğini kendi mize sorar olduk. Biz o batılaştırıcı reformlar sayesinde «Bosporus'daki hasta adam» olmaktan kurtulup Avrupa ailesinin yeni ve sağlam bir üyesi olmak istemiştik; Oysa şimdi onlar kendi hallerinden yakınıyor, uygarlıklarının tehlikeli bir şekilde hasta olduğunu, sağalmasının belki ağır operasyonla mümkün olacağını söylüyorlardı. Atatürk'ün genç dostlarından Doktor Reşit Galip bir Avrupa gezisinden dönüşte «Hasta - Adam Avrupanın kendisidir!» diye yazarak beğeniliyordu. Gerçekten de o korkunç ekonomik yıkım herşeyden önce Avrupa Toplum - düzeninin, dolayısıyla uygarlığının bir hastalığı, bir sakatlığı idi. Kendi aydınları yazıp söylüyordu ki şimdi başagelen felâket kapitalist sistemin geleneksel, başka bir deyişle geçici bir sarsıntısı, klâsik bunalımı değildi, belki de yapıyı kökten değiştirecek bir d e v r i m başlangıcıydı! Bu tanılamalar bizi biryandan, aşağılık duygumuzu okşayarak, sevindiriyor, biryandan da tuttuğumuz dal elimize geliyor, diye korkutup yerindiriyordu.

... Şuhalde Avrupa'ya öyle körükörüne öykünmek, nesi varsa i y i sayıp almak doğrumuydu? Vaktiyle parça parça almak istemiştik, olmadıydı; Şimdi tümünden almak isteyince gene mi olmayacaktı?... Gerçekten a v r u p a l ı l a ş m a k ne demektir? Bu kavramın altında tek, somut bir uygarlık var mıydı, yoksa?!. Yoksa D e m o k r a s i , K a p i t a l i z m , F a ş i z m , S o s y a l i z m K o m ü n i z m gibi düzen ve doktrin anlamı taşıyan deyimlerde miydi asıl Avrupa - gerçekleri?... Eğer öyleyse Türkiye'nin de benzer bir gerçekliği, bir düzeni, doktrini olmak gerekmez miydi?... Atatürk'ümüzün bu yurdu gibi uygar ulusların önsafına ulaştığımız zaman kime benziyecektik? Fransa ve Amerika'ya mı, İtalya ve Almanya'ya mı, yoksa - Neeuzü billah! - Sovyet Rusya'ya mı?

Demek ki yalnız a v r u p a l ı l a ş m a ülküsü yetmiyecekti bize; Onun ötesinde (Ya da berisinde) bir r e j i m dâvamız da olmak gerekirdi. Avrupa'da bu rejimlere uygun düşünsel akımlar ve siyasî partiler vardı, içerde ve dışarda birbirleriyle boğuşan akımlar ve partiler! Şimdi biz de onlardan birini benimsemek, o ânadegün pek hoşlandığımız «Avrupalı Türkiye» yerine kapitalist, sosyalist, faşist... Vb. Türkiye'den mi sözedecektik? Bu deyimler bize gelince neden öyle yadırgı, çirkin, hattâ gülünç bir renk kazanıyorlardı? Gerçi bunlardan birini benimseyip ona uygun terim ve deyimlerle konuşanlarımız yok değildi, ama devrimci Türkiyenin kendine özgü, kendi toplum yapımıza ve kişiliğimize yakışan bir ideolojisi, bir doktrini olmalıydı. Kim bulacaktı bize onu? Reformları gerçekleştirmiş olan C.H.P. nin ekonomi - politik bir programı değil, aydınlık bir görüşü bile yoktu daha. Aydınlık bir görüş, kavrayıcı bir düşünce, bir i d e olmayınca bir i d e o l o j i , bir ideoloji olmayınca da bir i d e a l i z m olamazdı. Amprik - romantik bir a v r u p a l ı l a ş m a özlemi bizi şimdi olduğu gibi gelecek her sarsıntıda da şaşırtacak, bir ideal - yokluğuna, boşluğuna düşürecekti.

3 — Kafalar biryandan bu konuyla uğraşadursun, öteyandan yine görgül (amprik) ve elyordamsal tedbirler alınmaya başladı: Bir yerlimalı savaşımına girilip şehirlerin zengin ve ortahalli katlarının Avrupa mallarına düşkünlüğü azaltılmaya çalışıldı, yerlimalı sergileri açılıp heryıl bayram gibi kutlanacak olan

bir «Yerli malı ve tasarruf haftası» kondu. Ama Türkiye'nin kalkınması buna bağlı değildi ki! Tüm Türkiye halkı artık Avrupa malı kullanmamaya ant bile içseydi pek işe yaramazdı, çünkü yerli endüstri Cumhuriyetin ilk döneminde çabucak yerleşmiş olan «Medenî ihtiyaçlara» şöyle böyle yetecek durumda değildi. Daha tek demir - çelik fabrikamız yokken modern ulaşım - araçlarına ve kullanım mallarına alışılmıştı. Daha kendi köylümüzün don - gömlek bezini dokuyamazken üstkatlarımız frak giyinmişti. İncir satıp kiremit, buğday satıp çini - soba satınalıyorduk.

En zorunlu, kamu - harcı tüketim mallarını üretecek endüstri dallarını meydana getirmek için bile onlarca, yüzlerce milyonluk yatırım - sermayesi gerekti, o da bizde yoktu. Yabancı sermayeye başvurmaktan ise çekiniliyordu. Yabancı finans - kapital gelirse daha dün çok acısını çektiğimiz ayrıcalık haklarıyla gelir, bizi sömürmekten başka birşey düşünmezdi. Direnmiye kalkınca da siyasî - askerî dış müdahalelerin başlayacağını, kanımız bahasına kazandığımız bağımsızlığın tehlikeye düşeceğini çok iyi biliyorduk. Yeniden Avrupa'ya elaçmak, Lord Kürzon'un Lozan'da İsmet Paşaya söylediği düşünülürse, onur - kırıcı da olurdu. Osmanlıdan geçme hayli borcumuz da vardı daha, ona yenilerini katamazdık. Hayır, o yöndeki köprüler bizim için yıkıktı, başımızın çaresine kendimiz bakmak zorunda idik.

Yerlimalı savaşımını «Ekonomik bağımsızlık» parolasıyla sürdürürken ön plândaki endüstri kolları için gerekli ilk şartlar yaratılıyordu: İdhalât elden-geldiğince kısıp gümrük duvarları gerisine sığınılıyor, «Teşvikî sanayi» kanunlarıyla yerli sermaye girişime yüreklendiriliyor, bankalar yeniden örgütlenip devlet yardımlarıyla destekleniyor, bütün para kaynakları özenle sömürölüp sağılıyordu. Ortahalli ve yoksul halkın küçük tasarruflarını bankalara çekmek için bile başarılı usüller bulundu. Bugün de özel ve ulusal bütün bankalarımızın hararetle yürüttükleri bu damlata damlata göl etme siyaseti işte ozaman başlamıştı. Ve çabucak anlaşılmıştı ki küçük - tasarruf hesaplarında biriken bu paralar onlara ana - sermayelerinden kat kat daha çok kâr sağlayıcıdır. Palazlanan ve sayıları artan ulusal ve özel bütün bankaları gütmek ve devlet adına gözetlemek için MERKEZ BANKA'sı kurulup çalışmaya başladı. Özel sermaye ortaklıkları yanında artık bankalar da kendi hesaplarına endüstri işletmeleri kurmaya başladılar. Bunahımdan ürküp eski dış - ticaret furyasından geri çekilen yerli iş adamları türlü bağlantılarla büyücek sermayeler yaratıp oldukça önemli işler gördüler. Öteyandan ZİRAAT BANKASI köylüye kredi açarak, ilâç ve tohumluk dağıtarak, hattâ avadanlık sağlıyarak onu geleneksel murabaha faizlerinden biraz olsun kurtarıyordu. Elllerinde kalmış ürünlerini satınalarak, kimi yerlerde tarımı endüstri ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde özelleştirerek de etkili yardımlar yapıyordu. Çok geçmeden iki şeker fabrikası işlemeye başlamıştı, biri de hızla yapılıyordu. «Ekonomik bağımsızlık savaşımızda» bu birinci İnönü - yengisine benzetildi. Yurdu demirağlarla örme yolunda devlet çok iş görmüştü zaten. Minarelerin yanında fabrika bacalarının da yükseldiği görüldükçe bunahımın getirdiği kötümser hava dağılıyor, yerini umut ve heyecan havası alıyordu. Dış - ticaret açıkları dev - ağızlarını biraz yumuyor, devletin kucağında kendilerini azçok güvenli hisseden yerli işadamları endüstri alanına daha bir şevkle atılıyorlardı.

Ne var ki, devlet ve ulusça yapılan büyük fedakârlıklarla yaratılan bu başlangıç endüstrisi son derece yüksek maliyet fiyatları ve kazanç payları yüzünden aşağı ve orta halk katlarını, - ki ulusumuzun yüzde sekseni - doksanı de-

mekti -, zarara sokuyor, eziyor, umut ve neşenin genel bir hâl almasını önüyordu. Yoksul halk için vergiler çok ağırdı, ödiyemiyen köylünün kabını kacağı, yatağını yorganını bile haczediyorlardı. Şeyh Sait İsyanı ve «İstiklâl Mahkemeleri'nden» beri basın yine sesini yükseltmiye başlamıştı. Atatürk işe hiç beklenmedik bir biçimde karışıp dostu Fethi beye «Serbest Fırka»yı kurdurdu. Gerginlik böylece azalacak, Cumhuriyetin demokratik anayasası da uygulanmış olacaktı. Ama gelişme kimsenin beklemediği, sezmediği bir biçim aldı. Yeni parti beyannamesinin ilânından daha birkaç hafta geçmeden FETHİ bey adı G A Z İ adından hemen sonra gelen ad oldu. İzmirli ilk ziyaretinde kendisini onbinler «Kurtarıcı» çığlıklarıyla karşıladı. Bu manevî kurtarıcı maddî kurtarıcıların ikinci en büyük başına karşı giriştiği siyasî kavgada Türkiye'nin bu ikinci en büyük ticaret merkezinin halkını yalnız kendi yanında değil, gerekirse zora başvurmıya bile hazır bir ruh - halinde buldu; Kan dökülmesini güç önledi. Tipik liberal programı için büyük kentin yalnız burjuva çevrelerinden değil, yeni yeni gelişen işçi sınıfından da alkış topladı. Sivas'a varan Devlet Demiryolunun açılış töreninde Fethi beye cevap veren başbakan İsmet Paşa D e v l e t ç i l i k üstüne ilk resmî açıklamayı yaptığı gibi iğneli sözlerle İşçileri kınadı ve onlara liberalizmden ne beklediklerini sordu. Ama ne böyle nükteler, hattâ ne de sonraki tehditler yeni partinin bir çığ gibi büyümesine engel olmayacak, kuruluşunun daha altıncı ayında girdiği belediye seçimlerinde hasmını yer yer yenecekti.

Doğrusu ne Atatürk, ne de hükûmet sorumluları bu danışıklı döğüşün böyle bir sonuç vereceğini kestirememişlerdi. Onlar parlamentoda hep azınlıkta kalacak ufak bir karşı - parti bulunduracak C.H.P. ni daha da güçlendireceklerini sanmışlardı. Sonra «Müstakil Gurup»a verilen rolü yaşasaydı Serbest Fırka oynıyacaktı. Ruhları çağırıp da geri yolıyamıyanlar tarihte çok görülmüştür!

«SERBEST FIKRA» paydos edilmekle Cumhuriyetin liberal - demokrat anayasasını hayata geçirmek için yapılan ilk deneme boşa çıkmıştı, ama bununla herşey eskiye dönmüş değildi, toplumda hiçbir etki tepkisiz kalamazdı! Bu tepkiden doğan sonuçlardan iki en önemlisini belirtelim :

1 — Açıkça görülmüştü ki kurtuluş savaşı ve devrim coşkusıyla Türk - Ulusunun kazandığı birlik duygusu gevşemiş, kimi kesimlerde büsbütün çözülmüştü. Bu gerçek meydana çıktıktan sonra nedenini anlamak da hiç zor değildi: ATATÜRK D e v r i m l e r i dediğimiz reformcu eylemler aslında hep toplumun üstyapısında geçmiş, tutucu ve savunucu güçleri kalmamış bir düzenin kof kurum ve kuruluşlarını yıkıp ayıklamadan öteye gitmemişti. Devrimin önderleri, Ata'nın yirmibeşinci ölüm yıldönümünde İnönü'nün radyodan anlattığı gibi, toplum yapısında köklü bir değişimi asla düşünmemişlerdi. Onlara bu niyeti yüklemek, ya da yapılan reformları böylesine yorumlamak «Kaba bir sahtecilikten başka birşey değildi!» Kaldı ki, başka ülkelerin örneklerinden bilindiği gibi, o biçim devrimler, altüst olmalar kansız, kavgasız olamazdı. Türk devrimlerinin, (Gerçekte reformlarının) yapılması içinse yalnız bir kişinin, Atatürk'ün prestiji yetmişti. Bunun böyle olduğu şundan da belliydi ki, Cumhuriyet hükûmeti dünya ekonomi bunalımının zorlamasıyla topluma daha derince sokulup halk-katları arasındaki çıkarlar düzeninde biraz değişiklik yapmaya kalkışınca birlik bozulmaya yüz tutmuş, rejim hızla sarsılmıştı; onu hiç değilse demokratik yöntemle yönetmek olanağı kalmamıştı.

2 — Dünyayı sarsan, ama bize olan etkisi yalnızca bir avuç şehirlinin «Me-

deni ihtiyacları» için getirtilen malları tüm toprak ürünlerimizle karşılıyama-
mak anlamına gelen, ekonomi bunalımından sonra Türkiyede rejim konusu
önlâna geçiyordu. Lâtin harflerinin kabulü ile başlıca kültürel reformlarını
tamamlamış bulunan türk yenileşmesini artık toplumun temellerine,
ekonomik düzenine kadar indirmek, yâni varolanı olması gereken bir oluşuma
doğru itmek, yönetmek gerekiyordu; toplumu gerçekten devrimci bir tutumla,
ülkücü zihniyetle ele-almalı idi. Rejimin hem oğünkü niteliğini tanımlamalı,
hem de devrimin amaçlarını belirleyip onu sonunadek yürütecek zinde güçlere
hiç şaşırmadan izliyebileceği bir yol gösterilmeliydi. İdeal coşkunluğu sonra
kendiliğinden gelirdi. Kurtuluşu sağlamış, Cumhuriyeti kurmuş, batılılaşma
hareketimizi Tanzimatçılıktan kurtarıp ona kesin bir yön göstermiş olan C.H.P.
gözünü şimdi kendi üstüne çevirmeli, başlıca ilkelerinin ne olduğunu bulup or-
taya koymalıydı. Arandı, bulundu ve altı okla da simgelendi.

1) Osmanlı o t o k r a s i düzenini, padişahlığı ve halifeliği yıkarak
«Milli Misak» sınırları içinde ulusal bir devlet, bir ulus - bir devlet kuran,
cumhuriyet deyimini adının başına koyan bir parti için - cumhuriyetçilik el-
bette ilk i l k e olacaktı.

2) Çok - uluslu Osmanlı imparatorluğundan enson kopan olumsal birlik
olarak türkçülük dâvası güdegeldiğimiz için, onu Türkiye ile sınırlamak, yâni
turancılık eğilimini atmak şartıyla, u l u s ç u l u k u ikinci belgi olarak
bayrağa yazmak gerekirdi.

3) Parti bütün Atatürk reformlarını devrimci tutum ve davranışlarla uy-
gulamış, gerçekleştirmişti, onlardan vazgeçilmesine, geri dönülmesine de razı
olamazdı; O halde bir ok da d e v r i m c i l i k üstüne çevrilmeliydi.

4) Kesin olarak batılılaşma dâvamızın yolunda en başta gelen engeli,
ş e r i a t ' ı kaldırmış, İslâm dinini «Beş - Şart»ına indirgemişti. Akla ve bili-
me dayanan bir toplum kurup geliştirmek için kadı hükümleri ve müftü fetva-
larından kurtulmak ilk şart olduğu gibi cumhuriyetin bekçisi ve taşıyıcısı ola-
cak gençliği tek bir eğitim sistemi içinde, yalnız bu dünya ile ilgili ideallerle
yetiştirebilmek de buna bağlıydı. Öyleyse dinî dünya işlerine karıştırmaktan
vazgeçirmek anlamına gelen L â i k l i k ilkesine okların belki de en uzun ve
sivrisi ayrılmalıydı.

5) Adının ikinci kelimesi h a l k olan parti elbet bunu da ilkeler toplu-
luğuna almak gerekirdi. Kime, hangi aristokrat sınıfa karşı halkçılık, bu pek
belli değildi ama, Ata'nın «Köylü efendimizdir!» demiş olmasından bir k ö y -
c ü l ü k anlamı sezilebilirdi. Kardeş okların arasına o da yakışırdı.

6) Şimdiyedek yapılan hemen herşey devlet iktidarının biricik sahibi olan
C.H.P. eliyle ve devlet adına yapılmış olduğu gibi bundan böyle de herşeyde
öncülük edeceği, ekonomik hayatın sorumluluğunu da özel kişilere ve sermaye
sahiplerine bırakamayacağı b u n a l ı m dolayısıyla büsbütün belirgin olarak
ortaya çıkmıştı. Ohalde sonuncu ok da D e v l e t ç i l i ğ i göstermeliydi.

C.H.P., dolayısıyla devrim için, işte bu altı köşetaşı üstüne oturmuş bir ide-
oloji yapısı kurulacaktı sözde. Ama bilindiği gibi parti ne kendisi bu temelde
taş taş üstüne koydu, ne de başkasının koymasına izin verdi. Kendisi devletçi
bir plân uygulamış, sonra D.P. iktidarı sırasında onu durmadan plânsızlıkla
suçlamış olmasına karşın parçalı - bohça karakterini her zaman göstermiş, ala-

turka bir elyordamcılıktan hiç kurtulmamıştır. Her B a k a n' ın işe yeni baş-
lıyormuş gibi davranması bu yüzden mümkün olmuştur.

Parti iki yıl sonra DEVLETÇİLİK ve DEVRİMCİLİK belgelerini öne sürerek Cumhuriyetin onuncu yılını kutladığı zaman ekonomik bağımsızlık savaşında kazandığı başarıları Sovyet usulü reklâmlarla anlattı. İlk Türk Beş - Yıl - Plânı başarıyla uygulanıp bir yıl öncesinden bitmişti. Ögünç ve kıvançla bildiriliyordu ki 1940'a kadar sürecek olan ikinci Beşyılık aynı bağımsızlık savaşının bir **Dumlupınar'ı** olacaktır!

Bunalım ağırlaşp özel sermayenin ve serbest girişimciliğin yetersizliği ve güvensizliği açık seçik görülünce Devlet - düzeninin her dalında l i b e r a l i z m bırakılmış, Türkiye'nin kendine yeterli bir ekonomiye (Otarşiye) kavuşması için gerekli bütün tedbirlerin devlet eliyle alınmasına karar verilmişti. Ama ne var ki bu, kimi aydınlarımızın özellikle K a d r o cuların sandığı gibi, (İkinci Cihan - Savaşından sonra da benzeri birçok ülkelerde yeniden moda olduğu gibi), devletçilik yolundan s o s y a l i z m ' e varmak için değildi; Genç, güçsüz ve beceriksiz özel - sektörü, kişisel yatırım sermayelerini devletin koruyucu kanadı altına almak ve yol göstermek içindi. Bu tür bir devletçiliği, yâni kendini destekleyici ve ziyanını sigortalayıcı bir m ü d a h a l e c i l i ğ i , özel sektör zaten kendisi istiyordu, B U N A L I M devini görünce ödü patlamış, devlet - ananın kucağına canatmıştı. Yeni devletçi plânları uygulıyacak Ekonomi Bakanlığının başına Türkiyede özel malî - sermayenin ilk önemli kalesi olan İŞBANKASI direktörü Celâl Bayar'ın getirilmesi de bunu göstermiyor muydu? O sıra (1931) kamu yatırımlarının genel ekonomik yatırımlara oranı daha pek küçüktü. Az sonra çıkmıya başlayacak ve «Kemalizm»i oldukça özgün ve yerli bir açıdan işlemeye başlayacak olan «KADRO» dergisinde belirtildiği gibi bu oran daha yüzde iki idi. Aynı dergi hattâ daha da ileri giderek diyordu ki, İsmet Paşa devletçiliği bir «fiskal devletçiliktir», yâni devlet bütçesine gelir - kaynağı bulmak isteyen bir devletçilik!...

Alınan devletçi kursun hedefi üstüne ne denirse densin, şurası belliydi ki içinde bulunduğumuz sosyal - ekonomik düzende girişilen endüstriyel kalkınma plânını yürütmeye ne özel ne kamusal kaynaklar yetmezdi. Dıştan bir yardım gerekliydi. Ama kapitalist Batı ülkelerinden gelecek yatırım sermayelerinden daha çekinilmekte olduğundan Sovyetler - Birliğine başvurulup, ozamanın para - değeri düşünülürse azımsanmıyacak bir kredi sağlandı (yirmi milyon). Bu para faizsizdi ve uzun sürede malla ödenecekti. Bu anlaşma üzerine yüzde yüz devlet sermayeli bir banka, «Sümerbank», kurulup öngörülen işletmeleri açmakla görevlendirildi. Bankanın sermayesi çok geçmeden altmış milyona çıkarılacaktı.

İç ve dış zorunlukların baskısıyla girdiği bu devletçi kalkınma yolunda, ki batılılaşıma dâvasının da buna bağlı olduğu artık anlaşılmıştı, T ü r k i y e bir dönüm - noktasına, bir yol - kavşağına erişmiş bulunuyordu. Gideceği yolu, varacağı yeri artık bilinçli olarak seçmek zorunda idi. (Yine bugün benzeri duruma gelen başka «az gelişmiş» ülkeler gibi).

«Ekonomik Kurtuluş Savaşı», O t a r ş i (kendine yetme) gibi deyimler bulanık, bilimsel bir incelemeden geçmemiş, daha çok ulusal bir ülkü ve coşku-yu dilegetiren parolalardı. Onun için bu konu ile ilgili konuşma ve yazışmalar belirli bir görüşe, bir ideolojiye, bir dünya - görüşüne doğru gelişmiyordu. «Plân-

lı Ekonomi», «dirije iktisat» gibi zamanın moda terimleri de pek yol gösterici değildi. Bu soy tartışmalar ancak, yukarda söylendiği gibi, K A D R O ile bir sistem kazanacaktı.

«Kadro» kesin olarak benimsediği «K e m a l i z m » deyimini Avrupa'nın sosyal ideolojilerinden kolayca ve iyice ayırdedebilmek için Türkiyenin içinde bulunduğu tarihi - sosyal şartları tanıma, tanımlama çalıştı, karşılaştırmalar yaptı: Avrupa'da süregiden serbesçi ve devletçi görüşler ve akımlar sosyalizm - kapitalizm tartışmaları bizde aynı anlamlara gelemeydi, çünkü orada ekonomik hayata karışan devletin görevi çoktanberi varolan bir makineyi, bir kurulu düzeni sarsıntısız işletmek olduğu halde bizde o makineyi yaratmak söz konusu idi. Orada devletin ve hükümetin rolü yalnız düzene koymak ve gütmekti, bizde ise devlet, yapmak, kurmak ödeviyle karşı karşıya idi. Orada çoktan kurulup gelişmiş bir makinenin üstünde, genel adıyla k a p i t a l i z m denilen bir rejimi onarmalar ve düzeltmelerle yaşatmak, sürdürmek istiyorlardı. Bizde ise... Evet bizde ise... Bizim devletçiliğimizin amacı, şimdi Avrupada hasta olduğu, belki de öleceği söylenen o rejimi, kapitalizmi kurmak mıydı? Türkiye bugün ve onun izinden gidecek olan başka ülkeler yarın, a v r u p a l ı l a ş m a k isteyince altında ezildikleri emperyalizmin kökü olan kapitalizmi benimsemek, kurtlarla kurt olmak zorundamıydılar? Kahramanca bir kurtuluş - savaşıyla ulusal özgürlüğünü sağlamış olan biz Türkler, işlediği sayısız günahların cezasını çekmeye başlamış bir hasta Avrupa'nın rejimini olduğu gibi benimsiyemezdik, benimsesek de bu elimizden gelmezdi. İyisi mi, Tarihin bize verdiği bu fırsattan, yeni bir yol bir Kemalizm yolu bulmak için yararlanmalı, böylece hem kendimizi sonucu meydanda bir kötülükten korumalı, hem de bizden sonra yola çıkacaklara bir uygarlık hizmeti görmeliydik, örnek olmalıydık. İnsanlığın eşliğinde bulunduğu yeni çağda Kemalist Türkiyenin payına düşen uygarlık misyonu» ya da «Çağdaş uygarlığın şu ölüm - dirim döneminde yüklenmek zorunda olduğumuz tarihsel ödev» gibi iri lâflar kadrocu üslubun süsü olmaktan çıkarak yavaş yavaş bütün aydınların diline yerleşiyordu. Yeni ergin bir çocuk, baba baskısından yeni kurtulmuş bir genç gibiydik. Artık biçimlenen, edebiyatı doğan «Kemalizm»i okutmak ve sesini bütün dünyaya yaymak için «İnkılap Kürsüleri» kurup üstlerine devrim liderlerinden amatör profesörler koyduk. Yalnız üçüncü karargâhın gerikalmış uluslarınca değil, ergeç avrupalılarca bile örnek sayılacak olduğunu iddia ettiğimiz k e m a l i z m doktrinini, belletmek ve tanıtmak için tonlarca kâğıt harcadık. Ne oldu sonra bütün o edebiyat? Ne kaldı bütün o «İnkılap derslerinden?» Hemen hiçbirşey! Gökalp'i bile unutmuş gözüken bir bilgisizlik ve sorumsuzlukla verilen dersler bir davul - zurna curcunası içinde birkaç yıl sürdükten sonra söndü gitti, toplumda hiçbir iz bırakmadı. Buna karşılık resmî olmıyan ve kürsüler - aşırı iki etkili düşünce akımı doğdu ve günümüze kadar da yaşadı. Biri baş sözcüsü bugün de Şevket Süreyya Aydemir olan kadrocu Kemalizm ideolojisi, ikinci Ahmet Hamdi Başar'ın «İktisadî Devletçilik» doktrinidir. Dıştan, yüzden bakılırsa bunlar bir ve aynı d e v l e t ç i l i k tezinin iki varyantı gibi gözükür, çünkü ikisi de dâvalarını yürütmek için bir liderler kadrosuna dayanmak istemekte, üretim - ilişkilerinden doğan toplum güçlerine boşvermektedir; Ama biraz yakından bakılınca hemen anlaşılır ki bunlar aslında birbirine aykırı iki amaç gütmektedirler. Amet Hamdi'de Kemalizmin tarihsel ödevi bizde eksik olan modern sınıfları, burjuvazi ile işçi sınıfını, yetiştirmek ve ondan sonra devletçilikten vazgeçmek olduğu halde, Şevket Süreyya'da çelişmesiz, yâni sınıfsız bir toplum bütününe varmaktır.

Her ki aydının dâvalarını ortaya atışından beri geçen otuz yıllık gelişme A.H. Başarın tezini gerçeğe daha yakın gösterirse de o Atatürk'den başlayarak Adnan Menderese ve Millî Birlikçilere değin hiçbir kadroya düşüncelerini benimsetemeyince kızıp hepsini «Kapıkulları!» diye horlayarak burjuvaya yöneldiği ve işadamlarımızla doğrudan doğruya işbirliğine girdiği için şimdilik kendisini bir yana bırakacağız ve 27 Mayıs'tan sonra yayın alanına çıkan « Y Ö N » dergisinde yenilenen kadrocu Kemalizm üzerinde biraz daha duracağız :

« K a d r o » daha önce bizde pek bilinmiyen ya da daha doğrusu pek bilinçli olarak kullanılmıyan bâzı sosyal - ekonomik kavramları eleştirdikten ve karşılaştırdıktan sonra nihayet şu sonuca varır :

Dünya bugün birbirine karşıt üç karargâha ayrılmıştı: 1) Tipik örnekleri Batı dünyasında bulunan kapitalist - emperyalist karargâh; 2) Sovyetlerin açtığı, birincinin tersyüzü olan sosyalist - komünist karargâh; 3) Her ikisine karşı ayaklanan ve «Kemalist Türkiyede» tam ve tipik temsilcisini bulan sömürge ve yarı - sömürge halklarının karargâhı.

Kapitalizmin son - dönemi demek olan ve antitezi s o s y a l i z m ' ce de ayrıca tehdit edilen şu ilerlemiş e m p e r y a l i z m çağında bağımsızlığı yeni elde eden sömürge ve yarı - sömürge halkları, vaktiyle Japonların başardığı gibi, aynı yoldan giderek kalkınamazlar, batılılaşamazlar. Onlar için bağımsızlık yeterli bir endüstri kurup Avrupadaki zenginliği biriktirmeye yaramaz.

Onlar sosyalizm - komünizm karargâhına da atılamazlar, çünkü kapitalist düzenin doğurduğu ve devrimci bir proletarya sınıfının gerçekleştirip yürüttüğü bir rejimdir. Demek ki gelişmiş, devlet dümenini elinde tutmaya gücü yeter bir işçi sınıfının varlığını gerektirir. Oysa Türkiye gibi endüstrisi bulunmıyan, başka bir deyişle kapitalist olmıyan toplumların toptan yaptığı bir kurtuluş savaşından sonra devlet iktidarını ele geçirecek hiçbir sınıf yoktur, eğer kurtuluşu sağlayan öncü kadro uyanık davranırsa, yâni gereksiz bir öykünme ile ve zorlama usullerle bir sınıf yaratmazsa kalkınma hem daha hızla sağlanır, hem de sömürme sistemi demek olan k a p i t a l i z m ' den sakınılmış olur.

Sosyalizm yolundan batılılaşmak şu bakımdan da olanaksızdır: Avrupada kapitalizm gerçekten yıkılsa ve işçi sınıflarının egemen olduğu bir sosyalist düzen kurulsa bile Avrupanın metropol durumu değişecek değildir, yâni ilerlemiş endüstri ülkelerinin gerikalmış ham madde ülkelerine üstünlüğü, dolayısıyla sömürücülük süregidecektir; yoksa tersyüzü bir kavimler göçü sakınılmaz olurdu. Avrupanın hiçbir sınıfı böyle bir duruma razı olamaz! Oysa tam ve gerçek bir eşitlik, uluslararası bir hukuk denkserliği ancak bütün ötekileri de içinde taşıyan bu ana - çelişkinin, sömüren uluslarla sömürülen uluslar arasındaki çıkar çatışmasının ortadan kalkmasına bağlıdır. Demek ki üçüncü karargâhtan olan halklar, -Avrupada ister marksist anlamda bir devrim olsun, ister kapitalizm şöyle veya böyle (Örneğin faşizm) kalıcı olsun-, sömürülme belâsından kurtulamazlar. İşte bütün bu düşüncelerden ötürü onlara açık tek çıkar yol «Kemalizm» dir.

Kemalizmin getirdiği öğretinin anadüşünceleri ise şöyle özetlenebilir :

1 — Avrupanın bugünkü üstünlüğü Tarih ve Coğrafya koşullarının ona sağlamış olduğu geçici bir üstünlüktür; ne ırkla, ne psikoloji ile şartlanmış de-

gildir. 2 — Buhar ve elektrikle işliyen modern teknik ve buna uygun yaşama biçimi demek olan u y g a r l l k kopmaz bir şekilde birbirine bağlıdır, bir bütündür; kurtulmak ve kalkınmak için olduğu gibi benimsenmek ister. 3 — Emperyalizm din, dil, renk, tarih ve kültür ayrımlarına bakmaksızın bulduğu her geri kalmış, endüstri kuramamış halkı boyunduruğa vurur, her zayıf ülkeyi yıkar. Emperyalizm köleliğinden ancak doğuşarak, savaşarak kurtulunabilir. 4 — Modern teknik, endüstri alınırken onu halkın, ulusun ortaklaşa malı yapmak, böylece Avrupada olduğu gibi düşman sınıflara bölünmüş, çelişik, çatışık ve haksız bir toplum düzeni değil, -Kemalizmin en belirgin özelliği budur- her türkü sosyal bölüntüden uzak, sınıfsız, bağdaşık bir toplum düzeni yaratmak gerekir. Kemalizm bugün Avrupanın tekelinde bulunan tekniği, endüstriyi alırken onu kendi ulusunun belirli bir sınıfının malı yapmayı, sömürme düzenini böylece dışardan içeri aktarmayı düşünmüyor, tüm halkın yararına işletmek üzere devlet mülkiyetinde tutmak istiyor. 5 — Kemalist devrim sınıf kavgalarıyla değil, bir liderler kadrosuyla gerçekleşir. Çünkü bu çeşit devrimler, halkların bütünüyle katıldığı bir kurtuluş savaşından sonra, zaferin kazandırdığı bilinç, azim ve prestijle başa geçen idealist bir liderler kadrosuna dayanır; tapılırcasına sevilen şeflere karşı gelecek, direnecek sınıflar yoktur. İşte Kemalist Türkiyede böyle idealist ve yiğit bir öncü kadro vardır ve kendisini seven halk kütlelerini istediği hedefe yöneltmektedir.

Şimdilik kaba çizgileriyle belirttiğimiz bu sosyal felsefe ya da devrim ideolojisi, sosyolojisinin verilerine ve tarihsel gerçeklere ne denli uygundur ve «Kemalizm» uygulamaları onu yaratan Türkiyede bugünedek nasıl bir sonuç vermiştir? Bunu araştırmak ayrı bir iş; ama KADRO kadrosunun ne hale geldiği ve bu düşünceye bağlı Ş.S. Aydemir'den başka kimse kalmadığı düşünülürse ve hele aradan geçen üç onyıllık gelişme gözönünde tutulursa, soruya olumsuz bir cevap vermek çok kolay gözükür. Ne var ki hiçbir akım boşluktan doğmaz. Belirli bir dönemde de olsa, toplumu ve aydın zümreyi etkileyen bir ideoloji hiç değilse sosyal tarihte yer almayı hakeder. Kaldı ki, Türkiyemizin koşulları bugün de, bağımsızlıklarını İkinci Cihan Savaşından sonra elde eden bütün «az-gelişmiş» ülkelerde olduğu gibi, bütün soruların ortaya atılıp tartışılmasına elverişlidir. Nitekim 27 Mayıs'tan sonra yayın sahnesine çıkan « Y Ö N » dergisi de aşağı - yukarı aynı kadrocu zihniyeti dile getirmektedir; Türkiye de bir Yeni - Kadroculuk doğmuştur.

İkinci yazı :

ÇOK PARTİLİ DEMOKRASİ DENEMESİ VE ÖTESİ.

YENİ VERGİ KANUNLARI

— 1 —

VERGİ VE VERGİLEME POLİTİKASI

Arslan Başer KAFAOĞLU

Vergiler tarihte ve bugün önemini kaybetmeden süregelen bir ekonomik ve sosyal etkiler bütünü ile, toplum hayatında yankılar uyandırmışlar ve uyandırmaktadırlar. Tarihte temel siyasal değişikliklerin bir çoğuna vergiler vesile olmuş, vergileme politikasında güdülen şu ya da bu yol, toplumsal yapının, ekonomik davranışların temeline etkilerde bulunmuştur. Amerikan Bağımsızlık savaşı «temsilsiz vergi olmaz» ilkesinden hareketle başlamış, tarihin en temelli ihtilallerinden Fransız İhtilâlinde alttan alta kaynaklanan kazan bir «vergi konusundan» vesile bularak yerin yüzeyine çıkmıştır. Tarihte «âşar», «cizye» gibi vergilerin Osmanlı Devletinin toplumsal yapısının şekillenmesinde oynadığı rol de bilinmektedir.

Tarihte olduğu gibi durum bugün de böyledir. Amerikan ve İngiliz kamu oyu aylardır bu konuyu işliyorlar. Devletin göreceği hizmetleri kime ödeteceği genellikle kamuyu en yakından ilgilendiren konular arasında ki yerini kaybetmiyor. Böyle olması da olağan. Çünkü vergi Devletin yurddaşlardan para almasıdır, hattâ yurddaş olmayıpta Devlet sınırları içinde bazı faaliyetlerde bulunanlardan da... Bu paranın alınmasında akla gelmiş ve gelebilecek sayısız yollar ve yöntemler bulunabilir. Bunlardan birini seçiş, şu ya da bu gruba bir yük yüklemek, ya da bir grubu bir yükten kurtarmak sonucunu verir. Siyasal iktidarın vardığı çözüm şekilleri, verginin ağırlığını taşıyacak grupların tepkilerine sebep olur. Ama aslında daha bu çözüm şekilleri düşünülürken, bu tepkilerin siyasal iktidarın geleceği üzerinde ki etkileri göz önünde bulundurulmuş olduğundan, vergiler sosyal ve siyasal hayata hâkim grupların isteklerine aykırı bir şekilde alınmaz. Tesadüf olarak, vergileme yöntemleri bu grupların çıkarlarına uygun olmayan şekilde kanunlaşsa bile, ya bu kanunlar uygulama yeteneğinden yoksun bırakılır (bizim gelir vergisi kanunumuz ya da eski muamele vergisi kanunu gibi), ya da kısa zamanda bu kanunlar değiştirilir (Millî Birlik Komitesince getirilen bina ve arsalara ait hükümler gibi).

Siyasal hayatta hâkim gruplar iş ve sermaye çevreleri olduğu gibi, emekçi çevreler olabilir. Böylece, vergi sisteminin bir ülkedeki siyasal egemenliğin aynası olduğunu söyleyenler bu yönden hak kazanmış olurlar. Ama bu teşhis doğru olsa da, siyasal egemenliğin hâkim olmayan (bağlı) gruplar aleyhine işleyişinin sadece bir kısmını ortaya kor.

Tarihin bazı dönemleri toplumu öyle çetin zorunluluklar karşısında bırakır ki, hâkim gruplar toplumun devam olanaklarının kendilerinin kısmen aleyhine de olsa, bazı fedakârlıklara zorlanabilir. Örneğin, bu gruplar kendilerini daha fazla vergilendiren bir vergi sistemine, bir toprak refor-

ONÜÇ

muna razı olurlar, hattâ onu savunurlar. Bunun bir örneği savaşlarda, bu grupların tutumudur. Savaşlarda yurt savunmasının kendilerinin keselerini açmalarına bağlı olduğunu gören İngiltere ve Amerikanın iş ve kapital çevreleri bunu toplumdan esirgememişlerdir. Ama bu, sadece kişisel malların değil, can ve fizik kişiliğinde yüksek bir heyecan ve his tansiyonunda ortaya atılması olgusunda bile hâkim olan duygu, kazanılamıyan bir savaşın bu gruplara daha ağıra mal olacağıdır. Bunun gibi, toplum yaşayışının bunalma dönemlerinde (1929 - 1933 bunalımı gibi) de bu gruplarca toplumun tamamını kurtaracak tedbirlere razı olduğu görülmüştür.

Yukardaki açıklamalar, vergi işinin her şeyden önce bir siyasal problem olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Vergi kanunlarının alacakları şekiller kestirilirken bu daima göz önünde bulundurulmalıdır. Bu kanunların geçirdiği safhaları yukardaki perspektif içinde incelenmedikçe varılacak yargılar eksik kalmak durumundadır.

— II —

TOPLUMUMUZ, VE VERGİLEME POLİTİKASININ ÖNEMİ

Plânlı döneme girişten buyana, üzerinde en çok lâf edilen konu «Plân-Vergi» ilişkileridir. Bu ilişkinin yeterli olarak ortaya konduğu, buna rağmen, söylenemez.

Evet, «kalkınma için para lâzım», evet «sosyal adaletsiz kalkınma olmaz», evet «dış dostlar biz kemer sıkmazsak yardım yapmayacaklar». Bunlar da birer gerçektir. Bir küçük kısmı da bizim kalemimizden çıkan ifade şekilleriyle toplumumuza bir ölçüde mal olmuştur. Ama haklı ve uygun bir vergi politikasının şu iki yüzü üzerinde fazla durulmadı :

a) Vergileme, geri kalmış ülkelerin yatırım ve harcama itiyatlarını olumlu yönlerde etkileme aracıdır. Yahut bu araçlardan bir tanesidir. Her az gelişmiş ülke gibi, hattâ olgun ekonomilerde olduğu gibi, ülkemizin kalkınması ancak daha az para harcayıp (tüketim harcaması yapıp), yatırıma daha fazla pay ayırmak ve paramızı yatırırken şimdikinden daha yararlı olanlara yatırmakla mümkündür. Şimdiye kadar gereği kadar söylenmedi, onun için burada bir çok defa söyleyip yazdığımız bir şeyi tekrarlamakta fayda var: Şimdiki harcama ve yatırım tutumumuzla gerilikten, fakirlikten kurtulamayız. Bütün imkânlarımızla, lüks tüketimi ve lüks tüketim eşyası üreten yatırımları kısıp, imkanlarımızı endüstrileşme yolunda seferber etmeliyiz. Endüstrileşmedikçe, ne dışarıya işçi göndermek, ne de rüyalarımızda gezen vapurlar dolusu turist Türkiyenin kalkınmasına yetmez.

Yukardaki amaca yöneltilmemiş bir vergileme sistemi, yeterli niteliklere sahip sayılamaz, maksada yeterli olamaz. Bu nedenle «her ne pahasına olursa olsun kamu sektörü açığını kapama» yerine «kalkınmanın en uygun finansmanı» fikri benimsenmelidir. Bu nedenle, Cumhuriyet gazetesinin 18 Mart günlü ve beşinci sayfasında yayınlanan sayın Gülten Kazgan'ın fikirlerine aynen katılıyoruz. Buna karşılık aynı gazetede 7 Martta yayınlanan ve yatırım terkibi ne olursa olsun genel yatırım hacmi amacına ulaşmayı yeterli bulan sayın Osman Okyar'ın görüşünü temelden hatalı buluyoruz.

Hükümetçe getirilen vergi kanunları, ithalat, ödünç verme «Bankacılık», lüks konut inşaatındaki kârları azaltıcı, buna karşılık tarım, endüstri ve ihracatta kârları artırıcı yönde olmadıkça, plân ve kalkınma amaçlarına uygun değildir. Bunlar yapılmadıkça, toplumumuzun dışından tırnağından artırdığı imkanlar, ya yabancı müteşebbisleri besliyecek ya da lüks villalara, her köşe başında açılan lüks banka binalarına harcanacaktır.

Aynı şekilde, lüks ve aşırı harcamayı «burada tüketim anlamında» çekici olmaktan çıkaracak vergi tedbirleri aranmalı ve uygulanmalıdır. Vergi politikası bütünüyle, atıl kaynakları, doğal kuvvet ve rezervleri harekete geçirici, eldeki sermaye ve emek gücünün en iyi kullanıcı vergileme metodlarına yönelmelidir.

b) Tasarıların sosyal adalet açısından ele alınışı da eksiksiz olarak yapılmalıdır. Vergide sosyal adalet, gelirler arttıkça uygulanan vergi nisbetlerinin artması yoluyla sağlanır. Buna «artan oranlı» vergi sistemi diyoruz. Bu sistemde örneğin, 10.000 liralık gelire % 10 vergi konuyorsa, 20.000 lik gelire % 15, 30.000 liğe % 25 v.s. vergi konur.

«Artan oranlı» bir vergi sisteminin uygulanmadığı hallerde ve ülkelerde, sendikalar yüksek taleplerle işveren ve devlet karşısına çıkmakta, ücretler yükselerek, yatırıma ayrılacak kaynaklar azalmaktadır. Bu durumda kalkınmanın yükünü çekmiş emekçilerin bir kısmının da olsa elverişli ücret koşullarına kavuşması sevinilecek bir şey olmakla beraber çalışma imkanı bulamıyan ya da sendikalaşmamış daha büyük, çok büyük emekçi bir kütlenin yaşama koşullarına el uzatma olanakları ortadan kalkmaktadır. Ashında, az gelişmiş ülkelerin en önemli sosyal problemi gizli ve açık işsizliği önlemektir, bu da daha fazla yatırım yapmakla olur. Bu nedenle yatırımları azaltan eğilim ve davranışlar, toplumun bu en fakir sınıflarının hayat koşullarını daha da zorlaştırıcı sonuçlar doğurur.

Biraz daha yakından incelenince, sendikalaşmış işçilerin koparacağı kısa süreli fazla ücretler de, işsiz sayısı arttığı takdirde, uzun sürede yine kendi aleyhlerine dönecektir. Burada, sendikaların ücret taleplerinin aleyhinde bulunduğumuz anlaşılmamalıdır. Müteşebbisler, gereği kadar vergilendirilmedikçe, bu talepler haklıdır ve süregidecektir. Sosyal adalete uygun olmayan bir vergi sistemi var oldukça, ne sendikacılar ne de organize diğer emekçileri bu ücret taleplerinden vaz geçirmeğe imkan yoktur. İmkan bulunsa da arzu edilemez. Kalkınmaya, çalışanları şevkle koşturmanın bir yolu da doğru dürüst sosyal adalete uygun bir vergi politikasıdır.

Görülüyor ki, öncüleri sadece sosyal adalet bakımından ortaya çıkan adaletli vergi politikası ilkesi, bugün aynı zamanda tasarrufu artırıcı bir ilke olarak da karşımıza çıkmaktadır. Çünkü, herkesi kudretine göre fedakârlığa çağırmadan, toplam tasarrufu artırmanın yolu yoktur... Ve hiçbir idarenin buna zaten hakkı da yoktur...

— III —

TASARILARIN KISA ELESTİRİSİ **—VASITASIZ VERGİLER—**

Hükümet tarafından önce bir vergi reformu havası içinde getirilen, sonra 1964 finansmanı için getirildiği ifade edilen yeni vergileme tedbirle-

rinin eleştirmesine geçmeden, «vergi reformu» kavramı üzerinde durmak gerekir.

Reform kelimesi kendi içinde zora dayanmayan esaslı değişikliği taşır. Reformda eldeki bir düzen esas kabul edilmiştir. Bu esas içinde büyük sayı-lacak değişiklikler yapılmak istenmiştir. Bu nedenle, reformla eski düzen tamamen değişmez. «Vergi reformu» denince de gine mülkiyet, özel teşeb-büsün çok az değiştiği bir düzen içinde vergilerde temel sayılacak değişik-likler yapılması söz konusudur. Bu sebeple derecesi ne olursa olsun, reform vergide yapılsın, toprak mülkiyetinde yapılsın, başka alanlarda yapılsın, özel mülkiyetin, özel teşebbüsün aynı kaldığı bir toplumsal yaşama düzeni devam edecek demektir. Reform hareketleri, beraberinde devlet sektörü ha-kimiyetini getirmedikçe, sosyalist bir düzene geçişi ifade etmez.

Hele daha iyi vergileme gayretleri demek olan «vergi reformu» daha ziyade kapitalist düzeni, sarsıntılı çalkalamalara karşı korumak üzere yapılır, tamamıyla bu düzeni kurtarma yönünde yapılmış çabalardır. Ama, bu reformlar özellikle az gelişmiş ülkelerde, ilk kapital birikimine engel olabileceği kaygusuyla, hâkim çevrelerce, «sosyalizme gidiş» gibi gösterilir. Ama, bu gösterilişte, «sosyalistlerin» de, «vergi» nin de, «reformun» da bir kabahati olmasa gerektir.

Bir diğer nokta, reform bir değişikliktir. Ama her değişiklik reform değildir. Başka bir şekilde söylersek, yüzeyde kalan değişikliklere reform denemez. Vergi reformu da verginin bünyesinde temelli değişiklik anla-mındadır. O halde verginin bünyesinde temelli değişiklikler yapmayı amaç tutmayan değişikliklere reform denemez. Verginin bünyesindeki değişik-lik veya vergi sisteminde reform nasıl olur? Ya vergi alınan kimseler ve maddeler artırılır, ama bu artış esaslı bir ölçüde olur. Ya vergiyi daha iyi toplayacak bir vergi strüktürü ve sistemi getirilir. Bu suretle vergi hasılası artırılır. Ya vergi sistemi ekonomi politikasına uydurulmak üzere, toplam vergi yükü aynı kalmak üzere verginin konusu ve nisbetleri üzerinde ayar-lamalar yapılır. Nihayet, yahut da vergiyi taşıyan grupların vergi yükleri değiştirilir.

Tabiatıyla bütün bu değişiklikler iyiye doğru olmak şartıyla bir değer ifade eder ve reform kişiliğine girer. Yoksa vergi yükünü zayıflar aleyhine artıran, ya da ekonomi politikasına aykırı değişiklikler reform hüviyetinde değildir.

Yukardaki açıklamalar ışığında vergicilikte yapılmak istenen şeyleri incelersek :

a) Getirilen vergileme tasarılarında verginin daha iyi tahsili için alınmış tedbirler vardır. Gelir vergisinde «gider bildirimi» nin genişletil-mesi, «ortalama kâr hadlerinin işleyişinin çabuklaştırılması, «vergi beyanları-nın «ilânı» gibi hükümler, az gelir beyan ettikleri artık kabul olunan tica-ret ve serbest meslek erbabının vergilerini tam olarak ödemelerini sağla-mak yolları aranmaktadır. Bu tedbirler sayesinde gelir vergisi hasılasında-ki artış 300 milyon lira olarak tahmin edilmektedir.

Bu tedbirler, işlediği takdirde, vergi yükünü çok küçük bir ölçüde, emekçilerden iş ve sermaye sahiplerine doğru değiştireceğinden, bu bakım-dan bir reform niteliğine girmektedir. Ancak değişiklikler hükûmetin tah-min ettiği ölçüde faydalı olsa bile, vergi gelirlerini genel devlet gelirlerinin sadece % 2 oranında artıracak ve emekçilerin vergi yükünü sadece % 1,5 oranında iş ve sermaye sahiplerine aktaracaktır. Kaldı ki, gazetelerde çı-

kan bazı haberler, tedbirlerin bu ölçüde de bir etkisi olacağını şüpheye düşürmektedir. Bu yıl da Gelir vergisi bu yolda alınan tedbirler sayesinde değil, asıl vergi kaçırılması imkanı olmayan ücret artışlarının sayesinde olacaktır.

Diğer taraftan vergileme tedbirleri tüm olarak alınırsa, asıl artışlar vasıtalı vergilerde olmaktadır. Gümrük, istihsal, tekel vergileriyle akar yakt vergilerinin artırılışı buna bir örnektir. Yani tümüyle alınan vergileme tedbirleri hasılayı artırıcı etkileri zayıf, fakat vergi adaletsizliğini artırıcı etkileri fazladır.

b) Yeni vergi tasarılarında, bazı reformcu nitelikler de tarım kazançlarının vergilendirilmesinde görülmektedir. Bilindiği gibi vergi konusunda tarım pek az bir yük altında kalmakta, başka bir deyimle vergi sistemimiz vasıtalı vergiler yoluyla işçi, memur ve küçük köylüyü ezerken, toprak ağalarını korumaktadır. Yeni gelir vergisi tadil tasarısı klâsik beyanname usulünün tarım kazançlarında yürümiyeceğinin nihayet anlaşılacak dönüşüm, hayvan ya da ağaç başına bir vergi alınması suretiyle tarımda hem genel vergi hasılasını ve hem de verimliliği artırıcı yönde bir sistem getirilmektedir.

Bilindiği gibi az gelişmiş ülkelerde tarımda verimliliği artırıcı bir vergileme yöntemi kalkınma için ilk şartlardandır. Bu nedenle az kazananın az, çok kazananın çok vergi vereceği gelir vergisi, verimliliği artıracak yerde muafiyet hadlerine girmek için azaltıcı etkiler doğurur. Bu nedenle, aynı üretim birimlerine (ağaç, toprak, hayvan) aynı vergi konularak, üretim araçları ve toprağı verimli kullananı özendirici bir vergi sistemi daha doğru bir sistemdir. Meşhur Kaldor, eski plânlama ekibi ve tarım meslek teşekkülleri böyle bir vergi sistemini savundukları halde, Maliye Bakanlığı anlaşılabilir bir dayatma ile bu sistemi «gayri ilmi» olarak nitelemekte, tarımdan gelir vergisi yoluyla vergi alma yolunda ısrar etmektedir. Ancak son değişiklikle, Kaldor sisteminin haklılığı kısmen kabul edilerek dönüşüm başına vergi esasına bir derece itibar edilmektedir.

Ancak, toplumda gözde bir grup olarak yaşayan «toprak ağaları»na fazla «kıyılmadığından» olacak ki, bu sistemin bütün gerekleri yerine getirilememiştir. Bu sistemi ve aksaklığını biraz daha açıklayalım:

Örneğin 5.000 dönüm buğday eken bir kişi 14.050 lira vergi ödiyecektir. Bu kişinin defterleri ya da başka hesap usulleri zarar da gösterse devlet bu miktar vergiyi güven altına almıştır. Bu iyi bir sonuç, bir. Sonra 5.000 dönüm buğdayı geri metodlarla eken ve sadece 50.000 lira kazanan bir mükellefin vergisi de 14.050 lira buna karşılık 100.000 lira elde eden ileri bir mükellefin vergisi de 14.050 lira olacak, yani ileri metodlarla üretim korunmuş olacaktır. Bu da iyi bir sonuçtur, iki...

Ancak dönüşüm başına alınan verginin hafif tutulması sebebiyle;

1. Tarımdan alınan vergi çok az olacaktır. Hükümet ilk önce, kapsamı daha geniş ve yeni hükümlerin 1962 yılı kazançlarına da uygulanmasına elverişli bir tasarıyla gelmiştir. Sonra, komisyon bir yandan işletme bütünlüğü ve satış ölçülerini % 20 - 25 oranında artırırken öte yandan da dönüşüm başına vergide hafifletmeler yapmıştır. Örneğin 1.000 dönüm buğday eken hükümet tasarısına göre 3.000 lira vergi ödeyecekken komisyon bunu 2.050 liraya indirmiştir.

Sonradan Millet Meclisi Genel Kurulunda yeni hükümlerin 1962 yılı kazançlarına da uygulanmasına dair madde reddolunca, tarım kazançları

vergisi ünlü deyimiyle «kuşa dönmüştür». Getirilen tasarının sağlayacağı gelir, doğurduğu gürültüyle karşılaştırılmayacak kadar cılız kalacaktır.

2. Gelir kaynakları arasında eşit vergileme ilkesi de aynı şekilde sarılmış olmaktadır. 5.000 dönüm buğday ekenin sadece 14.050 lira gelir vergisi ödediği bir ülkede, aynı vergiyi 3.500 lira aylık alan bir mühendis ödemektedir. 5.000 dönüm buğday ekimi bu gün için en az 150 - 200 bin lira gelir sağlar. Böylece gerçek vergi oranı tarımda % 10 un altında kalmaktadır. Bu toprak sahipliğine prim verecek, bu primle toprak fiatları yine artmaya devam edecektir.

3. Rasyonel üretim yöntemleri de özendirilmiş olmamaktadır. 150 bin lira kazanıp da 14.050 lira ödemekle 300 bin lira kazanıp 14.050 lira ödemek, rasyonel tarım yöntemlerini gereği şekilde özendirmeğe yetmiyecektir.

Tarım vergisinde, doğru yönetime doğru atılan adım bu suretle yetersiz kaldığından, gerekli faydaları sağlamaktan uzak kalmıştır.

c) Vergi sistemimiz içinde en önemli vergi kanunlarından biri, gider vergileri kanunudur. Vergi iktidardan alınır. İktidarın bir ölçüsü gelir ve diğer bir ölçüsü de harcamadır. Harcama vergilerinde, vergi bir mal ya da hizmetin fiatına vergi zam olunarak alınır. Burada, belirlenmesi gereken şey, hangi mallara vergi konacağıdır. Gider vergisi kanunumuz bâzı istisnalarla üretim süresi içinde üretimin ilk dönemlerinden vergi alınmasını öngörmektedir. Açıklayalım: Bir elbise harcaması yapan adamdan alınacak vergi, yün ya da diğer ilk madde iplik olmadan alınır, iplik safhasında alınabilir, dokuma döneminde alınabilir ya da en sonunda elbise satın alınırken konabilir. Bizim vergi kanunlarımıza göre vergi iplikten yâni dokuma döneminden önce alınır. Yâni vergi aldığımız iplikten elbise yapılabileceği gibi halı da dokunabilir.

Bunun faydası vardır, kaçakçılığa engel olunabilme şansı bakımından. Ama sakıncası daha fazladır, kimden ne vergi alındığı bilinmez. Tuğladan vergi alındığını varsayalım, bu tuğla lüks villâ yapımında da kullanılabilir, sınaî tesis yapımında da. Bu nedenle tuğlaya konacak verginin sonucunu bilemeyiz. Bilemeyince de vergiyi en az zararlı olacak nisbette tutarız vergi nisbetini. Hem vergi hasılası düşük olur, hem de sakıncalar gine işler. Üretimin ilk dönemlerinden alınan vergi hasılası daha düşük olur. Üretimi baltalamamak için de yüksek vergiler konamaz.

Bu nedenlerle gider vergileri sistemimiz tarife esnekliliğini, yâni artırılıp eksiltileme olanaklarını kaybetmişlerdir. Vergi hasılasında artışlar ancak sistemde istisna teşkil eden, son ürünlere (akaryakıt, tekel maddelerine) zam yapılarak sağlanmaktadır. Bu nedenle gider vergilerimiz büyük bir reform ihtiyacındadır. Tüketim maddelerinin insanlarca tüketileceği döneme verginin kaydırılması gerekir. Bu yapılmadan her hangi bir reform çabasından söz açılmaz. Daha da açıkcası, plânlı yâni her aracın plân amaçlarına göre ayarlanması gereken bir dönemde böyle bir gider vergisi sistemi mutlaka değişmek zorundadır.

d) Yapılan zamlara gelince, bu zamlardan akaryakıt fiatlarına yapılanı epeyce gürültü yarattı. Özellikle gaz ve fakir köylü kelimeleri çok yan yana kullanıldı. Ama gaza yapılan zam geçen sene mazota yapılan zammın tamamlayıcısıdır. Gazı da yeter derecede vergilendirmeden mazota yapılan zam vergi hasılasını artırmamakta, yurt içinde taşıt araçları-

nın ömürlerini kısaltıcı hileli akaryakıt satışlarına yol açmaktadır. Bu bakımdan gaza yapılan zam bir vergi içinde tahsilât emniyeti bakımından son derece de haklıdır. Bu konuda küçük köylü edebiyatını da haklı bulmaya imkân yoktur.

Burada konuyu biz bir başka yüzünden daha ele alacağız ve akaryakıt zamlarına gidilişin başlangıcına ineceğiz. Akaryakıt zamlarına geçen yıl, 1963 bütçesi finansmanı için, sadece bütçeye gelir sağlamak amacıyla gidildi. Bu zammın asıl nedeni, kalkınma plânının bir çok yerinde ifade edildiği gibi, kara yollarının yapım ve bakımını kara yolundan faydalananlardan çıkararak, tarife rekabetinde demiryolları aleyhine olan bir durumu düzeltmekti. Demiryollarıyla taşınması gereken bazı yüklerin hiç ekonomik olmadığı halde, sırf bir hesap noksanı yüzünden, karayollarıyla taşınması, bir yandan Demiryollarının tam kapasiteyle çalışmasını önlemekte öte yandan da karayollarında sermaye israfına yol açmaktaydı. Plân bu israfı önlemek için, bir yandan akaryakıtlara zamma ama daha önemli olarak da araçların ya da taşınan yüklerin esas tutularak aynı bir vergilendirilmeye gidilmesini öngörmekteydi. Bunlardan daha ziyade akaryakıt zamlarına önem ve ağırlık verilmesi: 1) Ulaştırma kaynak israfını önlemekte aciz kalınması, 2) Akaryakıt zamları dolayısıyla daha başka üretim alanlarının (tarım sulama, enerji gibi) bir ölçüde olumsuz etkilerle zarar görmesi sonucunu doğurmuştur.

e) Plânda üzerinde durulan en önemli konu lüks konut inşaatının önlenmesidir. Bu nedenle arsa fiatlarının ucuzlatılmasını, bina yapımında lüks konuta gidilmesini önlemek üzere bazı vergileme tedbirleri öngörülmektedir. Hükûmet bu amacı sağlamak ve bir de mahalli idarelerin gelirlerini artırmak için bina ve arazi vergilerini artıracak bazı tasarıları da Meclise getirmiştir. Ancak, bu artımlar son derece de cüz'i kalmış, hele geçici vergi komisyonunda önemli bir şekilde indirilince kaynak ve yatırım dağılımına etki yapacak yâni yatırımları lüks konuttan örneğin endüstri alanına sevkedecek bir etken olmaktan çıkmıştır. Okuyucularımızı burada ayrıntılarla işgal etmemek için bu konu üzerinde fazla durmayacağız, yalnız hele şehir içi arsaları hakkında getirilen tasarı hükümlerinin plân ilkeleri ile ilgisinin çok zayıf olduğunu, arsa spekülasyonunu önleyecek tedbirleri içinde taşımadığını deyimlemekle yetineceğiz.

f) Çok önemli olan gümrük tarifeleri kanunu üzerindeki fikirlerimizi, konunun önemi nedeniyle ayrı bir yazıda belirteceğiz. Burada şunu söylemekte fayda vardır: Millî Sanayiî koruyacak, imkânlarımızın en iyi şekilde yatırıma dağılımını sağlayacak bir Gümrük Vergileri sistemi ekonomimiz için son derecede gerekli bir husustur. Bu amaçlara uygun olarak atılacak adımlar olumludur, desteklenmelidir.

Şuraya kadar vergileri plân ve ekonomimizin genel hedeflerinin bütünü içinde inceledik, özetlersek, reformcu bir karakter taşıyorlar, vasıtalı vergi zamları daha fazla, ekonomi politikası hedeflerine uyulmak için atılan adımlar zayıf ve çekingen...

Bu değer yargılarına karşı Hükûmet ve plânlama uzmanlarına «Evet, bu tedbirler tam reform değil ama, bütçenin finansmanı için lâzım.» Şeklinde fikirler ileriye sürülüyor. Konuyu bu bakımdan da ele almakta fayda var.

Hükûmet, Bütçeyi Büyük Millet Meclisine sunarken yaptığı açıklamalarda, 158 Milyon liralık iç borçlanmayla karşılanacak kısım dışındaki 800

milyon liralık finansman açığını incelemekte bulunduğumuz şu kanunlarla elde olunacak vergi tasarılarıyla karşılamayı düşünmüş olduğunu, bu tasarılar onaylanırsa bütçenin denk olarak bağlanacağını bildiriyordu. Şubat ayının ilk haftasında Milliyet gazetesinde çıkan yazılarımızda bu tasarılar zamanında ve eksiksiz olarak kanunlaşsa bile, bütçenin gine de önemli bir açıkla kapanacağını belirtmiştik.

Oysa geçen zaman içinde, o günkü durumdan da geriye gidilmiştir. Şöyle ki :

1. Tarımda yeni vergileme ölçülerinin 1962 yılına da uygulanması Millet Meclisince reddolunmuştur. (Hükümet bu tedbirden 100 milyon liralık ek gelir beklemekteydi.)

Diğer taraftan muaflik ve istisna ölçüleri genişletilmiş, dönüm, ağaç yada diğer tarımsal üretim birimlerinden alınan vergiler komisyonda azaltılarak verginin gelir getirme olanağı bir hayli azaltılmıştır.

Kaldı ki, yeni Gelir Vergisi kanunu Senato'ca, Millet Meclisinden farklı olarak oylandığından kanunlaşması halâ mümkün olamamıştır. Seçimler dolayısıyla B.M. Meclisi tatile girdiğinden tasarının kanunlaşması dahada gecikecektir. Haziran ortalarında kanunlaşsa bile, bu yıl bir uygulama olanağı bulacağı şüphelidir.

Şu durumda, Hükümet'in Tarım kazançlarından beklediği 200 milyon liralık ek gelire ya büyük kısmıyla ya da tamamen kaybolmuş gözüyle bakmak yanlış olmayacaktır.

2. Başta Gümrük Tarifeleri olmak üzere, gider vergileri kanunlarının gecikmesi de ayrı bir gelir kaybına sebep olmuştur. Gümrük tarifeleri kanunu mayıs ortalarında B.M. Meclisinden geçmiştir. Ama iki buçuk aylık gelir kaybı 50 milyon liradan az olmasa gerektir.

Akaryakıt ve diğer gider vergileri zamları ise ancak Haziran ayının ikinci yarısında kanunlaşabilecektir, buradaki gelir kaybı da enaz 75 milyon lira civarında tahmin edilmiştir.

3. Diğer Vasıtasız Vergi kanunları da (arazi, arsa, buhran, motörlü kara taşıtları, Bina vergileri) henüz, taksit ayları geçtiği hâlde kanunlaşmamış, sonunda Hükümet tasarılarından ikisini geriye almak zorunda kalmıştır. Buradaki gelir kaybı da enazından 100 milyon lira civarındadır.

4. Gelir Vergisinde ödenekleri vergiden müstesna kılan senato metni kanunlaştığı hâlde de, önemli bir gelir kaybı meydana gelmiş olacaktır.

Öteyandan tahsilât durumu, Şubat ayındaki tahminlerimizden de geride seyretmektedir. Yâni, asıl ağırlığı dar gelirli, yurddaşlara yüklenen yeni zamlara rağmen, bütçe gine önemli açıklar verecek, bu durumda ya para basılacak hayat pahalılanacak, ya da Halk yararına olan bir çok harcamadan vazgeçilecektir. Reform kampanyasına, ve Hükümetin Başkanının bütün içten çabalarına karşın, masum tasarıların, malî durumun bugünkü sıkışıklığında uğradığı akibet ortada.

Demek oluyor ki, bir Hükümet Başkanının ağırlığını koyması bile, hatâta bu Başkan Sayın İnönü gibi mevcut durumun devamında zorunlu ve tarihsel bir kişide olsa, Parlâmento'nun bünyesi, en küçük bir vergi yükü değişiminde, gözönünde bulundurulacak en önemli etkindir. Siyasal iktidarın özü değişmeden, Gelişme Plânlarına ve Sosyal Adalet'e uygun her hangi bir değişiklik bile imkânsızdır. Bu açıdan bakılınca, Türkiye'nin her alanda yapacağı reformcu çabaların asıl yüzü tamamen «Siyasi» niteliktedir. Bilim, uzmanlık sözlerini söylemişlerdir.

TÜRK TOPLUMUNDA CİNSİYET SORUNU

Demir Özlü, Türk toplumunda kadın, erkek ve aile ilişkilerini incelediği bu yazısında burjuva ahlakının kadın anlayışı ile toplumu ahlakın kadın anlayışını söz konusu ederek örgütlenmiş fuhuş'un zararlarını ortaya koymaktadır.

Demir ÖZLÜ

Türk toplumunda Kadın-erkek ilişkileri düzenli değildir; kadın-erkek ilişkilerinde cinsiyetin biyolojik yapısına uygun bir «uyuşma» yoktur. Toplumun toplumsal, ekonomik, toplumsal - psikolojik düzensizlikleri, cinsiyet alanına da yansımaktadır. Cinsiyet sorunu bir yandan toplumsal yapıyla doğrudan doğruya ilişkileri olan önemli bir toplumsal sorun olduğu gibi, öte yandan da yaşama içgüdüleriyle birleşen bireysel bir sorundur. Çünkü cinsel içgüdü, yaşama içgüdüleriyle birleşir.

Öyleyse durumu deyimliyleyim: Türk toplumu cinsiyet sorununda tam bir «cinsel yabancılaşma» içindedir. Kadın da, erkek de hem kendilerine karşı, hem de karşı cinse karşı yabancılaşmakta, cinsiyetin doğasından uzaklaşmakta, hem karşılıklı olarak birbirlerini, hem de kendi kendilerini birer nesne olarak görmektedirler. Sorunun soyut olarak anlatımı budur. Şimdi bu durumu örneklerle açıklayayım: özellikle köylerde kadın erkeğin cinsel nesnesidir ama erkeğin gözünde bir kol gücü, tarlada çalışacak ya da ormana gidecek bir kol gücü, ekonomik fayda sağlayan bir araçtır da. Bunun için «başlık» denilen parayla satılır; kadının satılması onun ekonomik önemini anlatır. Elbette kadın da bir üretici olarak ekonomik fayda sağlayacaktır; burda söz konusu etmek istediğim ileri bir üretim düzenine, işbölümüne geçilememesinden doğan kadının sömürülmesi olgusudur.

Kasabalarda, özellikle de kapalı ekonomik bölgelerde, kadın erkeğin gözünde cinsiyete yaraayan tam bir nesne durumuna gelmiştir, edilgin bir nesne, ekonomik fayda olarak salt ev işlerini yapar, kışlık yiyecekleri hazırlar, eve ve çarşıya kapatılır. Hiçbir süre de cinsel doyuma varamaz; çevre, gelenekler, yaşama biçimi cinsel doyumu önler. Kadın kendini bir nesne olarak görür. Erkek de bütün yoksunluklarına karşın ataerkil töreler artığı bir düşünüş biçimiyle, kendini, bu nesneyi kullanan, bundan faydalanan addeder. Esasen geri cinsiyet anlayışında, hattâ bazı dinsel düşünüşlerde erkek etken (aktif), kadın edilgen (pasif) dir. Hattâ biyolojistlerin çözümlemeleri de bir zamanlar böyleydi: kromozonları etken, yumurtayı edilgen sanıyorlardı. Oysa yumurtanın da etken olduğu, burda bir karşılıklık» bulunduğu bugün artık biliniyor (1). Ama bu bilinç bizim toplumsal yaşamamızdan iyice uzaktır; toplumsal gruplar gözönünde tutulursa yalnızca cinsiyette sapsmış bazı çok küçük gruplarca yarı-bilinçli olarak bilinmektedir; entellektüel gruplarca bile gözönünde tutulmamaktadır.

Büyük kentlerde de bu ataerkil görüş sürer, etkisini duyurur, kadın kendini nesne sayar, erkek ondan yararlandığını sanır. Kökten yanlış bir düşünce! Öte yandan geri toplumsal yapının yarattığı ekonomik zorluklar yüzünden kadın da erkeği bir araç sayar, onun sırtında geçinmek ister, evlilik onun için ekonomik bir sigortadır. Erkek çalışacak, kadının bütün gereksinmelerini karşılayacaktır. İşte genel görüş bu!

Soruna daha genel bir açıdan bakarsak, derebeylik artığı toplumsal yapı gösteren bir toplumda da, bir burjuva toplumunda da cinsler birbirlerini mal olarak görürler, sahip olma duygusu taşırlar; burjuva toplumun yarattığı yabancılaşma gereği böyledir bu, paranın yarattığı fetişizm gibi. Bunun yarattığı duygular şunlardır: sahip olma duygusu, kıskançlık, sadakat. Bir de bunun karşıtı var: çapkınlık, kıskançlık duygusundan sıyrılma, sadakatsizlik. Bu iki tavır da burjuva toplumunun cinsiyet alanında yarattığı, birbirinin ter-yüzü olan tavırlardır. Yabancılaşmanın ve fetişizmin bir görünüşü. Çok daha ileri bir düzende bu duygular değişikliğe uğrıyacak, cinsiyet alanında bir «uyuşma» getirecektir (2).

Fuhuşta sorun daha da ileri gidiyor: kadın salt bir nesnedir; hem erkeğin gözünde satın alınan bir nesne, hem de kendi kendinin gözünde; öte yandan bu işi yöneten patronların, aracılardan da gözünde. Bir toplumda yaygın ve örgütlenmiş (organize) fuhuş oldu mu - bu parayla kadının alım - satımı - o toplumun toplumsal yaşamasının bütün alanlarını etkiler; bu arada evlilik kurumunu da etkiler: evlilik de genel olarak sadece ekonomik çıkarlara dayanmaya başlar. Genç erkekler varlıklı kızlarla, genç kızlar da varlıklı erkeklerle evlenmek isterler. Zengin tabakalar da malları bölünmesin diye daha çok birbirlerinden kız alıp verirler. Yukarı sınıflar bu konuda kendi üzerlerine kapanmak isterler; bir anlamda fuhuş da sınıf değiştirmenin olanağını taşıyormuş gibi görünür. Şu soruyu açıkça sormak gerektir: fuhuş yapan bir kadınla, bir erkekle varlığı için evlenen kadın arasında fark var mıdır? (3).

A i l e k u r u m u n u n g e ç i r d i ğ i d e v r e l e r

Bu cinsel yabancılaşma nerden doğuyor? Ekonomik ve toplumsal yabancılaşmadan. Ekonomik ve toplumsal yapı cinsel yabancılaşmayı belirliyor. Bu konuda daha başka örnekler göstermeden önce, kadın - erkek ilişkileri üzerinde toplumbilimin verilerini kısaca gözden geçirelim.

Toplumların gelişmesini gözden geçirirken şu iki şeyi daima gözönünde tutmalıyız: bir yanda çalışma düzeni, bir yanda aile. Çalışma düzeninin değişmesiyle verimlilik değişir, bunlarla birlikte mülkiyet ilişkileri de değişir, nihayet, tarih içinde toplumsal tabakaların, bunlarla da insanların birbirleriyle ilişkileri değişir; değişen maddî ilişkiler de aile düzenini etkiler, onu değiştirir. Tarihte çeşitli aile düzenleri görmemiz bundandır.

İlkel insan kendini çevreleyen doğaya iyice bağlıdır. Çoğunlukla avla geçinir, öteki insanlarla toplu halde yaşar, yaşamak için birlikte emek harcarlar. Ardından insanların, ateşin bulunması, âlet yapma, hayvancılık, tarım aşamalarına vardıklarını biliyoruz. Üretime yarayan âletlerin gelişmesi işbölümüne yol açtı: avı erkekler yapıyor, ev işleri, bitki toplamak kadınlara düşüyordu. Avdan, toprağı işlemeye ve hayvan yetiştirmeye geçildi. Özellikle toprağı işlemede kadınların çok yararlı olduğu görül-

dü. İlkel toplumlar klanlara bölünmüş durumdadırlar. Klanlar ailelerden meydana gelir. Genel olarak aile monogam (tek-eşli) dir; fakat bir çok poligami (çok-eşlilik) örnekleri de vardır. Poligami bazen poliandri (bir kadının bir çok kocası olması), çoğu defa da poligeni (bir kocanın birçok karısı olması) biçimindedir. Genel olarak klanlar egzogamdır, yâni klana bağlı kişi, eşini, klanının dışından bulmak zorundadır. Bu çeşitliliğe John Lubbock'un sözünü ettiği gurup evliliklerini de tarihsel bir olgu olarak katmak gerekiyor (4).

Göçebe hayvancılık ve tarım ilerleyince, av ardında gövdelerini geliştirmiş erkekler ön-plâna geçiyorlar; birçok toplumbilimci kadının köleliğinin başlangıcını bu olgulara bağlamaktadırlar. Kadın - erkek eşitliği bozuluyor, ataerkil aile ortaya çıkıyor. Kölelik ve aristokrasi toplum düzenlerinde bu aile sürer. Ama bu düzenlerde kölelerle, serflerin durumlarını ayrıca düşünmek gerektir. Doğuda kölelik, köylülerin, topraklar üzerinde gün geçtikçe köleleşmeleri biçiminde olmuştur, batılı anlamda aristokrasi doğmamış, ama ataerkil aile, kadın köleliği v.b. kurumlar ortaya çıkmıştır. Bunu daha çok Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altındaki topraklar için söylüyorum. Birçok doğu toplumlarında aristokrasi sınıfı da doğmuştur. Buna şunu da eklemek gerek: Osmanlı imparatorluğunun egemen olduğu bazı topraklar üzerinde, hattâ Anadolu'da batıdaki anlamda servajın ortaya çıktığını belli eden, birçok olgular da vardır (5).

Pazar ekonomisini temsil eden kentler ortaya çıktıktan sonra, manifaktürden sanayiye geçildikçe ataerkil aile çözülmüş, karı-koca ailesi ortaya çıkmaya başlamıştır.

Evlilik cinsiyete dayanan bir kurumdur ama bütünüyle cinsiyet üzerine oturan bir kurum olduğu da söylenemez; çünkü evlilik cinsel doyum tam olarak sağlamaz. Bu bakımdan evlilik kurumunun varlığı daha çok ekonomik bir temele dayanmaktadır; bu ekonomik temel çocukların bakımıyla birlikte, bazı gereksinmelerin karşılanmasını da içermektedir. Yâni «evlilik ilk cinsel kurum» değildir; tarih içinde, evliliğin yanısıra fahişelik kurumunun da yaşadığı hep görülmüştür (6).

C i n s e l Ö z g ü r l e ş m e

Bâzı düşünürler ilkel toplumlarda cinsel özgürlüğün daha geniş olduğunu öne sürmüşlerdir. Oysa ilkel toplumlar üzerine yapılan bilimsel incelemeler tersini gösteriyor. «Totem bağı modern anlamdaki aile bağından daha güçlüdür.» (7) Bu yüzden klanlarda egzogami (başka klandan evlenme) vardır. Bir erkek kendi klanına bağlı kadınlarla, aynı toteme bağlı oldukları için cinsel ilişkiler kuramaz. Klana bağlı biriyle cinsel ilişki kurmanın cezası daima ölümdür.

Bu «cinsel özgürlük» kavramıyla neyi deyimlemek istiyoruz? Bu kavramın içeriğini şu öğeleri öne sürerek belirtebiliriz :

- a) Kişinin doğal olana aykırı tabulardan kurtulması,
 - b) Kendi cinsiyetinin bilincine varması: cinsiyet salt çoğalmaya değil, zevke de yönelmiştir (8),
 - c) Cinsiyet konusunda «özgür seçiş» yapacak duruma gelmesi.
- Tabii, cinsel özgürlük kavramının karşıtı, «cinsel bağınazlık» tır. Biz-

de yaygın olan ahlâk budur; bu ahlâk aşk alanında ikiye bölünmüşlüğü getirdiği gibi cinsel sapmalara, nesnede yanılmalara da yolaçmaktadır (9).

Cinsel özgürleşmenin süreci metafizik bağınazlıktan özgürleşmeye doğrudur; yâni toplumlar geliştikçe cinsel özgürlük artmıştır; gelişme cinsel özgürleşme yolundadır; karı-koca ailesi kurumunu kurtaracak olan da cinsel özgürleşmedir. Ama klandan gelen yasaklar bugün hâlâ başka biçimler altında kendilerini sürdürüyorlar; yeni yaşama düzeninin gereksinimleriyle çatışmalar doğurarak, genç kuşakları boğuntuya, ruhsal bozukluklara, cinsel sapmalara götürüyorlar. Cinsel konulardaki yaygın ahlâk cinsiyeti öldürmeye girişiyor, yâni yaşama içgüdüsünü yıkmaya çalışıyor; cinsiyet sorunu birey için herşeyden önce bir varoluş sorunudur; bu yaygın ahlâkı herkesin kendinde yenmesi gerekiyor; bir kişi olarak özgür olmanın temel koşullarından biridir bu. Onun için bugün toplumsal bütün konular üzerinde olduğu gibi, cinsiyet sorunu üzerinde de bilinçlenmek, ikiye bölünmüş ahlâkı görmek zorundayız.

Yalnız cinsel özgürleşme sürecinin tarih içinde düz bir özgürleşme çizgisi çizdiğini düşünmek doğru değildir. Cinsel özgürleşme sürecini uygarlıklara göre de düşünmek gerekir. «Eski Yunan'da ve birçok Asya uygarlıklarında, evlenmeden önce yalnız erkekler değil, kadınlarda birçok erkeklerle cinsel ilişkiler kuruyorlardı ve bu durum, töreler karşısında günah sayılmıyordu.» (10)

Yurdumuz bu evrimin neresinde? Türkiye'nin toplumsal temel yapısı derebeylik kalıntısı toprak mülkiyeti üzerine aşılanmış bir ticaret burjuvazisi olduğu için, sanayileşme tamamlanmadığı toprak reformu yapılmadığı için karı - koca ailesiyle birlikte, ataerkil aile düzenini de yaşatmaktadır. Bu düzen içinde kadını nesne olarak gören anlayış sürüyor, kadın da kendini nesne olarak görüyor. Kurtarıcı Atatürk kadına siyasal, toplumsal bütün hakları tanıdı, bu bakımdan Türk kadınlığı ona çok şey borçludur; ama bugüne değin kaç kadın gerçek özgürlüğe, kişiliğe kavuştu: Geri toplumsal yapı haklara kavuşmayı önlemektedir.

Cinsel özgürlük, kişisel özgürlüğün bir parçasıdır; ekonomik özgürlükler kazanılmadığı için, o da kazanılmıyor. Kadınların özgür olmadığı bir yerde erkekler özgür olabilir mi?

Öte yandan toplumumuzda aile kurumu da sarsıntı geçiriyor: ataerkil aile kapitalist ekonomiye geçişle dağılıyor; bu zorunlu bir oluşumdur. Ama sanayileşmenin yarattığı karı - koca ailesi toplumsal adaletsizlik ve işsizlik yüzünden sarsılıyor.

Türkiye'de aile kurumunu toplumcu bir düzenin kurtaracağı apaçık bir gerçektir. Çünkü toplumcu düzen aileleri üzerlerine çökmüş olan ekonomik baskıdan kurtarır, işsizliğin yıktığı aileyi herkese iş alanı açarak yaşatır, konutsuzluktan, ağır kira koşullarından, gecekonduların korkunç toplumsal koşulları yüzünden dağılan aileyi ancak toplumculuk, onları ev sahibi ederek, ekonomik özgürlüğe kavuşturarak, toplumun bütün iş alanlarını düzenliyerek kurtarabilir. İşsizlik yüzünden yurt dışına giden işçilerin bir çoğunun aile düzenleri yıkılmıyor mu? Tek odada yaşamının yarattığı yıkıntılar, birçok genç insanı deliliğe varan saplantılara yuvarlamıyor mu? Toplumsal yapının geriliği, cinsel nedenlerle birçok yurttaşımızı cinayetlere sürüklemiyor mu?

Fuhuş da - yâni kadının kendisini parayla satması da - toplumsal

adaletsizlikten doğuyor. Ekonomik olarak fakir tabakaların genç kızları, yukarı sınıfların yaşamalarına özendikleri için, ya da yoksulluk içinde oldukları için fuhuşa sürükleniyorlar. Toplumsa hem fuhuşu ahlâksızlık sayıyor, hem de ona koşuyor. Bu ikiyüzlü durum ahlâk değildir. Cinsel ahlâkı temelinden yıkmamanın, insanın insanla sevişmesini - bu karşılıksız doğal hakkı - ortadan kaldırıp ticaret işi haline getirmenin asıl sorumluları bizzat toplumsal adaletsizliği yaratanlardır.

Yukarı tabakalardan bir genç kız, birçok erkekle ilişki kurarsa bu durum toplumsal bir sorun yaratmıyor, ama ekonomik olarak zayıf tabakalardan bir kız birçok erkekle ilişki kurarsa, çok geçmeden örgütlenmiş (organize) fuhuş şebekelerinin (onun sırtından geçinen aracılardan, bu işin ticaretini yapan patronların) eline düşüyor; bütün kişilik haklarını da yitiriyor. Toplumcular aşkın parayla olmamasını istiyorlar; aile kurumunun kurtulmasını, kadının erkeğin, erkeğin kadının sırtından geçinmemesini istiyorlar. Bu da sanayileşmeyle, kadının da iş hayatına girmesiyle, toplumsal adaletin gerçekleşmesiyle, kısacası gereksinmesini duyduğumuz, toplumsal devrimlerin, düzenlenmelerin yapılmasıyla olur.

NOTLAR :

- (1) Bakınız: *La crise sexuelle*, Editions Social, Paris.
- (2) Henri Lefevbre-Critique de la vie quotidienne, I, L'arche.
- (3) Bizde örgütlenmiş fuhuş vardır; fuhuş yapanlar bu örgütlerin ellerine geçerler ve feodal bir biçimde sömürülürler. Liberal bir düzenin en azından bu türlü sömürülmenin önüne geçmesi gerekirdi. Bu da ancak örgütlenmiş fuhuşun önüne geçmek, fuhuş yapanları birbaşlarına bırakmakla olabilirdi.
- (4) John Lubbock (1834-1913), İngiliz uygarlığı arkeoloğu ve tarihçisi. -The Origin of Civilization; Communal Marriage. Bakınız: Freud-Totem ve Tabu.
- (5) Bakınız: Prof. Ömer Lûtfi Barkan - Bizde servaj var mıydı?
- (6) Bakınız: Helmut Schelsky-Soziologie der Sexualität, Rowohlt, Hamburg, s: 27-39.
- (7) Franzer: Totemism and Exogamy I, s: 53; Freud-Totem ve Tabu.
- (8) Freud-Cinsiyet ve Psikanaliz, Çev: Selâhattin Hilâv, Varlık Yayınları.
- (9) Cinsel bağınazlığın yarattığı ikiyüzlü ahlâkın nedenleri, ekonomik yapıyla, toplumsal yapının geriliğindedir. Derebeylik kalıntısı geri bir tarım ekonomisi, sanayileşememiş olmak, bunlara bağlı olarak metafizik inançların yaygınlığı. Yaygın bir aristokrasi sınıfının da tarih içinde ortaya çıkmaması, toplumsal yaşayışı etkiliyor; çünkü bu sınıf yapısı gereği bir ölçüde serbestliğe varır; ardından onun yerini alan sınıflar da onu bu konuda taklit ederler.
- (10) Johan Jakob Bachofen (1815 - 1887), İsviçreli hukukçu, tarihçi ve arkeolog.

SAKLANAMIYACAK GERÇEKLER

İstanbul Üniversitesi Fransız Filolojisi asistanı arkadaşımız Dr. Berke Vardar'ın hazırladığı bu yazıda «Grek-Yunanlı» kelimesi üstüne günümüze kadar Fransız dilini kapsıyan en geçerli kaynaklarda rastlanan çeşitli anlamlar incelenmiştir.

1960 dan beri yayımlanan «Ansiklopedik Büyük Larousse» da ise aynı kelimenin uluslararası değer yargısı taşıyan bazı anlamlarının nasıl tahrif edildiğini ortaya koyan bu incelemeden alacağımız ders büyüktür.

Dr. Berke VARDAR

Fransa'nın tanınmış yayınevlerinden Larousse'un 1960 tan bu yana 9 cildini çıkardığı «Grand Larousse Encyclopédique» (1) (Ansiklopedik Büyük Larousse), sözlük ve ansiklopedi anlayışı bakımından geleneksel yönetime uygun olarak hazırlanmış bir eser: çağımızı olduğu gibi (senkroni) geçmiş de kapsıyan (diyakroni) çeşitli ansiklopedik bilgiler ve kelime açıklamaları alfabe düzenine göre sıralanmışlar.

Eserin Önsöz'ünde, ele alınan Fransız vokabülerinin XVII. yüzyıldan itibarenki vokabüler olduğu belirtiliyor: yâni ortaçağ ve XVI. yüzyıl fransızcasında bulunup da sonraları kullanılmıyan kelimeler alınmış, buna karşılık, XVII. yüzyıldan bu yana kullanılan kelime, deyim ve bunların türlü anlamlarına yer verilmiş.

Ne var ki, beşinci ciltteki bir kelimeyle ona bağlı kavram alanında bu ilkeye her yönden aykırı davranıldığını ve kelimenin dün olduğu gibi bugün de «canlı birçok anlamına yer verilmediğini hayretle görüyoruz : söz konusu kelime «Grec» (Grek, Yunan, Yunanlı) kelimesidir. Fransızcayla alay edercesine bu maddeye alınmıyan anlam ve deyimler, çağlar boyunca olayların doğruladığı objektif birer değer yargısıdır. Leksikografyada (sözlük bilimi) hiçbir şekilde hoş karşılanamıyacak olan bu «atlama» ve «atlatma» çabası, Fransız dilini bir asrı aşan bir süredir nice değerli eserlerle donatmış Larousse yayınevi için hiç de övünülecek birşey değil!

Büyük, küçük her eserde hatâ bulunabilir: ama burada hatâ yok kasıt var! Neredeyse, hergün yeni örnekleri görülen mâlûm sinsiliklerin Larousse müessesine kadar sokulup Fransız yöneticilerin gafletinden -elde silgi- yararlandığını sanacağı geliyor insanın!

Şimdi Ansiklopedik Büyük Larousse'un «Grec» maddesini elimizden geldigince tamamlamaya çalışacağız (2). İlk başvuracağımız kaynak, söz konusu müessesenin dâhi kurucusu Pierre LAROUSSE'un, Fransız diline dikilen en büyük âbideler arasında yer alan eseri olacak: «Le Grand Dictionnaire Universel du XIXe siècle» (3) (XIX. Yüzyılın Büyük Evrensel Sözlüğü). LITRE'nin, (4) HATZFELD ile DARMESTETER'in (5) sözlüklerinden, «Larousse du XXe siècle» (6) (Yirminci Yüzyıl Larousse'u) den ve daha birçok muteber eserden de yararlanacağız açıklamalarımızda. Kozlarını onlarla paylaşın sorumlular!

Kendini beğenmişlik, yalan, iftira, her türlü ahlâksızlık, hilekârlık ve düzenbazlıkta üstat pâyesine yükselmiş bir etnik topluluk hakkında bütün bir Fransız ulusunun verdiği hüküm dil alanında da kendini gösteriyor. Olayların doğrulamaya devam ettiği bir hüküm bu... Gerçi dillerde, başka toplumlar üstüne haksız hükümlerin yer aldığı, çeşitli peşin - yargıların etkisiyle gerçeğe aykırı ifâdelerin ortaya çıktığı doğrudur. Ancak, hemen her zaman, din çatışması, milliyet zıtlaşması gibi durumların bir sonucudur bu. Oldum olasıya başkalarının dümen suyunda gitmiye alışmış şahsiyetsiz topluluklar için bu türlü çatışma ve zıtlamalardan bahsedilemeyeceğinden, söz konusu hüküm ve ifâdelerin bu alanda gerçeği yansıttığını kabul etmek son derece objektif bir davranıştır.

«Grec» kelimesi, Ansiklopedik Büyük Larousse'un verdiği anlamlar dışında, «düzenbaz, hileci» anlamlarına gelir. Oyun vokabülerinde fransızca «tricheur» (trişöl) kelimesinin eşanlamlısıdır. XIX. Yüzyıl Larousse'u «Grec» kelimesinin karşısına şu tarifi koyuyor: «...roué jusqu'à l'escroquerie», «roué, escroc», yâni «ahlâksız, dolandırıcı» v.s. Verilen örnek-cümlede de kelimenin bu anlamı bütün yalınlığı ile çıkıyor ortaya: «Les Grecs se sont fait à l'étranger une réputation détestable: en tout pays on dit un Grec comme on dirait un filou...» (Yunanlılar yabancı ülkelerde çok kötü bir ün kazanmışlardır: dolandırıcı, hileci, yankesici yerine Grek denir her yerde). XIX. yüzyılın kalburüstü Fransız yazarlarından Edmond About'dan alınmış bu cümle (1828 - 1885).

XX. Yüzyıl Larousse'unun da bu konudaki tanımları aşağı yukarı aynı: «ahlâksız, namussuz, dolandırıcı» («roué, fripon, escroc») diye açıklıyor «Grec» kelimesini. LITTRE'yle HATZFELD-DARMESTETER'in sözlüklerinde de tanımlar şüpheye yer vermiyecek kadar açık: «filou, filouterie» (hileci, hilecilik, v.s.) kavramlarına bağlanıyor kelime. Ayrıca Littré «débauche grecque» (Yunan ahlâksızlığı) deyimini de kaydediyor: bunun ne yüz kızartıcı bir anlama geldiği mâlûm.

Altıncı baskısı 1953 yılında yayımlanmış olan Géo SANDRY ve Marcel CARRERE'in sözlüğü (7), «Grecs» (Grekler) kelimesini «Profesyonel hileciler» diye tanımlıyor (s. 284). Bu dolandırıcılık ve sahtekârlık alanlarındaki su götürmez ustalığa pek pitoresk bir örneği de Jean LA RUE (8) veriyor: «vol à la Grecque» (Yunan usulü hırsızlık). Bu deyim, büyük bir kazanç vâdederek, para değiştirirken el çabukluğu ile paraları iç etmek, bu amacı güderek hile yapmak anlamına geliyor. (Bir çeşit «tırnakçılık»!).

Grek kelimesinin burada açıklanan anlamları öylesine yaygın ki kitaplara bile başlık olmuş. İşte hile üstüne P. Rousseau'nun yazdığı «Histoire des Grecs» (Yunanlılar'ın Tarihi), bir başka deyişle «Hilecilerin Tarihi» (Londra, 1758).

«Grec ve onun eşanlamlıları olan «gréco» (greko), «gréce» (gres) kelimelerinin bir yığın da türevi vardır; onlardan da söz etmiyor Ansiklopedik Büyük Larousse. İlgilenmediğimiz kavram alanına giren türevler şunlar: «grecquer» = Yunanlılık yapmak, yâni hile yapmak; «grecquerie» = Yunan davranışı, yâni hilecilik, v.s. Hilecilerin tümüne birden, onların meydana getirdiği çevreye de «La Grèce» (Yunanistan) denir fransızcada («La Grèce: le monde des tricheurs»).

Grek kelimesinin tesadüfen yukardaki anlamlarda kullanılmadığını, aynı anlamlara gelen ve gene aynı etnik topluluğu ifâde eden çeşitli kelimeler de bir başka yoldan ispat eder. Etnik topluluğu niteliyen bütün öbür kelimelere de yukarda açıklanan anlamlar bulaşmıştır ve bunun nedenleri doğrudan doğruya toplumsaldır. Sematik'te (anlam bilimi) zaman zaman görülen basit bir anlam

bulaşması olayı değildir bu: bir toplum bilincinden belirli bir konu ile ilgili yargıların, aynı konu ve kavramı ifade eden kelimelere yayılması olayıdır; «Hellène» (Elen) kelimesinin, Grek kelimesiyle bu kavram alanında da aynı anlama gelmesinin sebebi ancak böyle açıklanabilir. «Hellène» gibi, «chevalier de l'Hellade» (Ellas şövalyesi), «péloponnésien» (Peloponezli) v.s. sözleri de, büyük dilbilimci Kr. NYROP'un açıkladığı gibi «hileci» v.s. demektir (9). «Philhellène» (Yunansever) olanların kulakları çınlasın! Kelimenin fransızcadaki bir anlamı da «madrabaz, düzenbaz»!

«Ansiklopedik Büyük Larousse» ta yer almıyan bu anlamlar hep modern fransızcayla ilgili kullanılışlar. Fransızcanın daha eski devirlerinden aynı yolda örnekler sıralamayı gereksiz görüyoruz. Bunun sebebi, onlarda da apaçık bir şekilde aynı değer yargılarının bulunması, yoksa örnek darlığı değil. İstense XIII. yüzyıldan bir atasözü («Li plus traitours sont en Gresce» = en büyük hainler, kalleşler Yunanistan'dadır), XVI. yüzyılda Henri Estienne'in yaptığı açıklamalar (10) ve daha nice örnekler üstünde durulabilir.

Fransızcanın yanı sıra daha birçok diller, onları konuşan halkların, yazımının başlarında açıkladığımız nedenlerden dolayı objektif olduğundan şüphe edilemeyecek düşünce ve değer yargılarını aksettiriyor. İngilizcede de «a Greek» (Yunanlı) sözü «hileci» anlamını taşıyor (11). İtalyanca «hainlik» kavramına bağlıyor kelimeyi: «fede greca» (Yunan sadakati, yani sadakatsizlik, hainlik). Provansçada rastlanan «filoutejare coumo un Grec» (Bir Yunanlı gibi madrabazlık, düzenbazlık yapmak), «traite coumo un Grec» (Bir Yunanlı gibi hain) sözleri, v.s. sınırlarının ne kadar geniş olduğunu gösteriyor ele aldığımız deyimlerini.

Çeşitli dillerde ve çeşitli devirlerde aralıksız rastlanan ve birbirini en kesin biçimde doğrulıyan bütün bu anlam ve deyimler evrensel bir değer yargısına taşıyıcılık yapıyorlar, hile, sahtekârlık, dolandırıcılık, hainlik, kısacası her türlü ahlâksızlıkla ilgili kavram alanlarının önemli unsurları olarak kendilerini gösteriyorlar. Öyle ki, Ansiklopedik Büyük Larousse'un söz konusu maddesinde bu anlamların yer almaması, açıkladığımız uluslararası yargıyı bir kere daha doğrulamış oluyor: elçabukluğu, «vol à la Grecque» (Yunan usulü hırsızlık) ile ortadan kaldırılmış olmaları yeni bir Greklik (grecquerie) örneği teşkil ediyor, örnek kıtlığı varmış gibi sanki!

NOTLAR :

- 1) Grand Larousse Encyclopédique en dix volumes.
- 2) Kötücül (péjoratif) anlamı, mélioratif (iyicil) bir tanımla savuşturma çabası da (Th. Corneille'den alınan örnekle ilgili tanımda olduğu gibi) Larousse'a hiç mi hiç yakışmıyor!
- 3) 1866 - 1876 arasında yayımlanmıştır.
- 4) Dictionnaire de la langue française. Yeni baskı, 1958, Gallimard, Hachette.
- 5) Dictionnaire général de la langue française. Delagrave.
- 6) 1927.
- 7) Dictionnaire de l'argot moderne. Ed. du Dauphin.
- 8) Dictionnaire d'argot. Paris, Flammarion.
- 9) Grammaire Historique de la langue française, Copenhague, 1913. Bak. cilt 4.
- 10) H. Estienne XVI. yüzyıl dil bilginlerindendir (1531 - 1598). Söz konusu açıklamalar Deux Dialogues adlı eserdedir (II, 180 v.s.).
- 11) Bak. Redhouse Lûgati, Amerikan Bord Neşriyat Dairesi, İstanbul, 1956, 2. Baskı.

ALMAN EĞİTİM DÜZENİNİ DENEMEDİK Mİ?

Yeniden Alman eğitimini yerinde incelemek üzere görevlendirilen bir kurul önümüzdeki günlerde Almanya'ya hareket edecektir. Alman eğitimini Cumhuriyetin ilk yıllarında yurdumuzda uygulamaya çalıştığımız halde sonradan yurt gerçeklerimizle bağdaşamadığı tesbit edildiği için terkettik. Aydos Toros bu yazısında bunun yerinde bir davranış olmadığı sadece politik amaçlara dayandığı kanısında olduğunu belirtmekte ve millî eğitim davamızda gerçek çıkar yolun memleket gerçeklerine uygun bir eğitim düzeni olduğunun gerekçelerini açıklamaktadır.

Aydos TOROS

Öğrendiğimize göre Millî Eğitim Bakanlığı B. Almanya'ya eğitim düzenlerini incelemek için bir komisyon gönderiyor. Şu günlerde yola çıkmak üzere bulunan komisyon üyeleri arasında bir defa olsun gerek uygulama gerekse kuramsal alanda Türk eğitimi için düşünmeyen kimseler ile devrimci öğretmenleri disiplin kurullarında uyguladıkları engizisyonist metotla sindiren yöneticiler de var.

Komisyon üyelerinin bir çokları zaman zaman başka uluslara bilgi ve görgülerini artırmak için gönderilen kimselerden seçilmiştir. Ulusa büyük paralara mal olan bu kişiler, dönüşlerinde fikir adına bir şeyler edindiklerini kanıtlayan en küçük davranış bile göstermemişlerdir.

Artık her bakan zamanında, kayırılacak kimselerden, yabancı uluslara «eğitim tetkik komisyonu» adlı altında bir yığın insan gönderilmesi gelenek haline geldi. Osmanlı Padişahlarının, gerçek kamu gereklerine, karşı, cami yaptırmadaki şampiyonluklarını bizim Millî Eğitim Bakanları da «eğitim tetkik komisyonu» kurmakta gösteriyorlar. Her Bakanın bir ya da iki «eğitim tetkik komisyonu» var. Bakanlıktan ayrıldıktan sonra arkalarında devrimci öğretmenlere ettikleri zulüm ile dışarı gönderdikleri komisyon üyeleri kalıyor. Başka iz bırakmıyorlar çünkü.

Demek, Avrupa uluslarının hepsinin eğitim düzenlerini yurdumuzda uygulamayı bitirmiş olacağız ki Almanya'ya yeniden sıra geldi. Bundan 20 - 30 yıl öncesi denediğimiz Alman eğitim düzenini yeni baştan uygulama alanında incelemek için bir komisyon gönderiliyor. İlkin, şu soru sorulabilir: İkinci Dünya Savaşından beri Almanya'da geri kalmış uluslara örneklik edecek bir eğitim çalışması ve de uygulaması var mıdır? Bunun yokluğunu bile bile neden B. Almanya'ya eğitimlerini tetkik için binlerce lira harcanarak komisyonlar gönderilmektedir?

Bu sorunun cevabını dış politikamızı, siyasi iktidarımızın yapısını, ekonomik durumumuzu göz önüne almadan vermek bir bakıma olanaksızdır.

YİRMİDOKUZ

Türkiye, 1945 yılından beri, dostluk kurduğu batının büyük uluslarından son zamanlarda gereği kadar ilgi ve yardımı bulamamaktadır. Yapılan yardım sözleşmeleri de altından kalkılmaz şartları kapsamaktadır. Bir yandan, kalkınma plânının uygulanmasından sorumlu olan yetkililer gerekli dış yardımı sağlayamadıkları için, içerdeki siyasî hasımlarına karşı güç duruma düşerken öte yandan yeni Anayasa düzeni de her gün biraz daha sarsılmaktadır. Milyonlarca çocuğun ve yetişkinin genel, ekonomik ve teknik eğitimden yoksun olmaları Anayasa düzenimizi gün geçtikçe aşındırmakta, uygulama alanı bulamadan ortadan kaldırılacak etkenleri hazırlamaktadır. Anayasa düzeninin sarsılmasını devrimci güçler kesin olarak istememekte ve gereğinde uygulama aksaklıkları yaratanlara, kanun yoluyla, gerekli uyarmayı yapmaya hazır olarak beklemektedirler.

Bir yandan devrimci güçlerin, öte yandan siyasî hasımlarının, kendi içlerinde bulunan özel çıkarıcıların, halkın gerçek ekmek ve eğitim sorunlarının baskısı altında bulunan yetkililer, öteki sorunlarımız gibi eğitim sorunumuza da günlük bir çözüm yolu bulmak çabasındadırlar. Ancak, bir bekletme ve geciktirme politikasının gerçekleşmesine amaç olmaktan başka bir işe yaramayacak olan bu çabanın içtenliğe dayanmadığını hemen söyleyebiliriz. Zira uygulanmakta olan eğitim düzenimizin temeli ne bilime ne de halkın çıkarına dayanır. Buna paralel olarak, dikkati başka yöne döndürmek, yürürlükteki - Anayasaya rağmen - düzene güç kazandırmak amacıyla, işverenler hâkimiyeti yönünden bize çok benzeyen, B. Almanya'ya bir eğitim komisyonu gönderilmesinin öngörülmüş olduğu kanısındayız. Yoksa, B. Almanya'nın bize örneklik edecek hiç bir özel eğitim uygulaması yoktur.

B. Almanya'nın eğitim düzeninin inceleme konusu yapılmasının öteki nedeni de dostluk ilgileri son zamanlarda gevşeyen ve II. Dünya Savaşından bu yana eğitim düzenimiz üzerinde etki ve baskıları bulunan A.B.D. ile kurduğumuz eğitim bağlarını yavaş, yavaş gevşeterek onun yerine B. Almanya ile bağlar kurmaya çalışmak olduğu düşünülebilir.

Bu etkenlere, B. Almanya'nın ham maddesi bol, sanayisi geri bir ulus ile ekonomik bağlar kurarak, Avrupa devletleri arasında yeniden güç kazanma çabalarını da eklemeliyiz. Almanya Türkiye'den işçi almakla I. Dünya Savaşından sonra halkımız ve yöneticiler yanında kazanmış olduğu ilgi ve de güveni yeniden elde etmiştir. Bu ilgi ve güven yurdumuzdaki emeğin sınır dışına akması durduruluncaya değin devam edecektir. Öyleyse, politikacılarımız için bulunmaz bir ortam doğmuştur. Bu ortamı sonuna değin kullanmak gereklidir.

Eğitim örgütümüzün köşe başlarında bulunan, yıllarca beğeni ve övgüler yağdırdığımız, bunun yanında kendilerinden milyonlarca lira sağlar göründüğümüz dostumuz A.B.D. uzmanları Almanya'dan getirilen eğitim tekniğini uygulama alanında nasıl karşılayacaklardır? İstanbul Boğazi köprüsünün yapımını bir Alman firmasına vermeyi düşündüğümüz sırada A.B.D. tarafından buna sempati duyulmadığı gibi, B. Almanyadan getirilen eğitim tekniklerinin de aynı akıbet ile karşılaşmayacağı düşünülebilir mi?

Görülüyor ki bugünkü dış politikamız devam ettiği sürece B. Alman-

ya ile A.B.D. eğitim görüşleri yurdumuzda bir üstünlük ve yaşama savaşına girecekler topluluğumuz bundan yarar yerine zarar görecektir. Oysaki, yıllardan beri savunduğumuz gibi, yurdumuzun gerçeklerini bir kenara iterek siyasi bağlarımızı pekleştirdiğimiz, ekonomik çıkarlar sağladığımız ulusların eğitim düzenlerini yurdumuzda uygulamaya çalışmak, hem tehlikeli hem de verimsizlikle sonuçlanmaktadır. Eğitimin ulusçu ve de halkçı amaçlarını unutanları uyarmak zorundayız. Eğitim düzenimizi, hangisi olursa olsun, gizli ya da açık sömürme politikası güden ulusların içtenliği bulunmayan etki ve baskılarından kurtarmak zorundayız. Aksi halde, ekonomik kaybımızın yanında ulusal birlik ya da beraberliğimizi hiç bir zaman kuramayacağız. Canlandırılmayan halkımız da sürekli olarak ekonomik bir sömürülmeden kurtulamayacaktır.

Öyleyse ulusal kurtuluşumuz için bir eğitim düzeni uygulamak yerine sınırlarımız dışında dövmüp durma boşunadır. Öyle boşunadır ki, biraz halkın neler istediğine bilimsel açıdan bakanlar bu yargıya varmakta gecikmezler kanısındayız.

B. Almanya'ya yollamaya çalıştığımız eğitim komisyonu, Kalkınma Plânımız ile bir çelişme olmuyor mu? Hani tüm kamu hizmetlerini plânlanmış kurtuluşu da onun uygulamasından bekliyorduk. Ne çabuk plânın çıkmazda olduğunu anladık. Anladık da gene eğitim tekniği aramak için yollara düzüldük. Eğer, B. Almanya'ya eğitim düzenini incelemek için yollayacağımız eğitim komisyonun yararlı olacağından umutlu isek yolumuz pek de aydınlık sayılmaz. B. Almanya hangi ölçülerle bize yararlı eğitim tekniğini verecektir?

Geçmiş yıllarda uygulanmasını denediğimiz ve de Fransız eğitim düzeni karşısında uygulama alanından kaldırılmış olan Alman eğitim düzeni savaştan önceki halkçılığından oldukça uzaklaşmıştır. Şimdi B. Almanya için kişi başına düşen gelirin artırılmasından genel gelirin artırılması daha önemlidir. Böyle bir görüş içinde, aynı zamanda ağır sanayiye sahip, tarım bölümünden çok sanayi bölümünden gelirini sağlayan bir Ulusun eğitim düzeninden bizim geri kalmış ülkemizin halkı ne denli yararlanabilir. Bizim eğitim yoluyla çözmemiz gerekli olan sorunlar Almanya'da yüz yıllarca önce çözülmüştür. Devletçi ve de halkçı bir eğitim politikasının kesin başarılarına karşı gene kişici yollardan 19. yüzyıl eğitim düzenlerini mi uygulayacağız? Halbuki yurdumuza gerekli eğitim düzeni hem Anayasa haklarını gerçekleştirmek hem de ekonomik ve toplumsal kalkınmamızı sağlamak zorundadır. İnsanlarımızın topunun gereklerini hesaba katmayan hiç bir eğitim düzeni verimli olamaz. B. Almanya'dan getiriceğimiz eğitim görüş ve de uygulamalarının oradan gelen makinalar kadar da yararlı olamayacağı kanısındayız. Temele, halka dönelim neler yapacağımızı, nasıl yapacağımızı oradan öğrenmek daha çıkar yoldur.

DEVLET VE ÇOCUKLAR

George Bernard SHAW

Çev: Ayşegül GÜNKUT

Bir devlet adamının en büyük görevi vatanın çocuklarını kendi çocukları gibi yetiştirmemektir. Kendi çocukları korkunç bir hızla büyürler; daha beş yaşındaki çocuğu ile nasıl başedeceğine karar vermiye çalışırken bir de bakar çocuk on yaşına gelivermiş; karşısındaki yeni insanı tanımak fırsatını buluncaya kadar da erginlik çağı yaklaşır; aynı hızla olgunluğa erişip bağımsız bir insan oluveren çocuk büyüme devresi süresince ana ve babasından gitgide uzaklaşarak sonunda tam bir yabancı olup çıkar. Bu garip yaşantının üzücü etkisinden sıyrılmak isteyen ana ve babalar çıkar yolu çocukluk çağını geçici bir devre olarak kabul ederek, çocuğu olgunluk çağına ulaşuncaya kadar kendi haline bırakmakta ve böylece bütün sorumluluğu üstlerinden atmakta bulmuşlardır.

Oysa bir çocuğun yerden bitercesine kendi kendine büyümesi imkânsızdır. Çocukluk yaşamın geçici bir devresi değildir; insanlığın yaratılışından beri her an var olan sürekli bir kurumdur; tıpkı bebeklik, olgunluk ve yaşlılıktaki ikinci çocukluk devreleri gibi. Çocuklar bir devreden ötekine atlarken bıraktıkları yeri hemen başka çocuklar doldurur. Bir çocuğun büyüyebilmek için geçirdiği her devre tıpkı bir üniversite gibi örgütlendirilmiş, küçük konuklarını tinsel bakımdan doyurabilecek yoğunlukta birer dünya olmalıdır. Beş yaşındakilerin dünyasında yaşama süresini dolduran çocuğu bekliyen bir on yaşındakiler dünyası ve onu izliyen erken ve geç erginliklik dünyaları olmalıdır mutlaka.

Oysa bizim büyüme çağındaki çocukluğa hazırladığımız tek dünya William Morris'in «çocuk çiftliği» adını taktığı okul denen hapishanedir. Bu cehennemler eğitim kaygısından çok, azgın çocukları ile başedemiyen ana babaları gün boyunca rahat soluk alma fırsatı vermek amacı ile kurulmuştur; eve yorgun argın gelen baba her gece yatma zamanına kadar çocuğunun türlü arsızlık ve kaprisleriyle amansız bir çarpışmaya girer. Bir de bütün gün çocuğu hem oyalamak, hem bütün ihtiyaçlarını karşılamak, hem de evi birbirine katmasına engel olmak zorunluğunda kalan ananın durumunu düşünün. «Ana gibi yâr olmaz» ya da «çocuksuz ev çiçeksiz ağaca benzer» gibi duygulu sözlerle bu önemli sorunu geçiştirivermek isteyenler şunu iyi bilsinler: ana baba ile çocuk arasındaki sevgi bağları ne kadar güçlü olursa olsun özgür yaradılışlı, sağlıklı bir çocuğun büyüklerinin başına dert olduğu su götürmez bir gerçektir; çocuk milletine ya evde cehennem azabı çektirilir ya da ne hali varsa görsün diyerek sokaka salıverilir. Yavrularını baskısı altına almayı başaramıyan bir anne çocukların okula gitmelerini zorunlu kılan kanuna büyük bir mutlulukla boyun eğer; seve seve yollar okula çocuklarını. Bu yüzden de okul, ana ve babaların canına okuyan çocukların kapatıldığı bir zindan olur çıkar. Bu zindanın öğretmen kılığındaki gardiyanları ise kendilerini tutuklulardan koruyabilmek için durmadan bağırıp çağırır, sınıfta konuşmayı hattâ kımıldamayı bile dayak gerektiren bir suç sayarlar. Zindandaki tutuklular nasıl her zaman nöbetçilerini

atlatmaya çalışırlarsa öğrenciler de aynı şekilde öğretmenlerini deli etmeye çalışırlar. Okula yazılan her çocuğun yurttaşlık bilgisi olarak öğrendiği ilk şey kurallara karşı gelmektir; katıldığı amansız savaşta kullanabileceği tek silâh yalan, baş eğlencesi de bütün iyiniyetli davranışları baltalamaktır.

Genellikle bütün okullarımızın bu durumda olduğunu söylemekte haksız değilim sanırım. Öğretmenle öğrenci arasındaki bu garip ilişkinin insanlık dışı bir aşırılığa götürülmediğini de ekliyeyim. Herşey öğretmene bağlıdır şüphesiz. Sguerrs'le Montessori arasında ise çeşit çeşit öğretmenler vardır. Bâzı okullarımızda çocuklar evlerinde olduğundan daha mutlu ve serbest bir yaşam sürerler. Ama yine de Goethe'nin Wilhelm Meister'da anlattığı çeşit bir okul yok yurdu-muzda. Olsa bile ancak Goethe'nin düzeyindeki öğrencileri eğitmeye yarardı; sıradan gençleri değil. Bütün bunlarla demek istediğim şu: bir çocuğun okula ve aile yuvasına olduğu kadar, kendisini bir yurttaş olarak bağrına basacak bir çocuk dünyasına ihtiyacı vardır; kendine özgü bir dünyada çocuk hak ve görevlerini bilmeli, toplumsal düzeni bozmadan eğlenebilmelidir. Yeni yeni okumaya başlayan çocuğa bir takım ilkel masallar birer dinsel gerçek gibi tanıtılır; düşünsel yeteneği Aesop'un Masalları, Haç Yolunda ve İncildeki öykülerden ötesini hazmedebilecek olgunluğa erişmemiş bir çocuğun eline Schopenhaver'ın «İstem Üstüne Çalışma» sını ya da Bergson'un «Yaratıcı Gelişim Üstüne» adlı yazısını tutuşturmak saçmadır. Beş yaşındakiler dünyasını bırakıp On yaşındakiler dünyasına geçen bir çocuk eski öykülere daha bilimsel, daha gerçekçi bir gözle bakmaya başlar; beş yaşındakiler dünyasındayken haşır neşir olduğu eski kitapları kaldırıp atmak yersizdir. On yaşındakiler dünyasına geçen çocuk bu kitaplarda eskiden görmediği birçok yenilikler keşfeder; eskiden tansıdığı birçok şeyi de gülünç bulur. Sanat eserlerinin çocuklara sunulabilecek bir şekilde sansür edilmesi çok saçma bence. Bin bir Gece Masalları'nın bütününü okuyan Altı yaşındaki bir çocuk kitaptaki edep dışı bölümlerden etkilenmez bile.

Eğitim yalnız çocuklar için değildir. Aslında liberal öğretim büyük, yetişkin insanlara yöneltilmiştir ve kafalarını işletmeyi bir takım düşünsel alışkanlıklara yeğ tutan kişiler için bir yaşam boyu sürer gider. Yetişkin bireylerin eğitimi kendi kendine olan birşeydir; devlete düşen tek görev kütüphane, Resim sergisi, Orkestra konserleri gibi gerekli eğitim araçlarını sağlamaktır. Yetişkin insanlara tartışma ve eleştirme özgürlüğü tanınmalıdır. Liberal eğitimde olduğu gibi bilgileri körü körüne belletmenin hiçbir değeri yoktur. Ele alınması gerekli bir takım konuları her yanı ile tartışacak durumda olmayan bir politikacı mesleğinden vazgeçsin daha iyi. Başımızdaki devlet adamlarının en tehlikelileri özel okullarda komprime halinde yuttukları bilgi kırıntıları ile yetinenlerdir.

Çocukları tartışma sanatına alıştırmayı kimse aklına getirmez bile; lâf anlayacak yaşa gelir gelmez birtakım kalıplaşmış yasalara belletilir çocuğa. Bâzı sözcükleri kullanmak, ya da belirli bir takım konulardan söz açmak ayıptır; ana ve babadan başka kimseden para istenmez; yemeğe oturmadan önce ellerini yıkamalı, üstünü başını düzeltmelidir. Hiç bir karşılık vermeden on emirden en aşağı dokuzuna boyun eğmelidir. Aritmetiğin ne demek olduğunu öğrenmeden toplama çıkarma öğretilir çocuğa; dile karşı herhangi bir ilgi duymaya fırsat bırakmadan sayısız gramer kuralları ezberletilir. Çocuk günün birinde başkaldırıp kendisine yasaklanan ya da yapması söylenen bir hareketin nedenini soracak olursa ana baba için en kestirme yol küçük bir yalan ya da peri masalı ile işin içinden sıyrılmaktır; birşeyi niçin yapması ya da yapmaması gerektiğini anlat-sanız da anlamıyacaktır nasıl olsa; siz de yaramazlık ederse cehenneme gideceğini, dayak yiyeceğini, harçlığının kesileceğini, gökteki melekleri kızdıracağını ya da bir tanecik annesinin kalbini kıracağını söyleyiverirsiniz, olur biter. Bu

konuda h d k s tnineler ya da cadaloz k hya kadınlar  ocuk psikolojisi ile uę-
raşan düşünürlerden çok daha etkili olabilirler, ama gerçek bir çözüm yolu de-
ğildir bu; k   ken dinledikleri korkunç öyküler yüzünden sinirleri harap ol-
muş, çocukça korkulardan bir türlü kurtulamayan nice zavallılar tanırım.  e-
şitli olan ve davranışlarının nedenleri anlayabilecekleri bir şekilde açıkça anla-
tılmalıdır çocuklara; gerçek sebebi çocuklara s ylenemiyecek bir durumun ise
korkutucu yalanlarla değil, cesaret verici, sevimli, olumlu masallarla açıklanma-
sı daha doğrudur. Çocukluğumda, büyükleri «ne», «nerede», «ne zaman», «nasıl»,
«kim» lerle dolu sonsuz soru yağmurlarına tuttuğum zaman, «soru sormazsan
kimse sana yalan söylemez» derdi dadım. Kendince haklı idi tabii; ama çenemi
kapatmam için yeterli bir sebep değildi bu... En büyük kurbanım yanılmaz bir
tanrı gözü ile baktığım babam oldu. Israrlarıma dayanamıyan adamcağız sonun-
da yalnız bildiği değil en az benim kadar cahil olduğu konularla ilgili müthiş
açıklamalar yapmak zorunda kalmıştı. Bir konu hakkında bilgi edinmeye çalışan
her  ocuk kendisine söylenenleri dinledikten sonra bir «niçin» yapıştırır mutlaka.
Bir takım sivri akıllı bilim adamları «niçin» le «nasıl» ı karıştıarak herşeyi açık-
ladığını sanırlar. Oysa  ocuğun «niçin» ine verilebilecek tek karşılık «kimse bil-
mez» dir.

Çocukluktan yetişkinliğe geçişin Yirmi bir yaşında olduğu söylenir; aslında
doğa böyle bir sınır tanımaz çocuklarına. On dokuz yaşında bir koşucu
oldu a yaşı sayılır; oysa Yetmiş yaşındaki bir devlet adamı yeni yeni olgunlaş-
maya başlamış demektir. Devlet, oy verme, adaylık koyma, emekliye ayrılma, kı-
sıtlılık gibi durumlar için belirli yaş sınırları koymuştur. Ama insan yaşamı bu
resmi duraklara aldırmadan olanca hızı ile gelip geçer; kafamız gitgide olgunla-
şır; vücudumuz gitgide   ker; şaşkınlık, güvensizlik, şanssızlık, başarı devrele-
rinden geçerek ortayaşlılığa ulaşıır insan. Toplumsal sınıf, parti, zevk inanç ba-
kımlarından çeşitli guruplara ayrılmalarına rağmen devlet yetişkin yurttaşların
yaşamalarındaki geçici devirleri ayrı ayrı göz önünde bulundurmak fırsatını bu-
lamaz. Oysa yeni yetişenler için de böyle bir ayırma yapmak şarttır. İyi yurttaş
yetiştirmek için tek çıkar yol çocukların iki yaşından itibaren olgunluğa ulaşmak
için geçirmek zorunda oldukları devreler boyunca büyük bir titizlikle eğitilmesi-
dir.

Böyle bir ayırma ne dereceye kadar yapılabilir, ya da yapılmalıdır? İnsanla-
rın yaşlarına göre guruplanması içinde aşırılığa kaçmak çok tehlikeli sonuçlar ve-
rebilir. İşte bir  rnek :

Varlıklı bir tüccar Surrey'de satın aldığı geniş araziyi çalışan kadınların
emekliye ayrıldıktan sonra yerleşebilecekleri bir yurt haline getirmek istiyordu.
Geleceklerini güven altına almak istiyen yaşı kadınlar yaşamları boyunca birik-
tirdikleri paraları seve seve yatırdılar bu işe; önceleri mutluluk içinde yüzüyor-
lardı; ama çok geçmeden sinir bunahımları geçirmeye başladılar; yöneticiler yaşı
kadınlardan başka kimsenin yaşamadığı bu garip ülkenin s kinleri çok geçme-
den birbirlerinin sohbetine dayanamaz olmuşlardı; yeni, genç yüzler görmek is-
tiyorlardı aralarında. Araziye hemen tenis kortları, voleybol alanları yapıldı;
yaşı hanımlar kasabanın gençlerini evlerine çağırdılar; oyunlar oynandı, karşı-
lıklı çaylar içildi ve çok geçmeden bütün yaşı hanımlar eski huzurlarına kavuş-
tular. Yaşlılarla gençlerin bu şekilde kaynaşması her iki taraf içinde yararlı ol-
muştu. Aslında  ocukların yetişkin insanlarla ilişkiler kurmaya, yaşlıların genç-
lere olduğundan daha çok ihtiyaçları vardı. Çocukların her an çocukça, bunak-
ların da her zaman bunak a davrandığını düşünmek büyük bir hata; bir zaman-
lar ben de çocuktum; şimdi ise bunağım: onun için ikisini de çok iyi bilirim. Bir
Çocuğun doğuştan sahip olduğu bilgiler yediğini hazmetmek, diş değiştirmek.

ana sütünden kesilerek mama yemeğe başlamaktan ibaret değildir. Şaşkınlık verici bir düşünsel zenginliğe sahiptir bebekler. Küçük bir çocuğun düşünsel yeteneği bazı bakımlardan yetişkin insanların içinden, hattâ yıllarca kabine üyeliği yapmış kişilerinkinden kat kat üstündür.

Bunakların beyinlerini ise (zaman zaman) dünyaya yeni gelmişcesine parlayan ışıklar aydınlatır. Kısacası, ne çocuk yuvaları, ne de Surrey'deki yaşlı kadınlar yurdu genç ve yaşlı insanların karşı karşıya olduğu toplumsal sorunu çözmeye yetebilir. Kimi çocuklar ana ve babalarından daha olgun, kimi büyük anneler ise torunlarından daha çocuksudurlar.

Çocukların kendi yaşındakiler ve büyüklerle ilişkiler kurma ihtiyacı okul ve aile çevreleriyle bir dereceye kadar karşılanmamaktadır. Gündüzlü öğrenci gününün yarısını arkadaşları ile, yarısını da ailesiyle geçirir. Yatılı öğrenci ise ailesiyle kaynaşmak fırsatını ancak tatillerde bulur. Ama iki yol da yeterli değildir. Çocuğun çalışma saatlerini düzenlemek yetmez: dinlenme anlarına da önem verilmelidir. Yatılı özel okullarımız bunu» zorunlu spor» adını verdikleri insanlık dışı angaryalarla sağlamaya çalışırlar. Rahmetli General Baden Powell çocuk yaştakilerin yaşamını düzenlemek için ilk olumlu adımı atarak izciliği kurdu. Tabiata, şiire, resime, müziğe ya da matematiğe eğilimi olan bir çocuk kırlarda dolaşp resim yapacağı, kitap okuyacağı, bir çalgı çalacağı, ya da radyodaki orkestra konserini dinliyeceği yerde kriket ya da futbola zorlanırsa, ceza kanunu dışında bunun kadar zararlı ve kıyıcı birşey düşünülemez.

Bir de çocuğun kendisiyle başbaşa kalma sorunu var. Bâzı insanlar ya korktukları, ya da sıkıldıkları için yalnız kalmaktan hiç hoşlanmazlar; bir de «benim krallığım kendi kafamın içinde» sloganına uyarak başka insanlardan mümkün olduğu kadar uzaklaşmaya çalışan yalnızlık meraklıları vardır. Bu iki aşırı görüşü de benimsemeyen normal insanlar ise günün hiç olmazsa bir iki saati boyunca yalnız kalma ihtiyacını duyarlar.

Çocuk yaşamını düzenleme görevi, «kendi kendini idare» ilkesini benimsemekle demokrat olunabileceğine inanan kuramcıların eline katiyyen bırakılmamalıdır. Yetişkin insanların deneti altında olmayan bir çocuk devleti kısa zamanda Neron ya da Deli Petro'nun yönetimini aratacak kadar korkunç sonuçlar doğurabilir; çocuklar sırf eğlence uğruna can yakmaktan hiç çekinmezler. Yetişkin yöneticilerin, yetişkin seçmenlerin desteği ile işledikleri korkunç suçlar gözlerini yuvalarından uğratmaya yeter insanın. Ama kendi başına buyruk bırakılan çocukların yapabilecekleri yanında solda sıfır kalan yine de. Çocuklar büyüklerinin sözünü daha güçlü oldukları için değil, daha bilgili oldukları için dinlemelidir; büyükler de çocukları dayak korkusu ile değil, bilgi ile, sağduyu ile, onlara güven aşılayarak hayranlıklarını kazanarak eğitmelidir.

Bilgili ve kişilik sahibi kimselere duyulan derin saygı, demokrasi ve eşitlik çabalarına rağmen her zaman sürüp gidecektir. Oyunlar ve dersler boyunca çocuklar başkalarından farklı yeteneklere sahip olduklarını görürler; her alanda aynı derecede başarılı olamayacaklarını da anlarlar. Matematik dersinde öğretmenini geride bırakan Newton, krikette dökülebilir. Usta bir kriketçi ise küçük bir yarış kayığını iki kulaçlık yere götürecek güçte olıyabilir. Yine de, Newton kriket kurallarını düzenlemekte topu hedefe en çok ulaştıran oyuncudan daha başarılıdır; kürek tutmayı beceremeyen kriketçi de yarış idare etmekte en iyi kürekçiden daha üstündür. Anlayış ve sağ duyu: kısaca, akıl, iyi bir yöneticinin baş niteliğidir. Toplumu yönetmek için birkaç önder yeter; oysa yaşam düzeninin devam edebilmesi çok sayıda marangoza, ekmekçiye, duvarcıya, örücüye, anaya, babaya, ebeye, dadiya ihtiyaç vardır; bunu göz önünde tutan doğa, yukarıda saydığımız nitelikleri ancak bir iki seçkin kişide toplama-

yı uygun görmüştür. Her toplumda halkın güvenebileceği birkaç üstün yetenekli önder bulunur mutlaka. Yurttaşın görevi bu mutlu azınlık içinden en yeterlisini seçmektir. Demokrasi, yönetilenlerin yönetici niteliğine sahip seçkin kişilerden birini seçmesi demektir. Çocuklar bu gerçeği hazmedebilecek bir şekilde eğitilmezlerse kötü birer yurttaş olup çıkarlar.

Ana ve babayı toplumun en gerekli öğeleri arasında saydım; ama ana ve babanın toplumdaki yeri karı ve kocadan çok daha önemlidir; çünkü analık ve babalık evlilikten önce de vardır. Ama ne yazık ki ana ve babanın çocuklarına mutlu bir yuva sağlayabilecek nitelikte olup olmadıklarını kimse düşünmez. İlkel toplumlar bu sorunu ya dışardan ya da yalnız kabile içinden evlenme yolu ile çözmeye çalışmışlardır. Uygar toplumlar ise sınıf ve gelir uygunluğu, kan akrabalığı gibi durumları göz önüne almış, ana-baba-çocuk ilişkisini (ana ve babanın çocuğa işkence etmelerine engel olmak için) evlenme ve ceza kanunları ile sınırlamıştır. Bâzı ender durumlarda ise (çocuğunu dinsiz olarak yetiştireceğinden korkulan Shelly'e yapıldığı gibi) çocuk ana ve babasının elinden alınarak devlet tarafından korunmuş ve yetiştirilmiştir; tıpkı bir memurun işten atılması, ya da bir doktorun elinden çalışma ruhsatının alınması gibi. Çin'de, toplum için zararlı olan bir aile yuvasını bozup evliliği feshetme yetkisi vardır devletin. Ama bütün bu söylediklerim zorda kalınca alınan geçici tedbirlerdir. Evlilik ve ana-babalık sorunu üstünde hiç bir zaman ciddiyetle durulmamıştır. İskoçya ile Japonya arasındaki ülkelerde sayısız evlilik kanunları uygulanır; ama bu kanunların hiçbirisi damatla gelinin vatana iyi yurttaşlar yetiştirecek nitelikte olup olmadıkları ile ilgilenmez. Kanunlar durmadan değişir; ama evlilik denen şey her yerde aynıdır.

Evlenen iki insan arasındaki duygusal ilişki türlü türlüdür. Kimi karı kocalar bir yaşam boyu aynı tatlı uyum içinde yoğurulur giderler; bazıları ise birlikte yaşamaya bir gün bile dayanamazlar: bu tip insanların huysuz, bencil, deli ya da ayyaş oldukları sanılsın; yaşamlarını başka bir insanla birleştirmeyecek kadar özgür yaratılışlıdır o kadar; Kant, Newton ya da Kraliçe Eliz gibi tıpkı.

Mutlu bir yuva kuramıyan bir karı-kocanın çocukları büyüme devresi boyunca ruhlarında derin izler bırakan üzücü durumlarla karşılaşmakta ana ve babasından beklediği ilgi ve yakınlığı görememekte, kısaca kötü yetişmektedir. Devletin görevi bu durumdaki çocukların harcanmasına engel olmaktır. Memlekete yararlı yurttaşlar yetişmesini amaç edinen bir devlet çocukların eğitimi ile erken yaşlardan itibaren ilgilenmelidir. Çocukluk çağının yaşamın geçici bir devresi olduğu kadar, toplum yaşamının sürekli bir bölümü olduğu da tanınmalı, olgunluk çağına ulaşan türlü basamaklara ayrılmalı ve her çocuk içinde bulunduğu yaş devresine göre yeterli eğitmenler elinde devlet parası ile eğitilmelidir. Böylelikle ana ve babaların taşımak zorunda oldukları sorumluluğun büyük bir kısmı ortadan kalkacak, mutsuz ana-babalardan doğan çocuklar en az mutlu aile yuvalarından gelenler kadar iyi yetiştirme fırsatını bulacaklardır. Ben de uyumsuz bir ailenin çocuğuyum; annem de babam da çok iyi insanlardı. Birbirlerinin zevklerine, alışkanlıklarına, ilgilerini paylaşmadan uzun yıllar yaşadıkları sonra dostça ayrıldılar. Bir gün bile kavga ettiklerini hatırlamıyorum. Öyle sevgi dolu bir yuva değildi evimiz; ama yine de hoş yanları vardı: Hepimiz müziğe bayılırdık; bana ve iki kardeşime sınırsız bir düşünme özgürlüğü tanınmıştı. Ama hepsi bu kadar.

Bir ana-babadan beklenen her türlü ilgi, yakınlık ve eğitimden yoksun büyümem içime öyle yer etmiş ki, o gün bu gün bir çıkar yol ararım bu soruna.

SAVAŞ OLMADI

3. MAGINOT HATTI EFSANESİ

MAX BEER

Çeviren : Babür KUZUCU

Fransız yaşamını kaplıyan b a r ı ş ç ı l ı k en güçlü deyimini, Maginot Hattı denilen efsanede bulur. Hitler olayında, ilk önce askerî bir kaygıdan doğan Doğu yığınak işleri, giderek tam bir tarihsel aykırılık meydana getirip, Fransa'nın 1933 yılındaki askerî ve siyasal düzeninin de temeli oldu.

1928 yılında, fransız-alman sınırında yeraltı yığınaklarının kurulması işi, elbette savunma ereğiyle ama, saldırı düşüncesini de hepten bir yana atmadan, ele alınmıştı. Önce, Alsace-Lorraine'in yurt topraklarına katılışından bu yana bir türlü ihtiyaçları karşılamıyan Doğu sığınaklarını yenilemek, sonra da, bazılarının Zafer'in son durumunu belirlediğini sandığı, fakat Locarno siyasasının kesin biçimini verdiği, Rhin'in yanını işgalde Fransaya eşgüç sağlamak söz konusuydu. Bu h a t ülke güvenliğinin bölünmez bir parçası haline geldiğinde, Fransa, her yönde, Reich'tan üstündü. Birçok devletlerle, özellikle Belçikayla, güçlü ittifaklar yapmıştı. Bir yandanda sırtını Uluslar Birliği'ne (Cemiyet-i Akvam) dayıyordu. O sıralar Reich'ın istediği şeyler de sınırlıydı zaten. En taşkın Alman yurttaşlarının ileri sürdükleri, aslında, Danzig statüsünün yeniden gözden geçirilmesi bir de sömürgüler konusunda alçakgönüllü bir çözüm yoluydu. Bir yandan, sınır komşuları almanların Alsace-Lorraine'e, iki ülke arasında tek tarihsel kavga nedeni sayılan bu bölgeye girmelerini engellemek için düşünülen Maginot Hattı, öte yandan, Fransa'nın, Belçika ve Orta Avrupadaki, Doğu Avrupadaki diğer dostlarıyla birlikte, askerî güçlerinden saldıracı biçimde yararlanabilmesi için, Batı Cephesinde çıkabilecek bir savaşın yükünü azaltmak amacına dayatılıyordu.

Bu hattın yaratılışı, yapanları tarafından, eylemli bir savaştan ya da Avrupayı yönlileyen düzenden Fransanın bir k a ç ı ş ı olarak düşünülmemiştir. O, Fransız varlığını güven altına almalıydı yalnızca, yoksa, ardında ülkenin sınırsız bir içdirliğine gömüldüğü kımıldamaz bir duvar haline gelmemeliydi. Daha sonraları Maginot hattı, kendisine yükletilen savunucu adla, Savaş düşmanlığı anlayışının gitgide artması sonucu, gösterişsizce ve belki de bilinçsizce, Fransız Barışçılığının etkin, güçlü simgesi oldu.

Maginot Hattının bu simgesel rolü belirgin bir biçimde oynamaya başlaması Weimar Almanyasının yıkılmasından sonradır. Hitler başa geçtikten sonra, Reich artık Versailles antlaşmasının yeniden gözden geçirilmesini filân değil, bütün Avrupayı içine alan korkunç bir diktatörlüğün kurulmasını amaç edinmişti. O, güçlerini, hakların eşitliğini sağlamayı değil, almanların bütün dünyayı egemenlikleri altına almaları hakkı dışında, bütün hakları ortadan kaldırmaya yöneltiyordu. Böyle bir baskına karşı, Maginot Hattı koruyabilir miydi Fransayı? Yığınaklaşmayı tek siyasal öge durumuna sokmak, Üçüncü Reich'ın, son zamanlarına doğru, bütün sorunları savaşa bağlayarak yaratacağı

OTUZYEDİ

büyük kargaşalık önünde, daha şimdiden yıkılmak, herşeyden geçmek demektir. Bu, belki ünlü Hattın blokhavasında değil, fakat Maginot efsanesinden hasma açılan bütün öteki cephelerde gedik vermek, kendini önceden ölüme adanmak demektir. Hiç olmasa 1933 de, savaşın ilk saatinde, baskına ilk kurbanlar verildiğinde, bazı askerî şeflerin kafalarında yer eden güçlü yığınaklar düşü kadar siyasa adamlarının da içinde bulundukları gevşeklikten de silkinip kurtulmak lâzım gelirdi. Bu Hattın Fransız siyasasına sağladığı sanılan güvenliği hesaba katmadan, onu, benzeri diğer yığınaklardan ayırtetmeksizin, basit bir sanat yapıtının ilkel ölçüsünde değerlendirip, s a v a ş ı, savaşı yapacak araçları, silâhları biçimlendirmek gerekirdi.

Oysa, Hitlerin iktidara geçtiği, saldırgan tasarılarını henüz uzlaşma önermelerinin ardına sakladığı günlerden beri, Fransa hep, bu kuruluşu tümlemek gerektiğini düşünmeksizin, Maginot hattının ardında güvenlik içinde olduğu kanısına gömülüp kaldı. Seddinin gerisine, büzülüp gelecekteki olayları tehlikesizce bekliyebileceğine inandı, inandırıldı. Führrer'in «Mein» da açıkça ortaya koyduğu o korkunç «hesaplar dizisi» ne siyasal, askerî ve moral bakımdan hazırlanmak gereğini duymadan, duvarın öte yanında oluşmakta olan tarihe karşı bir çocuk ilgisizliği içinde, Almanyada bazı bazı haddinden fazla ateşlenen bu ilgi çekici olayları sessizce gözlemenin eğlenceli olacağını düşündü. Beton sağlamlığının aşılmaz olduğunu sanarak daha bir şevkle, daha bir bölülükle, nazi rejimi temsilcilerinin bol keseden dağıttıkları yalancı dostluk inancalarına verdi kulaklarını. Efsane hattının ardında yeterince korunduğunu düşünerek, Führrer'in savaştıl niyetleri elle tutulur biçimde gözlerinin önüne serilene dek, omuzlarını umursamazlıkla silkmekten hoşnuttu. Ülkenin yöneticileri, kamu oyunun önderleri, gitgide, daha çok kulaklarını, yüreklerini Fransa'daki nazi görevlilerinin ve propagandacılarının sloganlarına açıyor, Hitler'in kendi ülkelerinde yaptığı güç gösterilerine, can sıkıcı şeylere duyarsız kalıyorlardı. Barış içinde yaşama isteğine karşı gelen her belirti ve uyarmaya kuşkuyla bakılmasına karşılık, geleneksel yollara, kolay çözümlere eğilimlerini özörlü gösteren her şey hoş karşılanıyordu. Marksist olsun, musevî olsun, Hitlerin iyi niyetinden kuşkuş olan herkes Fransanın eleştirme gücünü, direnme mantığını harekete getirmeğe çalışıyor ya da acıma ve insanlık duygularına sesleniyordu. Almanyanın Versailles antlaşmasının silâhsızlanmayla ilgili koşulları çiğneyeceğini, kendilerine altı yedi ay önce haber verdiklerinde, en ciddî siyasa adamları küçümsemeye gülümsüyorlardı. Rhen bölgesinin yeniden silâhlanacağıyla ilgili haberlere de aynı biçimde omuz silkiyorlardı. Nihayet, alman-rus bağlantılarının yakın tanıkları, iki imparatorluğun yaklaşımlarına karşı onları uyardıklarında ve eğer Fransa Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğiyle, bu siyasasının gerektirdiği özverileri göze almak pahasına, bir bağlantı kuramassa, bu yaklaşmanın kaçınılmaz olduğunu onayladıklarında, söylenenleri akılları durduracak bir soğukkanlılık ve vurdumduymazlıkla dinliyorlardı. Fransanın Rusyayla dostluğunu istesin, istemesin bir çok fransız diplomatı, Hitlerin demeç ve söylevlerinin bolşeviklere saldırılarla dolu olduğuna bakarak, yalnız bu basit nedenden ötürü Almanyayla Rusya arasında gizli bir anlaşmanın olamayacağını sanıyorlardı, zaten. Diğerleri gibi bu kanıda da, en zeki fransız yöneticilerine bile bulaşan bir alışkanlığı, garip bir kolaycılığı sozinlemek mümkündür: Führrer, demeçlerinde onların görüşlerine hak veren şeyler söyledikçe, sözlerine gözü kapalı inanılıyor, bunlar Fransa için tehlike ve tehdit edası taşıdıkça, ya zaman aşımına uğramış sözler ya da boş atıp tutmalar olarak sayılıyor, önemsenmiyordu. Bu dizginsiz iyimserlik en yok olması gerektiği zamanda yâni Hit-

ler, Maginot Hattı karşısında kendi yığınağını, «Siegfried» Hattı» nı yaptırdığı gün, son kertesine ulaştı. Hiç inanılmıyacak şey ama Fransa buna hiçbir tepki göstermedi. Onu, bir güç pekiştirmesi değil de, Fransa'nın ünlü sistemin benzeri, bir t a r a f s ı z l a ş m a belirtisi olarak görüyordu. O, Fransa'daki Maginot Hattının, aşağı yukarı aynı biçimde, Almanya'da da kurulmasıydı. Hitlerin de, kendini bir «çin seddinin» ardına saklıyarak, komşularına saldırmak şöyle dursun, yalnızca dıştan gelebilecek bir saldırıya karşı kendini savunmak dileğinde olduğunu göstermiyormuydu bu. Hey Tanrım, düşünülecek şey miydi bunlar.. Siegfried Hattının kuruluşunun Rhen bölgesinin yeniden silâhlanmasıyla, Locarno sistemin yıkımıyla, Belçika-Fransa ittifakının bozulmasıyla aynı amaca yardım ettiğini, aslında, korkunç saldırı niyetlerini belirttiğini kimse görmek istemiyordu. SIEGFRED EFSANESİNİN, MAGINOT EFSANESİNE BENZEMekten çok uzak olduğunu kimse anlamıyordu.

Fransa'nın bu yeni kuşkusuzluk ve güçsüzlük yılında, içgücünü hapseden döngüden çıkmak yolunda tek bir davranışta bulunuldu yalnızca. Bu davranışta kısa sürdü ve yarınsız kaldı. Bu davranış açık görüşlülük, bağlılık ve içgüçle yaratan adam, Daladier'nin ikinci kez başbakanlığından sonra bu göreve gelen Doumergue'nin kabinesinin Dışişleri Bakanı Louis Barthou'ydu. Poincaré ayarında gerçek bir devlet adamı, onun kadar ince zekâlı, onun kadar insan-cıl Barthou, kimi zaman olaylara uyumu, kimi zaman da yerli direnmeleriyle, Rusya'yla yakınlaşmayı gerçekleştirdi. O Rusya ki, Rapallo anlaşmasından bu yana ve Stresemann siyasasının batılı yönelimine rağmen Almanya'yla ittifak halindeydi ve bu bağlantılarını Führer yönetimindeki Reichwehr ile de sürdürüyordu. Führer'in, yabancı ulusları bölüp parçalamak kadar Rusya'yla işbirliği yapmalarını engellemek amacını güden sert «Bolşevizm düşmanlığı» propagandası, Fransız devlet adamına sökmemişti. Aksine, Louis Barthou, nazi sertliklerini sömürmesini, bunlardan, Hitlerizm tehlikesi karşısında, Kapitalist koalisyonu görüş açısından, özgür halklarla Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin işbirliğinin doğurduğu korkuyu silme yönünde yararlanmasını bildi. 1933 yılı Ekim ayında, Reich, herşeyden çok korktuğu ortaklaşa güvenlik sistemini yıkmak umuduyla Uluslar Birliğinden ayrıldığında, Barthou Cenevrede çıkan Almanya yerine, o güne kadar Birliğin en hırslı karşıcısı (muarızı) Bolşevik Rusya'nın alınmasını yüreklilikle savundu. Fransa'nın kendi içinde ve üye devletlerdeki karşı koyuşlara rağmen S.S.C.B. nin Uluslar Birliğine sokulmasını sağlayacak, bu kurumun ideoloji ve eylemini yeniden canlandırmayı, ona, Reich Almanyası karşısına çıkacak bir ittifakın ilkel anlamını vermeyi başardı. Böylece, Rusya'yı Batı sorunlarının uğraşları içine sokarak, kapitalist ulusların kafasında yarattığı korkunç biçimi silip, Fransız devlet adamı, geçen savaşta andıran yeni bir fransız-rus ittifakının temellerini attı. 1914 Avrupasını bütünüyle yeniden biçimlendirmeğe kararlı, ülkesine 1918 dekine benzer bir zaferin yollarını açabilmek amacıyla, gerçekçi siyasasının savaş tehlikesini önlemeyi başaramıyacağı bir durum için Küçük Anlaşma, özellikle Yugoslavya'yla bağlarını sıkılaştırdı. Aynı amaçla, İtalya ile Fransa arasındaki kını, ödünler vererek değil, Fransa diplomatik sisteminin sağlamlık ve gücünü kabul ettirmek yoluyla gidermeğe çalıştı. 1918 den beri Fransız bakanlarının hep aradıkları İngiliz desteğinin boş olduğunu, Poincaré'ninkine eşit özel bir siyasa güdülmedikçe, Londra'yla yüzyüze, eşit ve bağımsız bir durum sağlayıp, İngiltere'yle yepyeni bağınlar kurulamayacağını açıkladı. Barthou'nun mertlik ve beceriklilik üstüne oturtulmuş siyasal yapısını tanıyanlar, Britanya İmparatorluğunu, Nazi tehlikesi önünde doğru bir görüşe hızla getirebileceğine güveniyorlardı.

Böylece, Fransenin maddî, manevî bütün güçlerini ortak düşman üstüne yöneltmeye ne gücü, ne de isteği olduğu bir sırada, İngilterenin de, uzun süre Reich'i cesaretlendiren, içgüçlerini Hitler üstüne toplıyamamasının doğurduğu kötü görünümü de dünyanın gözünden silebilecekti.

Ama, Barthou, 9 Ekim 1934 de, Marsilyada, Yugoslav kralı Alexandre'la birlikte öldürüldü. Hitler çağında, Fransıyı en iyi diplomatından eden bu suikast, yalnızca, bir hırvat düzeni değildi. Bu cinayetin yapıcılarını, Avrupada kurulan yeni güçbirliğinden, Fransenin yöneliminden gocunanlar, çıkarları bozulanlar da kızıştırmışlardı. Hitler, iktidara geçtiğinden o güne kadar, hiçbir zaman, Barthou'nun, ülkesinin dış kaderini yönettiği kısa süredeki kadar korku geçirmedi, umutsuzluk duymamıştır. Kendisi için, geçen savaşta Delcassé ne ise, bu savaşta da o olabilecek olan bu büyük Dışişleri bakanıyla birlikte Fransenin Nazi Almanyasına karşı koyma siyaseti da ansızın sönüverdi. Barthou'nun sağladığı yön, Bay Laval tarafından berbat bir dönüşüme uğratıldı. Fransa siyaseti yalnız 1933 deki vurdumduymazlığına düşmekle kalmamış, bön bir iyimserliğin devlet öğretisi kertesine çıkarılmasıyla, bir çamura saplanmış oldu. Fransızlar için böylece yitirilen zamanı öte yanda Hitler kullanıyordu. Almanyaya, önliyi, savaş tehdidinden, ya da Ruhr bölgesindeki boygösterilerinden korkmayacak güce gelmesi için gerekli yıllar böylece akıp gittiler.

Berchtesgaden'de, Berlin'de, Nazi rejiminin daha ilk üç yılının bitiminde, Hitlerin başarıları ve fransız tepkimeleri konusunda şu tablo çizilebilirdi :

1933 yılı Şubatında, Almanya sürekli bir harekete bütünüyle giriştiğinde Fransa kılını kıpırdatmadı.

1933 yılı Ekimi.. Silâhsızlanma konferansı ve Uluslar Birliğinden gürültülü bir biçimde çekilişinden sonra Reich, savaşına ket vurabilecek her türlü ahlâkî ve tüzel (hukukî) kuralla bağını kopardı. Fransa, Doumergue - Barthou yönetimindeyken gerçekten karşı çıkıyordu bunlara. Daha sonraları ise, etkin mücadeleden cayıp bu tehlikeli ayaklanışı tanımsadı (kabûl etti).

1935 Ocağında, iyi bir düzenle, Nazizm in sert bir başarısızlığa uğratılabileceği Sarre plebisitinde, Fransız yöneticileri, Hitler'in başarılarını kolaylaştırdılar.

16 Mart 1935 de Reich'in yeniden silâhlandığı ortaya çıkınca, Antlaşmanın bu sert bozuluşuna karşı, Fransa, Uluslar Birliğinin protestosuyla yetinip ayrıca bir davranış göstermedi.

1936 yılının 7 Martında, Führer, Fransenin Rhin üstündeki himaye engelini aşp, askerden ayrıtlı bölgeyi işgal ettiğinde, Paristeki yöneticiler, yeterince, ciddi ve sonuç alıcı bir çaba göstermeksizin, Uluslar Birliği Konseyi önünde bir yakınmayla yetindiler.

Führer, kararlaştırdığı şeyleri gerçekleştirmekte hep özgür kaldı.

Onun yıkıcı eylemini engellemek için ne yapmak gerekirdi? Bir gün Bay Eduard Bénès'in de bana dediği gibi, dıştaki başarılarıyla içteki durumunu sağlamasına, Almanyayı korkunç bir savaş makinesi haline sokmasına izin vermemek, Avrupada kendisine hayranlar, müttefikler bulmasını engelleyip, bu amaçla suç ortaklıkları tasarladığı her yerde ve her zaman kafasına vurmak, Kıt'anın karşısında bulunduğu tehlikeler karşısında daha duyarsız, Dünya so-

runları karşısında daha tezcanlı davranan Britanya imparatorluğuna daha sıkı, yıkılmaz bağlarla bağlanıp Fransa'nın saygınlığını hep elde tutmak ve yükseltmek. Oysa, Fransa, daha Louis Barthou'nun ölümünden itibaren, ancak son anlarda çare arayıp, nazilerin siyasal çılgınlıklarını adetâ kaçınılmaz şeyler olarak saydı. Barışçılığı adına gitgide daha çok özverilere katlanıp, barışı sayıklıya sayıklıya, her etkin davranıştan, her tutkudan kendini uzak tuttu. İçine dönük umutlarının, zavallı kurnazlıklarının, daha çok da, betondan ve ayışığından sığınağının, Maginot Hattı efsanesinin ardında sindi kaldı.

MUSSOLİNİ'NİN SAVAŞI

Hitler önünde tam bir feragat, savaştan kurtulmağa yetermiydi?

Üçüncü Reich'in şefi, «Mein» ında, Fransızları ezeceğini, ama bunun yapacaklarının tümü değil, ancak, Doğu Avrupadaki «Canlı topraklara» giden yolun kapılarını açmak için bir başlangıç olduğunu belirtmişti. Dünyayı ele geçirme yolunda uçsuz bucaksız tutkularını yeniden gözden geçirip, saptarken, küçülmüş, boyun eğmiş bir Fransa'ya komşu olmanın rahatlığını hesapladığında, doğru düşünmüyormuydu? Bu akıl yürütüş, aslında, Batı Demokrasilerini Munich'e götüren düşüncenin altında da yatıyordu.

Fransa'nın inatla izlediği barışçıl yolda, Hitlerden başka bir engel de çıktı: Faşist İtalya. Bay Mussolini fransız - alman sınırında, Fransa'nın çözüm yolunun gerçekleşmesine - ne pahasına olursa olsun barış yolu - izin vermedi. Çünkü, sık sık unutulmuş bir gerçeği hatırladığımızda, görürüz ki, 1933 de başlayan savaşın tek sorumlusu Hitler değildir. Bir diğer sorumlu vardır; Duce. Kendini bir Super Makyavel haline sokup, bir yanda yalnızca becerikli bir çirakmış gibi görünerek, bir alman Führeri yaratmak çabasına düştü, sonunda da onu kullanmasını bildi.

Fransız yöneticileri, özellikle Bay Pierre Laval, Ducenin oyununa nasıl geldiler? Bu oyunu sezmek için, faşizm döneminden önce, Fransa'nın Avrupa üstündeki etkisinin İtalyayı ne kadar kızdırdığını hatırlamak yetmezmiydi? Roma hükümetleri, daha işin başında, Almanyayı pohpohlayıp, galiplere karşı kızıştırarak kendisine yaklaştırmasını bilmişlerdi. Bunu, daha Cenova konferansında, İtalyanların, Alman Delege Kuruluna, bol keseden direnme ve ayaklanma öğütleri vermelerinden anlamıştım. Fransız delegesi Louis Barthou'nun izlediği siyaseti eleştirmekten hoşlanmıyor, Barış Konferansı sonuçlarına saldırıp, bir zamanlar büyük ölçüde katıldıklarını unutarak, bunları insandışı ve uygulanamaz olarak tanımlıyorlardı. İktidarı ele geçirirken Duce, İtalyanların işte bu düşünüş dizisinden işe başladı. Sonra da onları, coşturup, o güne dek besledikleri tutkuların çok ötesine geçen, bir fetih tasarısına yöneltti. Ama, yalnızca ülkesinin, Fransa'yla Almanya arasındaki anlaşmazlıkları İtalya yararına kullanmayı öngören geleneğine bağlı kalsaydı, bir başka göreneği, İtalyanın savaşlarını dostlarının dileğine göre yürütmesi göreneğini de böylesine hor görmezdi.

Mussolininin amacı, tekbaşına Habeşistanın alınması değildi. Gerçekleşmesiyle İtalyanın hoşnut edilebileceği düşünülen bu fetih, daha sonraları uzun ve sabırlı bir girişimin yüce noktası gibi gösteriliyordu. İtalyan-Habeş İmparatorluğunun yaratılması, daha gözüpek bir serüvenin, bütün akdeniz ülkelerini içine alacak yeni bir Roma imparatorluğu kurmanın ilk aşamasından başka bir şey değildi. Öyleyse, Duce için söz konusu olan, durulmuşluğun sınır ve biçimini

aşmaktı. 1918 de saf dışı edilen askerî ve diplomatik etken Almanyayı yeniden güçlendirmek ve İtalyan açlığını ucuza giderebilmek için Alman iştahını kızıştırmak gerekti. Bay Mussolini, gerçek dehasını, büyük bir başarıyla, Avrupa diplomasisini bulandırmaya, var olan bütün geçimsizlikleri körüklemeye ve yenilerini yaratmaya verdi. Kendi aşını pişirmek için dev bir yangını yaratacak közü üflemeğe koyuldu. Bu koşullar içinde Bay Mussoliniyi, Locarno ve Cenevrede, Aristide Briand'ın, Sir Austin Chamberlain'ın, Gustav Stresemann'ın uzlaştırıcı siyasalarından daha çok hiçbir şey sıkamazdı. Locarno görüşmelerine katılırken Duce'nin tek düşündüğü fransız-alman-ingiliz işbirliği şansını azaltmaktı. Hattâ, Reich, Fransanın yardımıyla Cenevre Birliğine katılmağa çalışırken, Locarno anlaşmalarının güç verdiği bu tarihsel olayın eşğinde, Mussolini Stresemannla, birkaç günde bütün Avrupaya bir bozgunun tohumlarını atabilecek, bir kavga nedeni bulmağa çalıştı. Hiçbir yakınlık beklemediği liberal ve barışçı Weimar Cumhuriyetinin düşman olarak tanıdığı ve tanıttığı Duce, elindeki bütün olanaklarla, Adolf Hitlerin yarattığı hareketi destekliyordu. Berlindeki Cumhuriyetçi hükûmetlerin hiçbiri için, Nazi Partisinin yalnız öğretisini değil, örgütünü, üniformasının ve «Alman Selamı»nı İtalyadan aldığı gibi, gelirlerinin bir kısmının, sık sık da silâhlarının Alplerin ötesinden erdiği bir sır değildi. Führer, iktidara gelmeden önce, uzun süre, kendisine göze batacak keredede hizmetlerde bulunan Duce ile birçok ilintiler kurmuştu. Gerçekte, Fransa'ya karşı aşırı kızıştırmacı tutumu ve barış siyasasına karşı koymasıyla, daha o zamanlar, basit bir parti lideri olduğu günlerde bile Führer, Rhin kıyıları üstünde sürekli bir uzlaşma sonucuna ket vuruyordu.

Mussolininin iktidara geldiği 1922 den, Hitler olayının yılı 1933'e dek, Duce'nin Avrupa düzenine karşı ayaklanışına, demokratik güçler karşı koyamamışlarsa, bu, dünyanın en büyük düzenciliğinin, İtalyayla aynı anda Almanyayı da egemenliği altına almasındandı. Bununla birlikte, Nasyonal Sosyalist Almanyayla Faşist İtalya arasında doğrudan doğruya kurulan sıcak yakınlığa rağmen, Fransada, uzun zaman, iki ulusun özel çıkarlarının iki diktatörlüğü ayırmakta gecikmiyeceği sanıldı. Almanlarla italyanlar arasındaki bağdaşmazlık üstüne boş kuruntulara düşülüyor, Duceyi Führerden, ilkin, faşizmi nazizmden daha insancıl bir öğreti gibi gösterip okşiyarak, ikincisini de, ödünler vererek, ayırmanın mümkün olabileceği düşünülüyordu. Özellikle, iki diktatörlük için sürekli bir anlaşmazlık konusu olarak kalacağı sanılan, Habsbourgların bir zamanlar göz diktikleri, Avusturya sorununa bel bağlanıyordu. Bu küçük ülkenin iki tiran arasındaki dostluğu bozacak bir nitelik taşıması bir yana, aslında, alman-italyan dostluğuna iyi bir dayanak olabileceği kimsenin aklına gelmiyordu. O güne dek, Avusturya sorunu, Uluslar Birliğinin barış kararname-leri gereğince, tüzel açıdan, İtalya kadar Fransayı ve Küçük Anlaşmayı da ilgilendiren bir Avrupa sorunu olarak görülüyordu. Ducenin Anschluss'de tanıklık eder gözüktüğü bu düşmanlık, Fransanın, yalnızca Küçük Antlaşmayı ve Uluslar Birliğini sürdürerek, Avrupa işleri üstüne özlü bir görüşün çıkar yollarından biri olan Avusturya sorunuyla ilgisini yavaş yavaş kesti. Pariste sevinçten ovuşturuluyordu eller: Böylelikle Fransız-Çek çıkarlarına hizmet etmek durumunda olan Duce, artık, Versailles kapılarının bekçi köpeği demekti. Ama, günün birinde, Mussolini, hesaplarını değiştirip, Almanyanın Avusturyayı kendine katmasına göz yumunca, Fransa bu bekçi köpekliği görevini Uluslar Birliğine yükliyemediği gibi, kendi de başaramadı. Böylece, 1934 yılı Nazi çatışması sırasında, İtalyanın Brenner üstündeki hareketi, iki totaliter devletin, ilgili diğer güçleri dışa bırakarak, Avusturya sorunu üstünde, ortak bir çözüm yolu-

na gitmelerini kolaylaştırıyordu: 1936 haziranında Mussolini de, Avusturyayla Almanya arasında, sonu Avusturyanın Almanyaya katılmasıyla biten, tehlikeli anlaşmayı hoş görüyordu. Aynı yılın Ekim ayında Roma-Berlin Eksenı kuruldu. 1937 Kasımında İtalya, bir yıl önce, Almanyayla Japonyanın kurdukları Anti-Komintern paktına katıldı. 12 Mart 1938 de ise, Reich, Duce'nin de izniyle, Avusturyayı kendi topraklarına kattı...

Şurası bir gerçek ki, sarsılmaz iyimserliği içinde Fransız Diplomasisi, bu can sıkıcı kazayla, daha büyük yıkımları savuşturduğuna kendini inandırmaya çalışıyordu hâlâ. Hitler «Mussolini, bunu asla unutmayacağım» diye sevinçle boşuna bağırıyordu sanki. Pariste, İtalyanın, Reich'in Brenner'deki varlığından gocunacağı, yaptığı yanlış anlaşacağı ve ergeç barışçı ulusların yanında yer alacağı umuluyordu.

Bay Mussolini ile Bay Hitlerin Avusturya çıkmazını çözümledikten sonra, yıkıcı güçlerini birleştirmeleri için kendilerine gerekli güç ve saygınlığı sağlayan da, Bay Laval'in sağduyusuz siyasası oldu. Bay Laval, görünüşte fransız-rus yakınlaşmasına son verirken, bile bile, Barthou'nun başlıca düşüncesiyle, kızışmış faşist güçler karşısında, fransız düzenini tanımsatıp, dayanaklı bir baraj kurma tasarısıyla ilişkisini kesti. Fransız diplomasisinin yeni şefi, tam tersine, barışın yola gelmez düşmanlarıyla «sürekli anlaşma» yöntemini seçti. Roma'ya duygusal bir gezi sırasında, faşistlerin Afrikada gütmek istedikleri sömürgeci siyasayı yakından gördü. Sarre plebisitinde, Almanyayı ulusal ve uluslararası bir bozguna uğratmayı düşüneceğine, onunla aynı alanda aşık atmamağa önem verdi. İki ay sonra, Reich'in, Antlaşmayı bozarak, silâhlanmasını, İngiliz Kabinesinin de yaptığı gibi, boş protestolarla ve Mussolini ile kurulmuş «Stresa» cephesiyle avunarak, kabullendi. Nihayet, İtalyanın Habeşistana saldırısı sırasında, Ducenin isteklerini hoş gördü, Uluslar Birliğinin 19 Ekim 1935 deki kararnamesini baltaladı ve sonunda da işliyemez duruma soktu. Böylece gösterdiği güçsüzlük ve körlük görünümüyle diktatörleri yüreklendirdi. Cenevre Birliğinde İtalyaya karşı davranmış ve bir zaman sonra almanların Rhin bölgesini tehdit etmelerinde onca desteğine ihtiyacı olduğu İngiltereyi de, kendi siyasasındaki yıkımı gözlemeye sürükliyerek, kötü bir dönüşe zorladı. Aynı zamanda Bay Laval, Birliğin üyeleri olan büyük demokratik güçlerin kendilerini, kendi alinyazılarıyla başbaşa bıraktıklarını görüp korkan küçük devletlerin cesaretlerini kırarak onların ya bunaltıcı bir tarafsızlık içine gömülmesine ya da diktatörlüklerin himayelerine sığınmalarına sebep oldu. Bir yandan Uluslar Birliğinin temel ilkelerini değersiz kılan bu siyasî yıkım, öte yandan da bu kurumun çatısını çökertti. Bu siyasının sonucu olarak, Locarno sisteminin çökmesine, Rhen Bölgesinin yeniden silâhlanmasına, Belçikanın tarafsız bir siyasaya yönelmesine, İspanya Cumhuriyetine karşı yapılan faşist-nazi savaşına, sonunda da Çekoslavakyanın, Lituvanyanın bir kısmının, Arnavutluğun işgaline engel olunamadı.

1935 de, Fransada, Habeşistan işinin doğuracağı büyük sonuçların sezilemeyeceği ileri sürülebilirmi? Şüphesiz, kendi ülkesinde harekete geçtiğinde Ducenin, hasımlarının ısrarla düştükleri değerlendirme ve muhakeme yanlışlarını anlamak sanatında, benzerlerinden üstün, bir ustalığı vardı. Bununla birlikte, demokrasilere güçlerini aşmıyan bir zaferin fırsatını vermekle, başarılarını bozgunların en kötüsüne dönüştürebilecek bir yanlışla düştü. Çünkü, Fransayla İngiltereyi tuzaga düşürmeğe çalışırken, onlara, önleyici savaşın tek ve umulmıyan yolunu açıyordu.

Önleyici savaşı bir yana atarsak, Uluslar Birliğinin etkinlik ve çabayla düzenlediği, görkemle onayladığı müeyyideler nelerdi gerçekte? Fransanın ve İngilterenin gelecekteki saldırgan düşmanlarına karşı önleyici savaş.. Ama bu, ansızın, Uluslar Birliği Paktının kullanma amacına, işleyişine, naziler gibi faşistlerin de hor gördüğü bütün düşüncelere hiçbir zaman inanmamış, hiç bir zaman katılmamış olan Roma Makyavelini de, kapsamına alan bir önleyici savaş olabilirdi. Demokrasilerin başarabilecekleri bir savaştı bu. Herşey hazır. Bütün tiksindirici adından arınmış, alnı ak, Uluslararası Hukukun kutsal koşullarıyla gereçlenmiş, bir çok ulusun katılabileceği bir savaştı bu.. Egemenliğinin başında Hitlerlere karşı girişilecek bir hareketin bazı güçlüklerle karşılaşabilirdi -çünkü böyle bir eylem önce Fransanın davranmasını gerektirirdi ki, olasılıkla Polanyanın dışında diğer uluslar istemezlerdi bunu- ama, Mussoliniye karşı girişilecek önleyici savaşta, Uluslar Birliği Paktının 16. maddesine göre hiçbir sakınca yoktu. Birliğin bütün üyelerini sıkı sıkıya yükümlileyen bir zorunluluk, bir görevdi bu. Bu savaş, gerekliliğine inanmış bütün öteki dünya ulusları gibi, Büyük Britanya da istiyordu. Bu savaşın tek malî ve iktisadî kaynağı da o olabilirdi. Şimdiden harekete geçilirse, akıllı ve güçlü bir yöntemle uygulanmasıyla, alınacak sonuç kesin olurdu. Yeni İtalyan sömürgeciliğini durdurmak, Mussolininin alttan alta Hitlerismi kullanacak güce gelmesini önlemek, henüz bütün bir savaşa yeterince hazır olmıyan ve uluslararası olayları kuşkuyla izliyen Üçüncü Reichla bağıntılarını koparmak gerekirdi. Hepsinden önemlisi, iki diktatörden birinin düşüşü, yok oluşu ya da hiç olmasa gücünün azalması, ötekinin de düşüşünü kolaylaştırırdı. Cenevredeki ve Londra'daki kişiler, başta Bay Anthony Eden olmak üzere, bazı müeyyedeler ileri sürerken iki diktatörü hedef tutuyorlardı. Wilson paktının gözlerini kör ettiği ve kendilerini bulanık bir takım ideolojilere adadıkları söylenerek suçlanan bu insanlar, tam aksine, uyanık ve kavrayışlı diplomatlar olarak, yurtlarının çıkarlarını ve alinyazısını düşünerek davranıyorlardı. Devlet adamlarının en aşırı gerçekçiliğiyle, barışçı halkların en yüksek ülkücülüğünün özdeşleştiği, tarihin gerçekten çok önemli bir anıydı bu. Bay Lavalın Fransası bu dönüm anının geçip gitmesine seyirci kaldı. Almanyanın üstüne yürümek gücünü gösteremediği gibi, İtalya konusunda da üstüne düşeni yapamıyacağını açığa vurdu. Zamanında önü alınmak yürekliliği gösterilemeyen iki savaş böylece yola girmiş oldu. Artık Mussolininin savaşını Hitlerinkiyle birleştirmek yerinde olur.

İki diktatöre fetih yolunu açan adam neye hizmet ediyordu? Bay Laval Ducenin bir ajanı değildi, Hitlerin de bir ajanı değildi. Hattâ, denilebilir ki, Fransadaki bir diktatörlüğün de taraflısı değildi. Benim gibi, Cenevrede, garip tutumlu, ilkel kültürde, bazı bazı bönlüklerine rağmen müthiş kurnaz, demokratik olma konusundaki sallapatılığına karşılık yetkeli (autoritaire), bu Auvergne'liyi gözlemek fırsatını bulanlar, ondaki sonsuz kendini beğenmişliği sezinlemişlerdir. Bana, hep, garip bir tutkunun, başka bir Briand, daha büyük bir Briand, gerçekçi bir Briand, yaşlı Bréton'un duygululuğundan, Pélerin de la Paix'nin insancılığından sıyrılmış bir Briand olma tutkusunun sıkıntısını çekiyor gibi göründü. Mussoliniyi Austin Chamberlain'in, Hitleri de bir başka Stresemann ya da bir başka Bruning'in, Briand'ın yanında gittiği Berlinde gördüğü Bruning'inmi yerine koyuyordu? Şüphesiz hayır, Briand'ın, Locarno Demokrasisi çağında, Weimar Cumhuriyetinin ve liberal Büyük Britanyanın bakanlarıyla yaptığı boy ölçüşmeyi, o, yepyeni bir dünyada, etkin tiranlarla yapmak zorundaydı. Mutsuzluk odur ki, bir siyasa adamı, bazen gerçekten olaylara uyumluluğu ve becerikliliği yanısıra, gözüaçık bir parlamento adamı olan, fakat ne

diplomasi yöntemlerini ve ne de Tarihi yeterince kavramadığı gibi her ikisini de hor gören, uluslararası sorunları, içte siyasal amaçları ve başarıları için kullanan Bay Laval gibi, ağır yargı yanlışlıklarına düşer. Ne İtalyayı, ne de Almanyayı tanımadan, bu ülkelerin yöneticilerine, diplomatlarına, fransız bakanları, senatörleri, milletvekilleri, seçmenleriymişler gibi davranıyordu. Belki çağdaş hiç bir devlet adamı Hitlerin ve Mussolininin kişiliklerini Bay Laval'den daha az anlamamışlardır. Ama o, onları da, olayları da bütünüyle tanıdığını sanıp, kendini, onlarla birlikte dünyanın alinyazısını değiştirmek için seçilmiş bir kişi olarak düşledi hep. İktidarı bırakmağa zorlandığında bütün suçları bir bir ortaya döküldü, kamu oyunda ve özgür ülkelerin gözünde insafsızca yargılandı. Fransada yada başka bir yerde, hiçbir siyasa adamı halkın bunca gözünden düşerek yerini bırakmak zorunda kalmamıştır. Aşağı yukarı bütün herkes, fransız diplomasisinin bir yıkıntı yığını biçimine geldiğini, herşeyin yenibaştan yapılması gerektiğine inanıyordu. Oysa, o, her zamankinden daha çok haklı olduğuna inanmış, kendini dâhi ölçüsünde tek fransız devlet adamı sayıyordu. Gözden böylesine düştüğü bir sırada, tek bir düşüncesi vardı: Gene iktidara dönmek, ve «savaş sever» düşmanlarını, yâni, savaşın çoktan başladığını, durdurulması gerektiğini iyice anlamış yurtseverleri cezalandırmak. Zamanı gelince onları çarptıracağı cezaları tasarlıyordu. Bu zaman, ülkenin, en büyük şeflerinden birini yanlış anlamasının suçunu çekeceği bozgun zamanı olmalıydı. Bozguncu propagandasına yardımcı bütün gizli öğelerle (unsurlarla) anlaşarak, sık sık yabancıların ağızını kullanarak, dış siyasa ile ilgili sorunları yalan yanlış iç siyasa ya aktarıp, bunlardan, fransız diplomasisinin bocalamasında ve eylemsizliğinde büyük oranda payı olan, siyasal ve daha önemlisi toplumsal sloganlar yaratıp, doğru yoldaki şefleri saf dışı ederek, ileri görüşlü yurttaşları susturarak, Munich'deki şartlaşmayı mümkün kıldı.

Bununla birlikte, ülkenin bütün mutsuzluklarının açıklamasını tek bir kişinin eylemine bağlamıyalım. Bay Laval, kısaca, 1933 de başlıyan ve yalnız Louis Barthou'nun silkip attığı, düzmece bir barışcılığın yarattığı siyasânın çizgisini izliyordu. Sözün doğrusunu söylemek gerekirse, Bay Laval'in dış siyasasına karşı koyan fransız Devlet adamları, aynı göreve geldiklerinde, bütün sorumlulukları ona yükleyip, yanlışlarından bir çoğunu sürdürdüler. Dışişleri Bakanı Flandin, Bay Laval'in kötü yapıtını, Habeşistan meselesinde tamamladı. Sonunda da, Rhen bölgesinin yeniden silâhlanmasında, Bay Laval'inkini aratmıyacak bir zayıflık gösterip, Fransa diplomasisinin düştüğü durumun, onun eşdeğerinde, simgesi oldu. 1936 yılında zorunlu ödentilerden (tazminatlardan) cayılmasını sağlıyan da Bay Delbos'tu.

Ulusun üstüne korkunç bir uğursuzluk çökmüştü: Direnme çabaları yarın-sız kalıyor, çözümler sürekli bir yıkım manzarası sunuyorlardı.

(Devam Edecek)

«BATILILAŞMA» ÜSTÜNE DÜŞÜNCELER

İsmail SEVİN, bu inceleme yazısında Batılılaşma olayının hangi tarihsel gereksinmelerin sonucu olduğunu araştırırken, batının yayılma alanı içindeki ülkelerde tarihleri boyunca görülen girişimleri söz konusu etmiş, fakat konuyu özellikle «Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet Türkiye'si» etrafında toplamıştır.

İlgiyle okuyacağınız bu yazı 5. sayımızda bitecektir.

İsmail SEVİN

BATININ BATILIOOLMIYANLARIN KAFASINA DANK DEMESİ

Batılılaşma, Batı uygarlığının dışında bulunan dünyanın hemen bütün ülkelerine yayılmış bir süreçtir (vetiredir). Bu süreç neden bu denli yaygındır? Bunun nedeni, Batının, elindeki olanaklar (imkânlar) sayesinde bütün yeryüzüne ticaret amacıyla, sömürmek amacıyla, bilimsel araştırma amacıyla, ya da siyasal amaçlarla yayılmış olmasıdır. Dünyanın hiçbir ülkesi yoktur ki oraya Batılılar gelmemiş olsun. Eskimolardan tutun, Afrika yamyamlarına, Nepal yerlilerine, Amazon kafa avcılarına değin bütün insan toplulukları Batının ziyaretine uğramışlardır. Yeryüzünde Batının varlığını duymayan, hissetmiyen ulus yoktur. İster barışta, ister savaşta bu denli ele avuca sığmaz bir uygarlığın hemen kapı-komşusu durumunda bulunan Osmanlı Devleti gibi bir ülkenin ise Batının sürekli baskısı altında bulunmamasına olanak (imkân) yoktur.

Ama bence batılılaşmanın yaygın bir süreç olması salt Batılıların her yere yetismelerinden ileri gelmemektedir. Çingeneler de yeryüzünün dört bucağında boy gösterirler, ama bir çingeneleşme akımı söz konusu olmamıştır. Batılılaşmanın ortaya çıkışı Batının üstünlüğü sayesinde. Bu üstünlük Batıholmiyan ülkelerde daha çok siyasal alanda duyulmaktadır. Yani, Batı ülkeleri, mallarını ucuz, sağlam ve çeşitli oluşu dışında, dünyanın herhangi bir yerinde istediklerini yaptırabilecek durumdadırlar. Kısaca, Batının silâhı vardır ve bu silâh Batıholmiyanın silâhından üstündür. Batıholmiyanın elinde Batı silâhı olsa bile, bunu Batılı kadar iyi kullanamaz. İslâmın, üstünlüğü müslümanlardan başkasını tanımayan bir zafer kültürü olmasına rağmen Osmanlılar, ilk önce askerlik alanında kabul etmek zorunda kalmışlardır Batının ileriliğini. Genç Adanalı ozan Ziya Üstün'ün Osmanlı adlı şiirinde dediği gibi,

her savaş biraz daha çok

her savaş biraz daha yalnız (1)

Ama tabii Batı her yere elde silâh gitmedi. Örneğin bazı yerlere dinini yaymak için gitti. Ne var ki misyonerlerle karnını doyurmağa kalkışan yamyamlar, kısa bir süre içinde ne denli büyük bir yanlışlık yaptıklarını anlıyorlardı. Bunun gibi, Batının ticaretini engellemeğe çalışan ül-

keler de böyle bir şeyi yaptıklarına yapacaklarına pişman oluyorlardı. Örneğin, bir zamanlar Batının Çinle olan ticaretinde afyon en önemli yeri tutuyordu. Çin hükümeti ise afyon satışını yasaklamıştı, ama buna pek kulak asan yoktu. 1839 da Çin memurları Kantonda İngiliz tüccarlarının afyonlarını yaktılar ve yeniden afyon ticaretine girişecek olanları idam cezasıyla tehdit ettiler. İngiliz donanması işe karıştı ve üç yıl süren bir savaş başladı. Çinliler yenildiler. İngiliz tarihçisi Revill, bu olay üzerine pek gerçekçi bir tavır alarak şöyle diyor: «Onları (İngiliz tüccarlarını) atamayınca, Çinliler daha mâkul bir yol tutmak zorunda bırakıldılar.» (2) Böylece Çin, Batıya olan kapılarını ardına kadar açmak durumuna getirilmiş oldu. Osmanlı Devleti, 19. yüzyılda onu sıkboğaz etmeğe başlayan kapitülasyonları kaldırmak yolunda bir adım atsaydı, Çinde olup bitenler kendi başına gelecekti. Osmanlı hükümeti ancak bütün Avrupa büyük devletleri 1914'te bir ölüm kalım savaşına tutuştukları zaman, fırsattan yararlanarak, kapitülasyonları kaldırdığını ilân edebildi. Demek ki Batının bir güç olarak varlığını karşısındakine duyurması önce siyasal alanda, yâni silâhla olmaktadır. Batılılaşma sürecinde ilk adım, ilk evre (safha) budur. Batı, Batıholmiyanın kafasına dank demektedir. Buna, kafaya dank deme evresi diyebiliriz.

Japonlar için kafaya dank deme evresi 1853 te başlamıştır. O tarihe değin, Japonların Japonyadan ayrılması yasak olduğu gibi, yabancılar da Japonyaya giremezlerdi. Her iki yasağı bozmanın cezası ölümdü. Japon kıyılarına yaklaşmağa kalkışan yabancı gemilere ateş açılırdı. Tek istisna Hollandalılara tanınmıştı. Bunlar, Nagasaki'limanına gelip fazla bir önem taşımayan alışverişlerde bulunurlardı. 1853 te, Amerikalı Commodore Perry 4 savaş gemisiyle Tokyoya geldi. İmparatora sunulan bir mektupla, iki Japon limanını Amerikan gemilerine açacak bir antlaşmanın yapılması isteniyordu. Perry'nin bütün inceliğine rağmen, işin içinde neler olduğu, savaş gemilerinin niçin Tokyo körfezinde demirledikleri apaçık anlaşıyordu. Ertesi yıl, Perry bu sefer 10 savaş gemisiyle geldi. Amerikan hükümetinin istediği antlaşma yapıldı. Japonların da kafasına dank demişti.

Rusya da Batıyla alışverişi olmıyan bir ülkeydi. Rusyadaki çeşitli beylikler 1236 dan 1480'e değin Altınordu Devletinin egemenliği altında, ona vergi ödemek zorunda idiler. Rus beylerinin ve Rus kilisesi ileri gelenlerinin mevkileri Altınordu hanlarının yarlık adını alan onaylamasına bağlı idi. Ruslarla Tatarlar arasındaki ilişki o denli yakındı ki, bir görüşe göre 17. yüzyılın sonunda Moskovadaki üst sınıfın % 17 sinin ataları Tattardı. Rusyadaki Tatar etkisinin ekin (kültür) alanında ne denli güçlü olduğu tahmin olunabilir. Rusları Avrupadan ayıran bir diğer yan da, Bizanslılarca Hristiyanlaştırılmış olmaları dolayısıyla, Batı kilisesine ve Batı Avrupa'ya karşı derin bir kin ve güvensizlik duygusu beslemeleri idi. Onlara göre gerçek hristiyanlık, Ortodoks kilisesinin öğretisiydi. Katolikler hristiyanlığı saptırmışlardı. İstanbulun 1453 te Türklerce alınması, Tanrının Bizansa karşı duyduğu öfkenin bir belirtisinden başka bir şey değildi. Çünkü İstanbul Ortodoks kilisesi Türklere karşı koyabilmek için Papalıkla birleşmeğe kalkışmıştı. Ama öte yandan İvan III'ün 1472'de son Bizans İmparatorunun yeğeni Sofia Paleologos ile evlenmesi, Rus Çarlarının kendilerini Bizansın mirasçısı saymalarına yol açmıştır. Bu sıralarda Rusya'da halk, Çarları ve papazlarıyla birlikte kaba, cahil, bağnaz (müteassıp) ve geri idiler. Erkekler için uzun sakal uzatmak bir erkeklik simgesi (tim-sali) sayılıyordu. Kadınların, toplumsal hayatta yerleri yoktu. Evlenme-

ler, kız ve erkeğin rızası aranmaksızın, anababalarca düzenleniyordu. İşte bu Rusyayı, bir Alman şövalyesi olan Poppel, Kristof Kolombun Amerikayı bulduğu sıralarda, yâni 15. yüzyılın sonlarında buldu ve çok şaşırdı. Böyle bir yerin bulunduğunu öğrenen Alman İmparatoru, Poppel'i 1489 da Moskovaya elçi olarak yolladı. İşte Rusya, bu geri ülkede, Batının gücünü, Batının silâhlarından öğrendi. Batıyı Rusların kafalarına dank dedirten, saldırgan ve güçlü komşuları İsveç ve Polonya oldu. (3)

BATILILAŞMA NEDİR?

Batıholmiyan ülkeler ve ulusların kafalarına dank dedikten sonra, bunlar için yapılacak en doğal iş, Batı üstünlüğünü sağlayan silâhları kullanmak olmuştur. Eğer Batı, borusunu silâhları sayesinde öttürebiliyorsa, ona karşı koymanın tek yolu, o silâhları edinmek olacaktı. Osmanlılar başlarda Batının silâhlarını kısa süreler içinde benimsemişlerdi. Denizci olmadıkları halde güçlü bir donanma kurmuşlar, ateşli silâhları ve topçuluğu Batıdan kabul etmişlerdi. Fatih'in ünlü toplarını Urban adında bir Macar dökmüştür. Ne var ki sonraları Batı silâh ve savaş yollarını, benimsemekte garip bir yavaşlık görülmeye başlıyor. Bunda, duraklama ve gerileme çağındaki Osmanlı kafasının etkisi hiç kuşku yok ki vardır. Ama başka nedenler de akla geliyor. Son çağlardaki Batı silâhlarının gerisinde bütün bir Batı teknolojisi, onun da kaynağında bir Batı toplum düzeni vardı. Batının sanayi devrimi Ortaçağ sonlarından, belki de daha önceden süregelen bir evrimin sonucuydu. Teknoloji ve silâhlar bu evrim sonucunun yalnızca birer belirtisi idiler. Toplumsal bakımdan Batı düzeni burjuva sınıfının doğuşuyla ortaya çıkmıştı. İktisadî bakımdan ise bu düzeni sermaye birikimi sağlamıştı.

Burada sermayenin ne olduğunu biraz açıklamak gerekiyor. Sermaye, başka mal ve hizmetleri üretmeğe yarıyan mal demektir. El arabaları, pulluklar, dokuma tezgâhları, yolcu gemileri, basım makineleri sermayedir. Sermaye, kişioglunun doğayı denetimi altına almasını sağlar; onu doğaya egemen kılar. Bir ülkede adam başına ne denli çok kazma, kürek, el arabası, pulluk, traktör, kamyon, makine, tezgâh düşüyorsa; o ülke o derecede uygar, çağdaş, ve batılılaşmış bir ülkedir. Bir ülkede adam başına düşen gelir, genel olarak adam başına düşen sermayenin niceliğini (miktarını) yansıtır. Sermaye doğa üstünde egemenlik kurmağa yaradığı gibi, sermayenin yarattığı olan silâh da başka uluslara karşı siyasal bağımsızlığı korumağa, ya da onlar üzerinde egemenlik kurmağa yarar.

Başka bir deyişle, sermaye birikimi zenginliktir, ve yeni zenginlikler yaratır. En etkili silâhlar da zenginlik sonucudur. Batıholmiyan bir toplum - yâni Batıya göre sermaye birikimi yetersiz olan bir toplum - bu silâhları ancak günden güne yoksullaşmak, halkının boğazından kesmek pahasına elde edebilir. Polinezyalıların, siyasal bağımsızlık uğruna bir atom denizaltısı almak için kaç milyon ton balıktan, ya da hindistan cevizinden yoksun kalmaları gerektiğini varın hesabedin. Aynı biçimde, iyice kötülemiş bir tarım iktisadına dayanan Osmanlı Devletinin bir zırhlı satın alırken halkın nelerden vazgeçmesi gerektiği de kolayca hesaplanabilir. Demek ki Batı silâhları için Batı zenginliği, Batı sermaye birikimi gerekiyor. Osmanlı Devletinin Batı üstünlüğünü anlaması, yâni kafasına dank demesi yetmez. Çünkü o zaman yalnız Batı silâhlarını almakla yetinecektir. Oysa Batıya silâh yarışına girip te yenik çıkmamak için ser-

maye birikimi gerekiyordu. Bu gereği anlamak ileri bir aşamadır, toplum-bilim ve iktisat bilgisi şarttır. Osmanlı Devletinde gerçek durumu sezme-ge başlıyanlar ancak 19. yüzyılın ortalarında çıkmıştır. Ziya Gökalp - ki onunla 20. yüzyılın başına gelmiş oluyoruz - sorunu enine boyuna ele alan ilk Türk düşünürüdür.

ASKERLİK ALANINDA DÜZELTMELER VE YARIŞMALI BATILILAŞMA

Ama Batılıolmıyan toplumun kafasına dank demesiyle, durumu toplumsal - iktisadî yanlarıyla görebilmek arasında başka evreler söz konusudur. Silâhları alırken, bir de bunları kullanacak olanların ve ordulara kumanda edeceklerin eğitilmesi söz konusudur. Bu yüzden daha I. Mahmut devrinde Mühendisane (1734), III. Mustafa devrinde Deniz Mühendishanesi (Mühendishane-i Bahrî-i Hümayun, 1773), III. Selimin padişahlığında Kara Mühendishanesi (Mühendishane-i Berri-yi Hümayun, 1793), açıldı. Bilindiği gibi, bu okullara Avrupadan öğretmenler getiriliyordu. Örneğin, I. Mahmut zamanında soyca Fransız olan Comte de Bonneval müslüman olmuş ve Humbaracı Ahmet Paşa adını alarak orduda bir takım eğitim ve düzeltme işlerine girişmişti. Bu gibi çabalar diğer padişahlar zamanında sürdürüldü. III. Selim Yeniçeri Ocağının dışında Nizam-ı Cedit adında talimli bir ordu kurmağa kalkıştı. Böyle bir girişim çok gerekliydi. 1787-1791 yılları arasında Rusya ve Avusturya ile olan savaşta, yeniçerilerin ne acıklı durumda oldukları bir daha anlaşılmıştı. Kâğıt üstünde devletin koskocaman orduları vardı ama yeniçeri esamesi, yâni maaş cüzdanları, tasarruf bonoları gibi elden ele satılıyor ve askerlikle ilgisi olmıyan kişilerin eline geçiyordu. Savaşta yeniçerilerin bir çoğu ortalıkta görünmüyor, görünenler de talim yapılmadığı için savaş yapmasını bilmiyor, savaşa giderken geçtikleri yerleri yağmalıyarak gidiyorlardı. Yeni çeri ağalıkları hükûmetçe parayla satılıyor, ağalar da ödedikleri parayı çıkartmak için kime olursa yeniçeri erliği veriyorlardı. Savaşta yoklama yapılsa kimlerin kaçak olduğu anlaşılacaktı ama yoklama yapılamıyordu. Nitekim Osmanlı orduları Avusturya ve Rusya ile, yâni iki cephede birden savaşırken, İstanbulda Selimi traş etmek için karşısına çıkarılan iki berber topçu ocağında asker olduklarını bildirirler. Padişah öfkeyle cephede bulunan Sadriâzama vekillik eden Kaymakam Paşaya bir hatt-ı hümayun yazdırır :

«Allah Allah bu ne keyfiyettir. Her şeyde hak setrolunmuş. Traş için huzuruma gelen berberlerden ikisi topçu esamemiz var deyü naklettiler. Asker denilse ne yapalım sefere gidecek vazifelü askerlerimiz yok cevabı verilir. Tahrir olunsun denilse beytülmalde akçe yok denilür. Buna bir çare denilse şimdi vakti değildir, ocaklara taarruz olunmaz denür. Biz demeyiz ki esame herkesin elinden alınsın ama mahlûl olduğça ehline verilsin; eğer bu söz hakkı (haklı?) değilse razı olunmasun. Hakka razı olup muin olmayanı Allah kahreylesün. İşte böyle böyle memleket elden çıkıyor.» (4)

Yeniçeriler esnaf oldukları için barışta talim yapmazlardı. Nizam-ı Cedit kurulurken onlar da önce talim yapmak konusunda rıza göstermişler, ama kısa zamanda caymışlardı. (Enver Ziya Karal'a göre Padişah yeniçeri ocağını bu konularda zorlayamazdı çünkü kanunnamelere göre Ocakta inzibat yalnız ve yalnız yeniçeri ağalarına ait bulunmaktaydı. (5)

Nizam-ı Cedid yüzünden III. Selim'in tahtından sonra da canından edildiğini biliyoruz. Onun başaramadığını II. Mahmut başardı. Yeniçeriler dışında bir ordu kurmakla kalmadı, yeniçeri ocağını da ortadan kaldırdı. Ama onun bu işi başarması biraz da olayların yardımı sayesinde oldu. 1821 de Yunanlılar bağımsızlık için ayaklanmışlardı. Yeniçeriler bu ayaklanmayı bir türlü bastıramadılar. 1824'te II. Mahmut, Mısır Paşası Mehmet Ali'den yardım istedi. 1825'te Mısır kuvvetleri Mehmet Ali'nin oğlu İbrahim Paşa kumandasında Mora yarımadasına çıkartma yaptılar, ve kısa bir süre içinde ayaklanmayı bastıracaklarken Batı devletleri işe karıştılar. Mısır - Osmanlı donanması Navarinde yakıldı (1827). İş, Yunan bağımsızlığı ile sonuçlandı. Ama olayın gösterdiği ders apaçıktı. Yeniçerilerin beceremediği işi, II. Mahmut'un kullarından biri beceriyordu. Çünkü Mehmet Ali'nin ordusu talimli bir orduydı, Fransız subaylarının elinde yetişmişti. Olayların verdiği ders hem Osmanlı padişahına, hem Osmanlılara gurur kırıcı bir dersti. Habsburgların, Romanofların Osmanlı ordularını yenilgiye uğratması ağır bir şeydi. Ama Osmanlı tarihinde belki ilk olarak reaya ayaklanması ile başa çıkamamak, sonra da bir takım bağımsızca emeller beslediği sezilen bir kulun askerlerine muhtaç olmak, bu çok daha ağırdı. İşte bu olaylardan sonra, ve daha Navarin savaşı olmadan yeniçeri ocağının kökü kazındı (1826).

Batılılaşma süreci bakımından çok ilginçtir bu olay. Çünkü yeniçerilerin beceriksiz, işe yaramaz askerler olduklarını herkes ötedenberi biliyordu. İlginç olan, Yunan ayaklanmasından sonra, yâni Mısır askerlerinin marifetlerini göstermelerinden sonra yeniçeriliğin kaldırılmasıydı. Günlük hayatta buna benzer örnekler bulunabilir. Köylü Ahmet Ağa, kentli bir adamın kendisinden üstün olduğunu kabul eder, ve bundan rahatsızlık duymaz. Ama 40 yıllık komşusu Mehmedin kendisinden herhangi bakımdan üstün olmasına içerler, rahatsız olur. Aradaki ayrılığı gidermek için çabalamağa başlar.

Bu anlatılanlardan, yâni yarışmalı batılılaşma kavramından giderek diyebiliriz ki Rusyanın batılılaşması, Rusya hristiyan olduğu için, Japonya ve Osmanlı Devletinin batılılaşmasından daha kolay olmuştur. Yâni Rusya için üstün bir Batı, Osmanlı Devleti ve Rusya için olduğundan daha da fazla kamçılayıcı bir örnek olmuştur, çünkü arada yarışma söz konusudur.

(Devamı Gelecek Sayıda)

NOTLAR :

- (1) Şükrü Üstün, Andız. 1962, s. 11.
- (2) Y.C. Revill, World History, 1953, s. 626.
- (3) Rusya ile ilgili bilgiler: M.T. Florinsky, Russia: A. History and an Interpretation, 1953, Japonya için; Japonya ve Türkiyenin Siyasal çağdaşlaşması Semineri raporları, 1962.
- (4) Enver Ziya Karal, Selim III.'ün Hatt-ı Humayunları, 1946, s. 24.
- (5) Karal, a, e. s. 14.

27 MAYIS'TA GENÇLİK

OSMANLI, CUMHURİYET 27 MAYIS VE...

N. Orhan KARATAYLI

T. Millî Gençlik Teşkilâtı Genel Başkanı

Toplayıcı, birleştirici ve yön verici Mustafa Kemal Türk devletini, Ulusal, bağımsız ve demokratik temellere dayanan Devrimleri yapmak için teşebbüse geçtikten ve bunları başardıktan 45 yıl sonra hâlâ, 1964 Türkiye'sinde, demokrasiyi bir kalkan el fazlalığı olarak kabul eden ve buna erişmek için temel prensiplerden taviz verenlerle mücadele etmenin utancı içindeyiz.

Utaniyoruz, çünkü :

Belirli bir kütlenin oylarını elde etmek için tüzüklerinde, parti programlarında yazılı, toplum ve ülkenin uygar olmasını sağlayacak, geleceği meçhul bir istikamete değil, «Mesut, müreffet ve muzaffer bir Türkiye»nin yaratılması prensiplerine götürecek siyasi partiler öylesine az ki...

Utaniyoruz, çünkü :

Kişisel çıkarlarını ulusun cahil kalmasında, fakir kalmasında bulan ve günlük menfaatler peşinde koşan kişiler at oynatabiliyor. 1964, Türkiye'sinde...

Bütün bu utançların verdiği ezikliğe rağmen, gelecekte bu vatanın her türlü kademesinde görev alacak bir gençlik olarak inancımız odur ki, bu vatan iktisadî bağımsızlığına medenî uluslar seviyesine ulaşmağa ancak hürriyet içinde kalkınma ile varabiliriz.

27 MAYIS

M. Nafiz DURU

T. Millî Talebe Federasyonu Genel Başkanı

Ama 27 Mayıs ihtilâli kanlı olsa idi, köpek dâvaları, bebek dâvaları sonunda idam edilen bu zevat ihtilâlden hemen sonra derhal kurşuna dizilse idi inanınız ki 27 Mayıs daha fazla muvaffak olurdu.

İhtilâlden hemen sonra üniversiteye el uzatılmasa...

İhtilâlden hemen sonra muayyen parti liderlerinin sıhhatlerinin yerinde olduğu ve asker tarafından muhafaza edildiği radyolardan ilân edilmese, M.B.K. tesi kendisini ilân edip Bakan arabalarında gezme, ihtilâli yapanlar birbirine düşme inanınız ki bugün 27 Mayıs ordunun gençliğin ve aydının bayramı değil, bütün Türk Milletinin bayramı olurdu.

27 MAYIS'I KORUYALIM

Yüksel ÇENGEL

Millî Türk Talebe Birliği Genel Başkanı

Bir asırdan beri, milletimizin yaptığı hürriyet hamlelerinin zaman zaman bozulmuş olmasının başlıca sebebi, bu mücadeleye Türk Gencinin ağırlığı koyamamış olması idi.

Ulusça başarılan devrim, yurdumuzun ve milletimizin gerçek kurtuluşuna giden tek yolu açtı. Şimdi ödev ve sorumluluk aydınlara kalıyor.

Gençlik kendine düşeni başaracaktır. Atatürk içimizde, Atatürk önümüzdedir.

İÇ GÖZLEMLER

7 HAZİRAN

SEÇİMLERİ VE GERÇEKLER

Seçimin ilk gürültüsü A.P. Başkanı Gümüşpala'nın yukardan konuşması ile başladı. Gerçekten Gümüşpala, her gittiği yerde gene AF sloganına sarılma inadının yeni örneklerini verip 27 Mayıs'a karşı olan nabızlara şerbet dağıtırken Kıbrıs konusunda da «istismar» edilmesini gerekli gördüğü «açık» ları aramayı hiç ihmal etmiyor. yurtyönetimi'nin normal kurallarından nasibi olmayan bir kuruluşa özgü sorumsuzluklara yeniliklerini katıyordu.

Bu seçimde de A.P. nin siyasi edebiyatımızın olumsuz örneklerini vereceğini daha ilk turda anlamış görünen C.H.P. yöneticileri Genel Sekreter yardımcısı Prof. Turhan Feyzioğlu'nun konuşması ile sorunu başka açıdan aldı.

«Seçim mücadelesini bir duygu istismarı olarak görmediği»ni söyleyen Prof. Feyzioğlu «C.H.P. nin köyün okul, yol, su derdi, tarım ve sanayimizin ünitesini arttırmak, gecekonduda yaşayan vatandaşların dertlerine çare bulmak, işçinin, esnafın, yüzünü güldürecek tedbirleri başarı ile uygulamak çabası içinde olduğunu» belirtti. Seçime «husumet» yerine «millî beraberlik» parolası ile girdiklerini söyledi.

Ancak C.H.P. nin bu çabayı nasıl gerçekleştireceği üstüne Prof. Turhan Feyzioğlu, ne de başka konuşucularından bir ses çıkmıyordu.

Bu ay ikinci sayısını daha da özlü bir şekilde çıkaran SOSYAL ADALET Dergisinde Prof. Sadun Aren «Plânlı kalkınmanın ilk uygulama yılı olan 1963 de Plândaki kalkınma hedefinin fazlası ile gerçekleştirilip millî gelirimizde % 7,2 lik bir artış sağlandığı yolundaki sözleri bir iddia telâkki etmek lâzım geldiği düşünüsünü savunuyor ve gerçek durumun bu iddiaya uyup uymadığı

ğının araştırılması gerektiğini yazarken şöyle diyordu :

«Birinci olarak millî gelirdeki % 7.2 lik artışın ekonomik hayatın diğer göstergeleri tarafından doğrulanması lâzımdır. Fakat bu göstergelerden para arzı hariç diğer hiçbir hakkında bütün yılı kapsıyan istatistiki bilgilere sahip değiliz. Para arzı hakkındaki bilgi ise % 7,2 gibi gerçekten yüksek bir kalkınma hızını doğrulamamaktadır.

Gerçekten 1963 yılında yekûn para arzı 6477 milyon liradan 6992 milyon liraya çıkarak % 8 oranında bir artış göstermiştir. Bu duruma göre eğer millî gelir % 7,2 oranında artmış olsaydı fiyatlar genel seviyesinin ancak % 8 oranında, yâni % 1 den daha az artması lâzım gelirdi. Halbuki aynı devrede toptan eşya fiyatları indeksi % 10,2, İstanbul geçinme indeksi ise % 6.5 oranında artmışlardır. O halde millî gelirin % 10,2 oranında artmasından şüphe etmek gerekir. Bu şüpheyi haksız çıkarabilecek, tek olay aynı devrede paranın tedavül sür'atının artmış olması, yâni aynı miktar para ile daha çok iş yapılmış olmasıdır. Fakat böyle bir ihtimale yer vermek için hiçbir sebep yoktur. Aksine 20-21 Şubat olaylarının ters yönde, yâni para sarfetmemek yönünde etki yapmış olması çok daha muhtemeldir.

İkinci olarak 5 Yıllık plân % 7 lik kalkınmanın ancak millî gelirin % 18'i oranında bir yatırım yapıldığı takdirde gerçekleştirilebileceğini hesap ve kabul etmiştir. Hattâ birçok uzmanlar bunun aşırı bir iyimserlik olduğunu, % 7 kalkınabilmek için % 18 değil, fakat çok daha yüksek oranda yatırım yapılması gerektiğini savunurlar. Halbuki plânla ma teşkilâtının verdiği bilgilere göre (Bakınız: Türkiye Sınai Kalkınma Bakanlığı İdare Meclisi raporu. 1964 s. 17) % 7,2 ile kalkınma sadece % 16,7 oranında bir yatırımla gerçekleştirilmiştir.

Böyle bir durum, ancak, plânlama teşkilâtının da kabul etmiş olduğu gibi hava şartlarının çok müsait gitmesinden ötürü tarımsal üretimin artmış olması halinde mümkün olur. Halbuki 1963 deki tarımsal üretimin 1962 ye nazaran millî geliri iddia edilen oranda arttıracak kadar büyük bir fazlalık gösterdiğine dair ortada hiç bir emare yoktur.»

Ne yazık ki, önümüzdeki gelişmelerde büyük bir yeri olan 7 Haziran seçimlerine T.İ. Partisinin katılamamış olması bu gerçeklerin daha kalabalık yurttaşlar önünde açıklanmasını önlemiştir. 6 Aralık 1963 tarihinde 16 ilde ilçeleriyle birlikte teşkilâtını kurmuş olan Türkiye İşçi Partisi 7 Haziran 1964 günü -altı aylık müddeti de tamamlanmış bulunduğu halde- (Yüksek seçim kurulu 6 aylık müddetin seçim günü değil, ilçe seçim kurullarının kurulmasına başlandığı 1 Nisan 1964 günü olarak anladığı için) seçimlere katılamayacaktır.

Bugün örgütlendiği il sayısı 26 yı bulan T.İ.P. için bu seçime katılamamak gerçekten büyük bir talihsizliktir.

19 MAYIS GENÇLİK VE SPOR BAYRAMI

Bütün yurttta heyecanla kutlanan 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramını açış konuşmasında Millî Eğitim Bakanı İbrahim Öktem, 19 Mayıs'ın Türk ulusunun tarihinde dünyanın en güçlü bilinen milletlerinin yönettiği büyük olayların tabii akışını, tek başına ters yöne çevirmeyi başardığı bir dönüm noktası ve yeni bir hayatın başlangıcı olduğunu söylemiş ve demiştir ki :

Ortaçağ düzeni içinde dünyanın dört yanına kol salarak dev gibi gelişen Osmanlı İmparatorluğu, batının, skolastik anlayışı yıkarak bu çağı tarihe gömüp bir çağ açan dünya görüşü ve buna dayanarak kurduğu yeni yaşama düzeni karşısında, yavaş yavaş erimiş ve birinci dünya savaşı sonunda yok ol-

muştur. Sevr'in imzaladığı tarih, bir anlamda, bu büyük imparatorluğun da ölüm tarihidir.

Tarih boyunca örnekleri çok görülmüştür. Saltanatlar, imparatorluklar yıkılabilir, fakat gerçek millet olma kişiliğine sahip toplumlar yıkılamazlar, yok edilemezler, Türk Milleti bu konuda tarihi boyunca nice başarılı sınavlar atlatmış, gerçek millet olma bilincine ve kişiliğine sahip bir topluluk olduğunu dünya önünde defalarca tescil ettirmiştir.

İşte, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkan Mustafa Kemal'in en güçlü yönlerinden biri, bu büyük milletin bu cehherini yakından bilmesi, onu en gerçek değer ölçüleri içinde teşhis etmiş olmasıdır. Mustafa Kemal, Millî mücadeleyi açarken, genci, ihtiyarı, kadını, erkeği ile bütün bir Türk milletin arkasında bulunduğu emindi. Türk milletin bütün meziyetlerini kendi üstün kişiliğinde toplayan ve gönlü, arkasındaki millete karşı sınırsız bir güvenle dolu bulunan Mustafa Kemal'in giriştiği bu ölüm-kalım savaşı, hür ve bağımsız yaşamağa alışmış bir milletin, üstün kuvvetler karşısında da olsa, canını dişine alarak, nasıl mucizevi zaferler yaratabileceğinin, yeni ve güzel bir örneğidir.

Türk ulusu olarak yeni bir döneme girdiğimizi belirten Öktem, ferdin ve toplumun refahını sağlayacak ve teminat altına alacak olan demokratik düzen içinde hızla kalkınma zorunda olduğumuzu belirterek bu alanda gençliğe düşen görevi hatırlatmıştır :

«Atatürk çocukları, Atatürk'ün yolunda hamleler yaparken, onları bu yoldan alıkoymak için çelme takacaklar da çıkabilir. Ancak Atatürk'e ve onun ilkelerine el ve dil uzatmağa cür'et edenler şunu iyice bilmelidirler ki, bu sistemin kurucusu olan Atatürk'ün fani varlığının yerine, karşılarında bugün, aynı fikirlerle cihazlanmış Türk gençliği sayısında Atatürk bulacaklar-

dır. Millet olarak gençliğimize güveniyoruz.»

YÜZDE 7, AMA NASIL?

Başbakan İsmet İnönü bir radyo konuşması yaparak, beş yıllık plânın 1963 tatbikatında yüzde 7,2 kalkınma hızının gerçekleştiğini ve plânın hedefine ulaştığını açıkladı.

İnönü, bu sonucu haber verirken «Karşılaştığımız iç ve dış meselelere rağmen plân başarı ile uygulanmış, gelecek için güven ve ümid verici sonuçlar alınmıştır. Bu başarılı sayılabilecek sonuçlar, çalışkan ve fedakâr milletimizin toplu gayretlerinin eseridir.» dedi.

Aslında ortada bir başarı değil, bir başarısızlık vardı.

Gerçi geçen yıl yüzde 5 olan kalkınma hızı bu yıl yüzde 7'ye ulaşmıştı ama, bu sadece olağanüstü tabiat koşulları dolayısıyla tarımsal verimin artması sonucu idi.

Öteki sektörlerde durum hiç de iç açıcı değildi :

İmalat, madencilik ve enerji sektörlerinde yüzde 12,5 artış gerekirken yüzde 6,9.

Ulaştırma sektöründe yüzde 10,5 artış gerekirken yüzde 8,3.

İnşaat sektöründe yüzde 10 artış gerekirken yüzde 5,2 artış sağlanabilmişti.

Değerlendirmenin gerçek değerler değil de cari fiyatlar üzerinden yapıldığı da dikkate alınırsa, «çalışkan ve fedakâr milletimizin» gayretlerinin boşa gittiği ortaya çıkmaktadır.

Bu başarısızlığın temel nedenlerini ise İktisad Fakültesi Mezunları Derneği'nin düzenlediği toplantıda eski plâncılardan Nejat Erder şöyle açıkladı :

«1963 uygulamasında plân hedeflerinin gerçekleştirildiği ileri sürülmektedir. Uygulama zihniyeti, yıllık dengeleri sağlamak amacı gütmektedir. Bu, plân hedefine uymayan bir plân tatbikatını gösteriyor. Bu bizi, böyle bir plân yapıl-

masına zorlayan sebeplerin tartışılmasına götürür.

Plânsızlığı tenkid için kullandığımız delilleri, 1963 uygulamasının izahında kötü bir uygulamanın izahı için kullanmağa başladık. Uzun vadeli yüzde 7 kalkınma hızına kavuşmak için Türkiye'nin bugünkü temel yapısında değişiklik yapmak zorundayız.»

AMERİKAN YARDIMI ADI ALTINDA...

Temsilciler Meclisi Dış Münasebetler Komisyonu üyelerinden Cumhuriyetçi Parti Milletvekili Vermon Thompson, Amerikan dış yardımlarında yolsuzlukların «endişe verici şekilde arttığını» açıkladı.

Milletvekilinin iddiasına göre, dış yardım fonları «Türkiye'ye çıklet, Fas'a da takma deniz motoru göndermek için» kullanılmaktadır.

Mr. Thompson'un bahsettiği maddeler, dış yardım programı uyarınca, Amerika'dan kredi alan ülkelerdeki, bu arada Türkiye'deki özel ithalatçılar tarafından satın alınmaktadır.

TARIMDAN VERGİ ALINIYOR

Tarımsal gelirlerden de vergi alınmasına dair kanun Cumhuriyet Senatosu'ndan da geçti. Buna göre, hububat ekili arazinin 300 dönümden, pamuk ekili arazinin 150 dönümden, meyve verebilecek durumdaki meyve ağaçlarının 1500 adedinden fazlası için vergi alınacak. 50'den fazla büyük baş, 250'den fazla küçük baş hayvan sahibi olanlar da vergi ödeyecekler. Yıllık geliri 30 bin Lira'yı geçmeyenler ise küçük çiftçi muafiyetinden yararlanacaklardır.

Çıkan kanun asgarî verginin uygulanmasını ürün durumuna bıraktığı ve bu yıl yerine gelecek yıldan itibaren yürürlüğe konulmasını öngördüğü için, hükûmetin tarımsal vergi reformundan bekledikleri maalesef gerçekleşemeyecek ve kalkınmanın yükü yine dar gelirli vatandaşa yüklenecektir.

ZAFER KİMİN?

Nisan ayında İnönü'yü Amerika'ya ve NATO'ya karşı konuşturacak kadar ciddi gelişmeler gösteren Kıbrıs Meselesi için Mayıs ayı da bir çözüm getirmede.

Mayıs'ta değişen, İnönü'nün bir ay önceki sözlerinden vaz geçerek ittifaklara bağlılığını teyid etmesi oldu.

Hükûmetin Kıbrıs ile ilgili tutumu, Millet Meclisi'nin yaptığı genel görüşmede açıklandı. AP Milletvekili Tahsin Demiray ve CHP Milletvekili Nihat Erim'in önermeleri üzerine açılan genel görüşmede İnönü, Kıbrıs ihtilâfının nasıl çözümleneceğini söylemedi, daha çok olaylara değinerek Kıbrıs Meselesi'nin ulusal bir dâva haline geldiğini ve bu dâvadan vaz geçilemeyeceğini kesinlikle belirtti.

TIME'e verdiği demecin dış politikanın ana hattında bir değişiklik yapılabacağı anlamına gelmeyeceğini de söyleyen Başbakan, bunun aynı zamanda andlaşmalardan ayrılmak şeklinde yorumlanamayacağını da bildirdi. «O demec, bir şikâyetin ifadesi, müttefiklerin uyarılmasıydı...»

Aslında, İnönü'nün o sözleri söylediği günden sonra bir çok temaslar olmuştu. NATO Genel Sekreteri Mr. Stikker, Amerika Cumhurbaşkanı Mr. Johnson'un özel temsilcisi Senatör Fulbright Türkiye'ye gelmişler, Avrupa Konseyi'nde, CENTO Toplantısı'nda, NATO Daimi Konseyi'nde mesele ele alınmış, Türkiye'nin kızgınlığı yatıştırılmıştı.

Bu arada, Amerika'nın Sesi Radyosu Kıbrıs'taki Türk mücahitlerinden «tethişçiler» diye bahsetmişti ama, Amerika'nın eninde sonunda Türkiye'yi destekleyeceği ümidini halkoyuna benimsetmek için büyük çaba gösteriliyordu.

Cumhuriyet'te Ecvet Güresin, bu durumdan dert yanarak «Batısı da, doğusu da, iyimserliğimize ve iyi niyetlerimize rağmen kolay kolay bizden yana olmuyor. Hattâ, vaz geçtik yana olmak-

tan, resmi radyoları ve gazetelerini tarafsızlık hattı üzerinde bile tutamıyorlar» diyordu.

Bütün bu gelişmeler yanında Kıbrıs'ta Rumların Türk mücahitlerinin elindeki St. Hillarion kalesine önceden düzenlenmiş saldırıları, Magosa'da da Türk Bölgesi'ne giren iki Yunan subayının öldürülüşü gerginliği adamakıllı arttırdı.

Arabulucu Tuomioja, işin içinden çıkabilmek için Lefkoşe, Ankara, Atina, Londra, Paris arasında mekik dokurken, Genel Sekreter U Thant, Birleşmiş Milletler Kuvvetleri'ne daha aktif davranmaları için talimat verdi. Bu talimat üzerinedir ki, Barış Gücü Komutanı General Gyani'nin Rumlara karşı tutumu ay sonuna doğru sertleşmeğe başladı.

Bu arada, La Haye'de toplanan NATO Bakanlar Konseyi'ne Türkiye Kıbrıs Mes'elesini götürdü. Yunanistan, başından beri meselenin NATO tarafından ele alınmasına karşıydı. Bu yüzden Konsey'de Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları arasında diplomatik konuşma çerçevesini aşan sert tartışmalar oldu.

Toplantı sonunda yayınlanan bildiri Kıbrıs'taki olaylardan dolayı Bakanların endişesi belirtiliyor ve bu yüzden Türkiye ile Yunanistan arasında münasebetlerin düzelmesi için NATO Genel Sekreteri Dirk Stikker'in «uzlaştırıcılık» yapması kararlaştırılıyordu.

Toplantı sonucunu gerek Türkiye, gerekse Yunanistan «zafer» olarak yorumladılar.

Türkiye'ye göre meselenin NATO tarafından ele alınması ve endişe belirtilmesi bir «zafer»di. Yunanistan'a göre ise, NATO gerçi meseleyi ele almış, ancak Kıbrıs'a bilfiil müdahale etmeyerek bunun Birleşmiş Milletler'e ait bir iş olduğunu kabul etmişti.

Kıbrıs Meselesi'nde şimdi bütün gözler Kıbrıs'taki Barış Gücü'ne ve Arabulucu Tuomioja'ya çevrilmiş bulunmaktadır.

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİNİN BURSA'DAKİ YÖNETİM KURULU TOPLANTISI

Türkiye İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu 1964 ikinci olağan toplantısını Bursa'da, Parti Genel başkanı Mehmet Ali Aybar'ın açış konuşması ile yapmıştır. Mehmet Ali Aybar, Milliyet gazetesinin verdiği yanlış özet dolayısıyla yanlış yorumlara ve tepkilere yol açan bu konuşmasında Kıbrıs konusuna değinmiş, anayasaya aykırı kanunların hâlâ yürürlükte bulunmuş olmasından yakınmış, lâiklik ve Cumhuriyetçilik ilkelerini hedef tutan şeriatçı bir akımın son yıllarda yurt ölçüsünde geliştiği gerçeği üstüne dikkati çekmiştir.

T.İ.P. Genel Başkanının Bursa konuşmasının yanlış yorumlara sebep olan Kıbrıs konusu üzerindeki görüşlerini T.İ.P. 13 Mayıs 1964 tarihinde basına verdiği bültende şöyle açıklamaktadır.

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ :

1 — Herşeyden önce Adada aşırı milliyetçi, ENOSİS ci, faşist bir tedhiş teşkilâtı olan E O K A tarafından hazırlanmış bir plâna göre devam ede gelmekte bulunan kanlı olaylara derhal son verilmesini ister.

2 — Kıbrıslı Türklerin yolunda kanlarını da akıttıkları bütün temel haklarına, can ve mal emniyetine hemen kavuşturulmasını; ve bu bu hakları güvenlik altına alan bir düzenin kurulmasını ister.

3 — Birleşmiş Milletler silâhlı kuvvetlerini, bugünkü pasif tutumlarını bırakarak Adada kan dökülmesini önleyecek kesin tedbirler almaya dâvet eder.

4 — Geçen Aralıktan beri yine çok ciddi ve derin endişeler yaratan bir meselemiz haline gelen Kıbrıs Buhranının ancak Kurtuluş Savaşı Türkiyesinin vaz geçilmez temeli «Misakı Milli» ışığı altında yürütülen, kişiliği olan bir politika ile çözülebileceğine inanır.

T.İ.P. ne hücum etmek için fırsat kollayanlar Genel Başkanın görüşleri diye katiyyen bize ait olmayan yalanları sıralıyorlar.

Genel Başkanın konuşmasında Türkiyenin Kıbrıs diye bir dâvası olmadığını söylediği yalandır.

Bursa toplantısında, Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı ise son gelişmeler karşısında Partinin durumunu inceleyerek yurdumuzun içinde bulunduğu şartları bir başka açıdan belirteceğini söylediği konuşmasında demiştir ki :

«Genç Türkiyemiz barış ister ve ancak barış düzeni içinde kalkınma hamleleri yapabilir. İkinci dünya savaşı yirmi yıla yakın zaman geçtiği halde neden barış sağlanamadı? Vakit vakit şiddetini arttırarak soğuk harbin ve dünyanın bazı çevrelerinde savaşların devamından kimler yararlanıyor? İnsanlık âleminin kardeşçe yaşanması sağlanamaz mı? Neden milletlerin bağımsızlıklarını kazanması için oluk oluk kanlarını akıtmaları gerekli görülüyor? Bağımsızlık savaşlarına kulak asmayan memleketler idarecilerinin gerçekten barışsever olduklarına inanılabilir mi?

Bu sorular belki her memlekette fazla Türkiye'ye de sorulmalı ve cevapları araştırılmalıdır. Dış politikamızın isabet ölçüsü de bu suallere verilecek cevapların doğruluğuna geniş ölçüde bağlıdır ve Türkiye ancak barış içinde bağımsızlığını koruyup kalkınma hamlelerine yönelebilir. Bazı politikacıların dış politikayı tâbu sayan itiyatlarına aykırı-

rı olarak biz, bu konularda da görüşlerin açıklanmasında, tartışılmasında zaruret bulunduğunu inancındayız.

İktisaden az gelişmiş memleketler arasında Türkiyemize yapılan yardımların kalkınmamıza yaradığını savunanlar bunun içyüzünün aydınlanmasından hoşlanmıyanlar bu memlekete hizmet ettiklerini iddia edemezler. Türk halkı 1947 yılından beri yardım gören memleketimizin iktisaden ne durumda olduğunu görüyor ve kendi yaşantısı ile iyice biliyor. Ağır şartlarla sağlanan kredilerden, her seferinde bütçemizin tüketim giderlerini kabartan yardımlardan, haysiyet kırıcı ve hususî maksatlar taşıyan peynir ve tereyağı dağıtmalarından hoşlanmıyor. Dış siyasette şeref kırıcı sadakat politikasına artık son verilmesini, haysiyetli bağımsız bir dış politika güdülmesini istiyor.»

Dış yardım konusuna değinerek, kredilerin her zaman yararlı olup olmadığı konusunda tartışmak gerektiğine inandığını söyleyen Niyazi Ağırnaslı demiştir ki :

«Dış yardımların, kredi anlaşmalarının, yabancı sermaye yatırım tekliflerinin Türkiyemize kazandıracakları her zaman münakaşa edilmeli ve çok defa bunlardan sakınılmalıdır. Çünkü yabancı hegemonya dost kisvesine bürünerek sokulur ve ekseriya girdiği memlekette kendisine yardımcıları, müttefikler bulmakta güçlük de çekmez.

Kurulması Karabük Demir ve Çelik fabrikalarımızın takat ölçüsü içinde olan Ereğli tesislerine niçin yabancı sermaye sokulmuştur? Gerçekten Amerikalı dostlarımız lokomotif almak için bize yardım yapıyorlarsa neden lokomotifleri dilediğimiz memleketten almamıza imkân vermiyorlar? Türkiye'de yabancılardan petrol bulamamalarının asıl sebepleri nelerdir? Neden arama sahalarının

da sık sık ölüm vak'aları olur? Bulunup ta körletilen petrol kuyularının sayısı bilinir mi? Bütün bu konuları umumî efkâra açıklamak gerçek yurtseverliğin ta kendisidir.»

Türkiye'de iç politikanın kısır çekişmeler halinde devam ettiğini, bütün emeği ile yaşıyanların T.İ.P. saflarında toplanması ile bu kördüğüşüne son verilebileceğini söyleyen Ağırnaslı sözlerine şöyle son vermiştir :

«Sun'î kardeş kavgalarına son verip işçileri, çiftçileri, esnafı ve toplumcu aydınıyla türkiyenin yüzde doksan beş nüfusu aynı safta bir avuç vurguncu, vergi ve döviz kaçakçısını ve toprak ağalarını zararsız hale getirmek üzere toplanırlar ve temsilcilerini de oylarını dağıtmadan kendilerine verirlerse asırlık mesafeyi kapatmak ve halkımızı mutlu bir hayata erdirmek elbetteki mümkün olur.»

T.İ.P. Genel Yönetim Kurulu Bursa'daki ikinci olağan toplantısında, Tüzüğün 53. maddesinin yanlış yorumlanmasının sebep olduğu tartışmaları yürütenler hakkında, sekiz muhalif (Niyazi Ağırnaslı, Adnan Cemgil, Tarık Ziya Ekinci, Canip Yıldırım, Ali Karcı, Yılmaz Halkacı, Rasih Nuri İlçeri, Yılmaz Yazoğlu), iki çekimsere (Prof. Sadun Aren, Aslan Başer) karşı 15 oyla Haysiyet divanına verme kararı almıştır.

Parti içinde kol ve kafa işçilerinin ayırım gözetilmeden seçilmeleri gerektiğini savunanlardan Haysiyet Divanına verilen üyeler şunlardır: Prof. İsmet Sungurbey, Doğan Özgüden, Demir Özlü, Fethi Naci, Ali Yaşar, Edip Cansever, Muzaffer Buyrukçu, Nurettin Akan, Ömür Candaş.

Ayın son günlerine doğru önce Esat Çaga, sonra Prof. İsmet Sungurbey, Demir Özlü, Necla Sungurbey Partiden istifa ettiklerini basına bildirmişlerdir.

DIŞ GÖZLEMLER

NATO ÇIKMAZDAN KURTULAMADI

Geçen ay La Haye'de toplanan NATO Bakanlar Konseyi'nde yapılan görüşmeler ve varılan sonuçlar, Kıbrıs sorunu ile ilgili bölümü dışında, Türk hal-koyunda hiç yankı yapmadı.

Oysa, 15 yıl önce kurulmuş olan bu birliğin bünyesinde son zamanlarda beliren anlaşmazlıklar bu toplantıda birer birer ele alınmış, özellikle Birleşik Amerika, kendi görüşlerini bağlaşıp devletlere kabul ettirebilmek için geniş çaba göstermiştir.

15 ülkenin dışişleri bakanları, üç gün süren toplantı sonunda, derin görüş ayrılıkları yaratan sorunlardan hiçbirini çözümleyemedi. Toplantının yararlı tek yönü, görüş ayrılıklarının bütün ortaklarca saptanması oldu.

Nato'nun Durumu

Fransız Cumhurbaşkanı De Gaulle, ulusal kuvvetlerin bir araya getirilmesi ve bir bütün yapılmasına karşı olduğunu kesinlikle açıkladı. Fransız Dışişleri Bakanı Couve de Murville, NATO'nun askerî kuruluşunu beğenmediğini açık bir dille anlattı. Bu konuşmadan anlaşıldığına göre, Fransa, Amerika'nın Avrupa'daki liderliğine son vermek için çalışmalarına devam edecektir.

Küba ile Ticaret

İngiltere ve Fransa, askerî olmayan malzeme üzerinde ticaret serbestliği olduğunu ısrarla belirterek Amerika'nın Küba'ya karşı giriştiği ekonomik abluka katılmağa yanaşmadılar. Öteki bağlaşıp devletlerden Kanada, Norveç ve Hollanda da bu boykota katılmayacaklarını bildirdiler.

Viet Nam

Birleşik Amerika'nın Viet Nam için bağlaşıp devletlerin desteğini istemek yolundaki girişimi de sonuçsuz kaldı. Bütün Hindi Çini'nin tarafsızlaştırılması görüşünü savunmakta olan Fransa, Viet Nam Hükûmeti'ne doğrudan doğruya yardım etmekte olan Amerika'nın NATO üyeleri tarafından desteklenmesine karşı çıktı.

Bu arada, Fransa'dan sonra Kanada Dışişleri Bakanı Paul Martin de, gelecek yıl içerisinde hükûmetinin Kızıl Çin'i tanımak ihtimalinden söz açtı. Bilindiği gibi, Kızıl Çin, Kanada'dan geniş ölçüde buğday satın alan ülkelerden birisidir.

Batı Almanya ise, NATO Toplantısı'nda, nükleer silâhların yönetiminde söz sahibi olmak isteğini açığa vurdu. Dışişleri Bakanı Gerhard Schroeder, memleketi için NATO'dan daha aktif görevler isterken üyeler arasında nükleer alanda ve diğer askerî konularda sorumlulukların dağıtımında yetersizlik bulunduğunu ileri sürdü.

Ve Portekiz'e bir uyarma

Toplantıda isteklerinin hemen hemen hiçbirini kabul ettiremeyen Birleşik Amerika Dışişleri Bakanı Dean Rusk, Portekiz'e şiddetle çattı. Mr. Rusk, Portekiz Dışişleri Bakanı Alberto Franco Nogueira'ya, Afrika'da koloni politikasına uzun süre devam edemeyeceklerini hatırlattı ve bu politikada devam edildiği takdirde Afrika'da yeni ayaklanmalar beklenmesi gerektiğini söyledi.

NATO Toplantısı, İtalyanların diplomatik bir başarısı ile kapandı. NATO Genel Sekreteri Dirk Stikker 1 Ağustos 1964'ten itibaren bu görevinden ayrılacağı için yerine İtalya'nın Fransa Büyükelçisi Manlio Brosio'nun getirilmesi kararlaştırıldı.

BATI BLOKU ÇELİSKİLER İÇİNDE

Doğan ÖZGÜDEN

Savaş sonrası Avrupası'nın Birleşik Amerika ile boy ölçüşebilecek duruma gelmesi, geri kalmış ülkelerin büyük ölçüde bağılıktan kurtularak büyük bir hızla gelişmesi karşısında, Batı bloku gün geçtikçe büyüyen çelişkiler içine sürüklenmiştir.

Nato Konseyinin son toplantısında hiçbir meseleye köklü çözüm yolu gösterememiş olması ve bir sonuca varamadan dağılması bu çelişkilerin en somut örneğidir.

Bu çıkmazı tam değerlendirebilmek için dünyanın politik görünüşüne kısaca bir göz atmak gerekir.

Kuvvet dengesinin belirmesi dolayısı ile bugün Avrupa'da bir savaş tehlikesi görünmemektedir. «Barış içinde bir arada yaşama» prensibi özellikle Avrupa ülkeleri tarafından benimsenmiştir.

Fransız Cumhurbaşkanı De Gaulle, Nato'dan, dolayısıyla Amerika'nın liderliğindeki bir ittifaktan gittikçe uzaklaşmakta, nükleer silâhların kontrolü Amerika'nın monopolünde bulundukça Avrupa'nın birgün kaderiyle başbaşa bırakılabileceğini ileri sürerek diğer Avrupa ülkelerini de NATO'dan uzaklaştırmaya gayret etmektedir.

Kıbrıs Meselesi dolayısıyla NATO'nun Güney Doğu kanadında beliren anlaşmazlık da, çözüm ne olursa olsun, tarafları batı bloku içindeki tutumlarını yeniden tesbite zorlayacaktır.

Bir seçime gitmekte olan İngiltere'nin bellibaşlı siyasal partileri, İngiltere'nin bir nükleer kuvvet olmaktan çekilip çekilmemesini tartışmaktadır. Fransa yeni bir nükleer kuvvet kurmakla meşguldür. Batı Almanya tarafından desteklenen Amerika ise hâlâ karma mürettebatlı bir Polaris filosunun kurulması görüşünü savunmaktadır.

Avrupa'nın dışında Asya ve Afrika'daki İngiliz, Fransız ve Hollanda hâkimiyeti de kaybolmak üzeredir. İngilizler Aden ve civarında son köprübaşlarını korumağa çalışmaktadırlar.

Amerika'lılar Viet Nam'da, Küba'dan beri karşılaşılan en kritik noktadırlar. Bu mücadeleyi Komünistler kazanacak olursa, A.P. Ajansı yorumcusunun görüşüne göre, Laos, Kamboçya ve Birmanya da kaybedilecek, Hindistan ve hattâ Avusturalya bile Komünist nüfuzu altına girecektir.

Batı blokunun karşılaştığı bu ölüm kalım meselesinde Amerika müttefiklerini yardıma çağırmışsa da, yukarıda belirttiğim gibi, Avrupa dışında sömürgeleri kalmamış bulunan ülkeler bu isteğe cevap vermemektedirler. Norveç, Danimarka, Belçika ve İtalya gibi küçük Avrupa devletleri ise, Orta Doğu'da İngilizlerin, Güney Doğu Asya ve Karayipler'de Amerika'nın politikasını savunmakta kendileri için bir çıkar görmemektedirler.

Şimdi batılı kapitalist devletler için tek mesele, sosyalist blok ve gelişmekte

olan Asya - Afrika ülkeleriyle ticaret ilişkilerini arttırmak ve yeni sürüm pazarları bulmaktan ibarettir. Her devlet kendi ekonomisini ayakta tutma çabası içindedir.

Geçen ay Brüksel'de yapılan Kennedy Görüşmeleri bu çıkarlar kavgasına sahne olmuştur. İngiltere ile Amerika, daha sonra Amerika ile Ortak Pazar devletleri, gümrük tarifelerinin indirilmesi konusunda çatışmışlardır.

Dünya Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nda da bu çatışma, az gelişmiş ülkelerle sınırlanmış ülkeler arasında kendini en sert şekilde göstermiştir.

Çelişkiler o kadar ileri gitmiştir ki, batı blokunun lideri durumunda olan bir ülkede, kapitalistlerin çıkarlarını sarsacak mahiyette davranışları yüzünden bir cumhurbaşkanı öldürtülmüştür.

Evet, büyük savaştan bu yana çok şey değişmiş, atom bombasının on binleri yok ettiği gün doğanlar bugün bütün dünyada oy verecek, halkı yönetecek çağa gelmişlerdir.

Dünya değişmiştir.

İnönü'nün deyimiyle yeni şartlarla yeni bir dünya kurulmakta ve her devlet, çıkarlarına uygun olarak bu dünyada yerini almaktadır.

Bazıları yerini bulmakta geç kalsa bile, tarihsel gelişme onları da ergeç gerektiği yere oturtacaktır.

YAROSLAV HAÇEK

ASLAN ASKER

SVAYK

Çeviri : **AYŞEGÜL GÜNKUT**

6 Lira

ATAÇ KİTABEVİ

KARAYİPLERDE BUNALIM

1962 Sonbaharında bütün dünyayı endişeye sürükleyen Karayipler bunalımı yeniden kendini göstermeğe başladı. Birleşik Amerika'ya ait U-2 uçaklarının Küba toprakları üzerinde sürekli keşif uçuşları yapması, bağımsız bir devlet olan Küba'nın haklı tepkisine yol açtı.

Birleşik Amerika ile Sovyetler Birliği arasında iki yıl önce varılan anlaşmaya göre Küba topraklarında bulunan Sovyet yapısı «karadan karaya» savaş roketleri sökülmüştü. Sadece savunma gayesiyle kullanılan «karadan havaya» S.A./2 tipi roketler Küba'yı hava saldırılarına karşı koruyordu. Ancak, 1962 Anlaşması'na tamamen uygun olarak kurulan bu roketlerin de Birleşik Amerika'yı rahatsız ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim, Küba'nın bütün uyarmalarına karşın, Amerika Dışişleri Bakanlığı sözcüleri, U-2 uçaklarının keşif uçuşlarına devam edeceklerini açıkladılar.

Küba Başbakanı Fidel Castro, bu tutumun uluslararası hukuk kurallarına aykırı olduğunu belirterek Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant'a başvurdu. Ayrıca, «sabırımız sonsuz değildir» diyerek, S.A./2 tipi roketlerin U-2 uçaklarına karşı kullanılabileceğini de Amerika'lılara duyurdu.

Sovyet Başbakanı Kruşçef de, 1 Mayıs günü yaptığı konuşmada, U-2 uçuşlarının devam etmesinin bir savaşa sebep olabileceğini Amerika'ya hatırlattı.

Küba'nın Amerika'dan şikâyetleri bununla da bitmedi.

Küba Dışişleri Bakanı Raul Roa, Birleşmiş Milletler'e gönderdiği bir notada, Küba'nın kuzey sahilinde büyük miktarda silâh ve cephane ele geçirildiğini, Pilon'daki bir şeker fabrikasına da saldırıda bulunulduğunu bildirdi. Küba, bu olaylardan da Birleşik Amerika'yı sorumlu tutmaktadır.

VIET NAM'DA AMERİKA YALNIZ KALDI

Güney Viet Nam'da Komünist çetecilerin gerilla harekâtı ile başa çıkamayan Amerika Savunma Bakanı Mac Namara, bunları önlemek için Birleşik Amerika'nın Güney Viet Nam'a daha çok yardımda bulunmasını istedi.

Birleşik Amerika, ayrıca, bağlaşıklık olduğu devletlerden de Viet Nam harekâtı için yardım istedi. Dışişleri Bakanı Dean Rusk'ın La Haye'de bu konudaki girişimi sonuçsuz kaldı.

Amerika Güney Viet Nam'daki Komünist çetecilerden şikâyet ederken, Kamboçya da Birleşmiş Milletler'e başvurarak Amerika ve Güney Viet Nam'ın Kamboçya sınırında tecavüz hareketlerinde bulunduklarını bildirdi. Güvenlik Konseyi'nin ivedilikle tedbir almasını istedi.

FRANSA'NIN YENİ DIŞ POLİTİKASI

Fransız Başbakanı George Pompidou, Paris'te Yabancı Basın Derneği üyelerine Fransa'nın yeni dış politikasını şöyle açıkladı :

«Fransa, kendi savunmasının tamamıyla bir başkasının kararına bağlı olabilmemesini anlamıyor. Kaldı ki Fransa, muhtemel bir saldırıya en önce uğrayacak ülkeler arasındadır. Üstelik Fransa, son stratejik teorilerden de endişe duymaktadır. Bu teorilere göre, önce muhtemel bir çatışmanın belirli bir bölgenin dışına taşmamasına çalışılacak, sonra da saldırının niteliğine göre buna derece derece cevap verilecek. Yâni Fransa, bu durumda, kesin darbe vurulmadan önce işgal edilmek ve tahribata uğramak tehlikesiyle karşılaşacak.

Fransa'nın Atlantik Paktı içindeki yeni ve değişik tutumuna gelince, bu demek değildir ki, biz Amerika'lı müttefiklerimizin sözünden şüphe ediyoruz. Bizim korkumuz, bu şüphenin zamanı geldiği an muhtemel bir düşmanın zihninde belirmesidir. Ne kadar samimi, ne

ALTMİŞBİR

kadar azimli olursa olsun, hiçbir demec, bu şüpheyi ortadan kaldıramaz. Biz sadece, ittifakın içindeki kendi hareket serbestliğimizi ele almakla yetiniyoruz. Biz Atlantik İttifakı'ndan çekilmeyeceğiz ve günü geldiği, istendiği zaman kendi kuvvetlerimizin öbür üyelerin kuvvetleriyle âhenkli bir biçimde kullanılması için gerekli teklifleri yapacağız.

Güneydoğu Asya Meselesi'ne gelince, Fransa, kendisi Komünist Çin ve Birleşik Amerika da dahil, bütün ilgililerin bir konferansta toplanarak, dünyanın bu bölgesindeki devletlerin tarafsızlaştırılması yoluyla barışa ulaşmağa taraftardır.»

İNGİLTERE ÜSTLERİNİ KORUMAĞA ÇALIŞIYOR

«Batmayan Güneş İmparatorluğu» Orta Doğu'daki üslerini korumak için diplomatik çekişmeler yanında, silâhlı kuvvetlerini de seferber etti.

Bilindiği gibi bugün Britanya'nın Kıbrıs, Libya ve Aden'de önemli askeri üsleri bulunmaktadır. Bu üç üs, İngiltere'nin Orta Doğu'daki çıkarlarını savunmak için büyük önem taşıyor. Ne var ki, bu üslerin varlığı İngilizler için nasıl bir teminat ise, milyonlarca Arap için de bir huzursuzluk kaynağı olmaktadır. Arap dünyasının sömürülmekten kurtulması için ilk defa bayrak açmış olan Başkan Nasır, bu üslerin en çok iki yıl içinde kaldırılması için mücadele edeceğini açıklamıştır.

Nasır'ın ve diğer Arap ülkelerinin Kıbrıs konusunda Makarios'a yardımda bulunmalarının gerçek nedeni de budur. Zürih ve Londra Andlaşmaları'nın bozulmasını ve dolayısıyla Kıbrıs'taki İngiliz üslerinin kaldırılmasını sağlamak

Kıbrıs'taki üsler için kopan kavgaya Birleşmiş Milletler müdahale ederken Aden'deki üsleri İngiltere tüm olanaklarını kullanarak savunuyor.

Aden'deki üsler, Yemen'deki cumhuriyetçi ayaklanma ile tehlikeye düşmüş bulunuyordu.

İki yıl önce Yemen'de kurulan cumhuriyet rejimine karşı düşük İmam Muhammed çevresine topladığı binlerce kabile savaşçısı ile çarpışıyor. Buna karşılık, Sallal'ın cumhuriyetçi ordusu, Nasır'ın gönderdiği 30-40 Bin kişilik askerle destekleniyor. Cumhuriyetçiler Nasır'dan asker, uçak ve silâh alırken, İmam taraftarları da Suudi Arabistan Kralı'ndan para yardımı görüyorlar.

Son haberlere göre Mısırlı birlikler, İmam kuvvetlerini dağlara kadar sürmüşler ve bazı birlikler İmam'dan yüz çevirerek cumhuriyetçilere katılmışlardır.

İngiltere'yi asıl telâşa düşüren neden, Yemen ile Aden arasındaki Güney Arabistan Federasyonu'nda kabilelerden bazılarının da ayaklanmasıdır.

Nasır'ın Orta Doğu'da petrol bölgesini kontrol altına almasından endişe eden İngiltere, Yemen rejimini tanımadığı gibi, Güney Arabistan Federasyonu'ndaki ayaklanmayı bahane ederek Yemen'i bombardıman etmekten de çekinmemiştir.

Bunun üzerine Irak, İngiltere'yi «Aden Bölgesi'nde bir sömürge savaşına girişmekle» suçlayarak Birleşmiş Milletler'e başvurmuştur. Oysa, Birleşmiş Milletler Sömürgeciliği Tasfiye Özel Komisyonu önceki ay toplanarak İngiltere'yi «Bütün baskı hareketlerine son vermeye ve siyasî tutukluları serbest bırakmaya» çağıran bir karar tasarısını kabul etmişti. Komisyonun bu defaki toplantısında Irak Temsilcisi, İngiltere'nin bu karara uymadığını belirterek İngiliz Kuvvetleri'nin hürriyetlerine kavuşmak isteyen kabilelere karşı «misli görülmemiş bir harekete» giriştiğini söylemiş, Cezayir ve Angola'dakilere benzer bir sömürge hareketinin bu sefer Aden'de cereyan ettiğini ileri sürmüştür.

Nasır'ın sözcüsü El Cumhuriye Gazetesi ise, «İngilizler, işgal altındaki Yemen'de giriştikleri saldırıları Port Said'de ödediklerinden çok daha pahalıya ödeyeceklerini bildirdiler.» demektedir.

FRANSA'YI TELÂŞLANDIRAN BİR KARAR VE BİR ANLAŞMA

Bir yandan Cezayir'in Sovyetler Birliği ile anlaşması, öte yandan Tunus'un toprakları millileştirmesi, Fransa'da büyük telâş uyandırdı.

Cezayir'in sosyalizmi kurarken Sovyetler'den ekonomik ve teknik yardım alması, özellikle Fransız - Cezayir petrol görüşmelerinin açılacağı bir sırada Fransa'yı yalnız Cezayir konusunda değil, genel politikası üzerinde de düşündürmektedir.

Tunus'un yabancı uyruklara ait toprakların millileştirilmesi kararı da en çok Fransızları ilgilendirmektedir. Çünkü, bedeli ödenmek suretiyle millileştirilecek arazinin 270 Bin Hektar'ı Fransızlara, 30 Bin Hektar'ı da İtalyanlara ve Malta'lılara aittir.

Fransa, bu karara karşı ilk tepki olmak üzere, Tunus'a yaptığı ekonomik yardımı geçici olarak durdurmuştur.

İŞÇİ PARTİSİ'NİN ZAFERİ BÜYÜYOR

İngiltere'de sonbahar genel seçiminin önce yapılan son seçim denemesi, İşçi Partisi'nin iktidara gelmesinin hemen hemen kesinleştiğini göstermektedir.

Mayıs ortasında dört parlamento üyeliği için yapılan ara seçiminde İşçi Partisi bir seçim çevresinde çoğunluk sağladığı gibi, üç seçim çevresinde de Muhafazakârlarla arasındaki büyük farkı kapatmıştır.

Son tahminler, sonbahar seçiminde İşçi Partisi Lideri Harold Wilson'un, en az 100 sandalye farkı ile Downing Street'teki 10 numaralı eve gireceğini göstermektedir.

BEYAZ YAKALILARIN İSYANI

Geçen ay İsrail'e gelen turistler gümrüklerde hiçbir engelle karşılaşmadılar. Gümrükten ellerini kollarını sallayarak geçebiliyorlardı ve kendilerine

kimse de engel olmuyordu. Çünkü İsrail'de gümrük memurları grev halinde idi...

The Economist, bu olayı «Beyaz Yakalıların İsyanı» başlığı ile verdi.

İsrail'de greve giden beyaz yakalıları, sadece gümrük memurları değildi. Doktorlar, öğretmenler, sivil personel ve teknisiyenler de grev halinde idiler. Kamu sektöründe çalışanlar görevlerini ve ücretlerini yeni esaslara bağlamak üzere hazırlanan tasarıyı beğenmedikleri için grev haklarını kullanarak ağırlıklarını ortaya koyuyorlardı.

Son yıllarda güçlü sendikalar kuran ve işçi sınıfının ekonomik ve sosyal kavgasına katılan tarım işçileri, fikir işçileri, fikren ve bedenen çalışanlar dünyanın her yanında etkili grev hareketlerine girişiyorlar.

Geçen ay Malaysia'da 200 Bin kauçuk plantasyonu işçisi, ücretlerine zam isteği kabul edilmediği için 730 plantasyonda greve giriştiler. Bu plantasyonların sahipleri genellikle Avrupa'lılar ve İngilizlerdir.

Dominik Cumhuriyeti'nde, Santa Domingo'da da, genel taşıtlar, şoförlerin grevi üzerine hareketsiz kalmış ve şehirde ulaşım felce uğramıştır.

Hükûmet şoförler grevini gayrimeşru ilân etmiş, 1962'de kabul edilen olağanüstü durumun elan yürürlükte bulunduğunu da radyo ile halka duyurmuştur. Hükûmet, şoförler grevinin siyasal nedenlerle yapıldığını ileri sürmektedir.

Grev dolayısıyla patlak veren nümayişlerde polis göz yaşartıcı bombalar kullanmak zorunda kalmıştır.

Belçika'da da havayolları pilotları, dinlenme sürelerinin uzatılması isteğiyle grev yapmışlardır. Bu yüzden hava seferleri iptal edilmiştir. Belçika'lı pilotlar, haftalık izinlerinin 48 saatten 64 saate çıkarılmasını ve gece uçuşlarından sonra da en az 12 saatlik bir dinlenme hakkı tanınmasını istemektedirler.

İspanya'daki Asturya madenlerinde grev halinde olan 50 Bin işçiye, Gijon madenlerindeki 40 Bin işçi daha katılmıştır.

Türkiye'de son aylarda güçlü şekilde organize olan banka işçileri, geçen ay İş Bankası'na karşı grev hareketine giriştiler.

Uzlaştırma Kurulu'nun ücret miktarları üzerindeki uzlaştırma gayretleri de olumlu sonuç vermeyince Bank İş Sendikası, İş Bankası'nın Türkiye'deki bütün şubelerinde greve karar verdi.

Türkiye'nin en nüfuzlu bankalarından birinde girişilen grev hareketi, ilgili çevrelerde büyük endişe uyandırdı. Sıkı Yönetim, grevin haklı olup olmadığını Çalışma Müdürlüğü'nden soruşturdu. Gelen cevap olumlu idi: İş Bankası işçileri grev yapma hakkını kazanmışlardı.

Ancak grevin memleket ekonomisi üzerinde menfi etkileri olacağı gerekçeyle Sıkı Yönetim, İş Bankası'nın İstanbul ve Ankara'daki işyerlerinde grevi yasakladı.

Tarım işçileri de, artık sendikaları aracılığıyla işverene karşı çıkıyorlar. Adana'da Türkiye Tarım İşçileri Sendikası, işveren çiftçilerle pamuk çapalama asgarî ücreti konusunda ihtilâfa düştü.

Bir süre önce Asgarî Ücret Komisyonu'nda tesbit edilen ücrete işveren çiftçiler tarafından itiraz edilmiş, bunun üzerine pamuk çapalama işi için haftalık (5,5 gün hesabıyla), yemek veren işyerlerinde 54 Lira, yemek verilmeyen işyerlerinde ise 66 Lira ücret tesbit edilerek Çalışma Bakanlığı tarafından ilgililere bildirilmişti. Ancak işverenler bu ücreti de çok gördüklerinden ihtilâf yeniden bakanlığa yansıtıldı.

BERTRAND RUSSELL

İNSANLIĞIN GELECEĞİ

Çeviren :

MEMDUH BALABAN

2 Lira

A A T A Ç K İ T A B E V İ

A T A Ç K İ T A B E V İ Y A Y I N L A R I

DÜŞLERİN ÖLÜMÜ. Tahsin Yücel - Türk Dil Kurumu armağanı -	2 lira
DEĞİŞİM. Franz Kafka - Çev. : Vedat Günyol	»
İÇE KAPANIŞ. Charles Baudelaire - Haz. : Şükran Kurdakul	»
KORKUNUN PARMAKLARI. Muzaffer Buyrukçu	»
YENİ NİMETLER. André Gide - Çev. : Vedat Üretürk	»
KIRMIZI YAPRAKLAR. William Faulkner - Çev. : Ülkü Tamer	»
FELSEFE TARİHİ SÖZLÜĞÜ - Hatemi Seniğ Sarp (Milli Eğitim Bakan- lığınca okullara salık verilmiştir.)	»
YANLIŞLIK. Albert Camus - Çev. : Ferid Edgü (Tükenmiştir)	»
ÇİVİ YAZISI. İlhan Berk	»
İNGİLİZ - AMERİKAN ŞİİRİ - Haz. : Bilge Umar (Onüç İngiliz - Amerikan şairlerinin hayatları; eserlerinden örnekler)	»
ALIN TERİ. Jack London. - Çev. : Selma Kurdakul	»
MAVİ VE KARA - Sabahattin Eyüboğlu	»
ÇOK KAPILI ODA - Asım Bezirci	»
MÜTHİŞ ÇOCUKLAR - Jean Cocteau. Çev. : Vedat Üretürk	2 lira
MİTOLOGYADAN ÜNLÜ KİŞİLER. - Emel Dilman (Milli Eğitim Bakan- lığınca okullara salık verilmiştir.)	»
TAŞ ÇATLASA - Yaşar Kemal	3 lira
SAYGILI YOLMA. Jean - Paul Sartre - Çev. : Orhan Veli Kanık	2 lira
DOĞU - BATI. Melih Cevdet Anday	3 lira
DİRİLEN ŞEHİR. Jules Romains - Çev. : Sabahattin Eyüboğlu (Resimler : Ferruh Doğan.)	2 lira
MEMLEKET ÖZLEMİ. Langston Hughes - Çev. : Necati Cumalı	2 lira
DÜŞÜŞ. Albert Camus - Çev. : Ferid Edgü	3 lira
BULANTI. Jean - Paul Sartre - Çev. : Selahattin Hilav	6 lira
SPLEEN DE PARIS - Paris Sıkıntısı - Charles Baudelaire Çev. : Tahsin Yücel	3 lira
BELÂ ÇİÇEĞİ - Atilla İlhan	3 lira
KAPALI MUTLULUK - Dünya Şiirinden Seçmeler - Çev. : Coşkun Zengin	2 lira
SUSUZ YAZ - Necati Cumalı	4 lira
SISYPHE EFSANESİ. Albert Camus - Çev. : Tahsin Yücel	4 lira
YÜZ ÜNLÜ SENFONİ. Paul Grubbe - Çev. : Selma Kurdakul	5 lira
ÇAĞDAŞ ALMAN HİKAYESİ — Haz. : Kâmuran Şipal	4 lira
HAYDARI KAMPI - Themis Kornaros - Çev. : Nevzat Hatko	5 lira

(Devamı arka sayfada)

Ataç Kitabevi Yayınları

Asım Bezirci - Hüseyin Cöntürk	
GÜNLERİN GETİRDİĞİ, GÜNLERİN GÖTÜRDÜĞÜ	4 lira
KALPAKLILAR — Samim Kocagöz	7,5 lira
ÖLEN ADAM — D. H. Lawrence - Çev.: Bilge Karasu (Türk Dil Kurumu Çeviri Armağanı)	2 lira
VOLTAIRE — Çev.: Suat Erginer	2 lira
GERGEDAN — E. Ionesco - Çev.: Fikret Adil	3 lira
DİNAMİT — B. Traven - Çev.: Adalet Cimcoz	3 lira
MİLENA'YA MEKTUPLAR — F. Kafka - Çev.: Adalet Cimcoz II. Baskı. İki cilt bir arada (Türk Dil Kurumu Çeviri Armağanı)	6 lira
TERSİ VE YÜZÜ — Albert Camus - Çev.: Tahsin Yücel	3 lira
DOLUDİZGİN — Samim Kocagöz	7,5 lira
KURTLAR SOFRASI — Atilla İlhan	7,5 lira
YAZ DÖNEMİ — Behçet Necatigil	2 lira
ALEKSİ ZORBA — Nikos Kazancakis - Çev.: Ahmet Angın	7,5 lira
SİYASET ÇARKI — Jean - Paul Sartre - Çev.: Güzin Sayar	3 lira
NİCE KAYGILARDAN SONRA — Şükran Kurdakul	2 lira
DÜNYADA HARP VARDI — Orhan Kemal	2 lira
BİR AÇIDAN — Mehmet Seyda	2 lira
KAVEL — Hasan Hüseyin (Yeditepe Şiir Armağanı)	2 lira
SİNEKLER — J. Paul Sartre Çeviri: Tahsin Yücel	3 lira
BEN SANA MECBURUM — Atilla İlhan - İkinci Baskı	3 lira
PSİKANALİZ AÇISINDAN EDEBİYAT — Freud - Yung - Adler Çev.: Selâhattin Hilav	3 lira
KOMEDİ SANATI — A. Seyler - S. Gaggard Çev.: Suat Taşer	3 lira
BİR DELİNİN NOTLARI — Gogol. Çev.: Mehmet Özgül	3 lira
DÂVÂ — Franz Kafka - Çev.: Kâmuran Şipal	7,5 lira
KURDLAR SOFRASI — II. Cilt - Atilla İlhan	7,5 lira
ASLAN ASKER ŞVAYK — J. Hasek - Çev.: Aysegül Günkut	6 lira

BU AY ÇIKANLAR

İNSANLIĞIN GELECEĞİ — B. Russell - Çev.: Memduh Balaban	2 lira
ELBİSECİLER ÇARŞISI — Kâmuran Şipal	2 lira

1 — Yayınlarımızdan satış fiyatları ile 60 liralık kitap sipariş eden okurlar EYLEM'e bir yıllık, 30 liralık kitap sipariş eden okurlar altı aylık abone kaydedilir.

Posta ücretleri tarafımızdan ödenerek, kitaplar taahhütlü olarak gönderilir. ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETLERİN POSTALANMASI GEREKİR.

2 — Abone indiriminden yararlanmak istemiyen okurlara 15 liradan yukarı siparişlerine % 20 indirim yapılır. ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETİN POSTALANMASI GEREKİR.